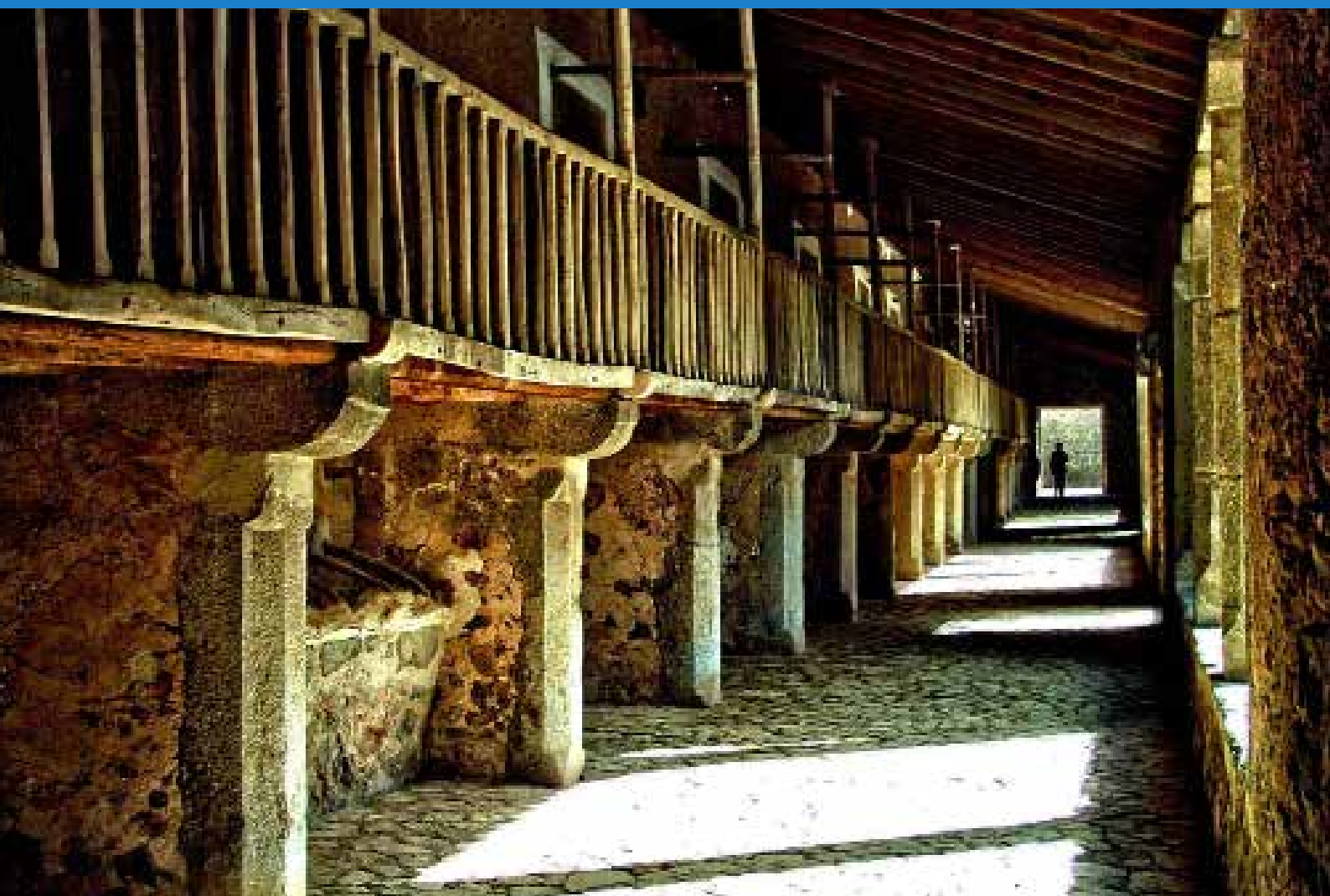

50
+ 2

Modèlics amics del Seminari

Espècie de revista, butlletí o lo que sigui

Gener 2020

Núm. 52

CONFIDENCIALITAT

MODÈLICS AMICS DEL SEMINARI és una revista privada i els escrits que conté no suposen mai manifestacions públiques dels seus autors: són tan sols comentaris espontanis, amistosos i confidencials entre amics i per a amics, sempre de caràcter privat. Demanem, per tant, que se respecti aquest caràcter privat i confidencial.

INDEX

Editorial	3
Taula rodona sobre Lluc	4
<i>Gaspar Alemany - Pere Amengual - Josep Barceló - Toni Bennasar - Antoni Burguera - Jaume Gual - Domingo Mateu - Josep Obrador - Joana Pascual</i>	
Reinterpretació de la figura de la Mare de Déu de Lluc (Jaume Reynés)	26
Parròquia de St. Pere d'Escorca (Pere Fiol)	30
El bisbe Campins i la restauració del Santuari de Lluc (Pere Fullana)	36
Música i educació al Santuari de Lluc (Llorenç Gelabert)	41
La carretera de Lluc i mon pare (Macià Llabrés)	46
Lluc, un santuari que transcendeix ... (Josep Amengual)	50
La revista Lluc, una fita rellevant (Damià Pons)	58
El nostre convidat: Pere Rosselló (Toni Bennasar)	61
Entrevista a Mn. Marià Gastalver (Domingo Mateu)	68
Toni Salas en el pensament (Joan Escanelles)	80
Joan Salas Santandreu en la memòria - Comiat a la capella del tanatori (Antoni J. Salas)	84
- Carta a Mun Pare (Tòfol Salas)	87
Sebastià Salom Mas en la memòria - Paratus ad omnia (Toni Bennasar)	88
- Una anècdota amb final sorprenent (Jaume Sancho)	90
- Va passar fent el bé (Jaume Sancho)	91
- Aixec els ulls al cel (Llorenç Tous)	93
- Comiat a l'església parroquial (Francesc Munar)	94
- Ecce homo (Joan Font)	95
- Sebastià... bon amic (Rafel Umbert)	97
- Un prevere que pensà (Joan Bauzá)	98
Col·laboracions Memòries del Seminari. Un conte de Reis (P. Amengual)	100
Cròniques - Modèlics (Jaume Gual)	102
- Dinar de companyerisme (Pere J. Amengual)	105
He llegit ... - Origen y milagros (Miquel Jaume)	106
- Historia del Santuario (Miquel Jaume)	107
- Pujada i baixada dels missioners (Jaume Sancho)	108
- Ollers i gerrers de la Mare de Déu (Pere J. Amengual)	109
Contant coverbos des de Felanitx (Bartomeu Rosselló)	110
Amics del seminari NIÛS (Pere Amengual)	112
Retalls (Pere Amengual)	115
L'al·lot blau	119

Editorial

Lluc, en la cruïlla d'uns grans reptes.

Durant el mes de gener del propassat 2019 es va difondre inesperadament la notícia que els missioners dels Sagrats Cors es veien obligats a deixar la gestió de Lluc per l'edat avançada dels vigents responsables i per la manca de noves vocacions. Prop d'un any després de recerca i maduració de la decisió més adient i adequada, tant per part del bisbe, don Sebastià Taltavull, com del Consell Episcopal, el 8 de setembre de 2019, els preveres, Mn. Marià Gastalver i Mn. Antoni Burguera i el diaca, Antoni Moreno, a la basílica de Lluc, davant del senyor Bisbe de Mallorca i d'una nombrosa assistència de fidels, prengueren possessió com a equip responsable de la nova etapa de gestió del Santuari. En un acte d'agraït i afectuós reconeixement als missioners dels Sagrats Cors per la seva acurada gestió fraternal i acollidora presència en el Santuari de Lluc durant els darrers 128 anys, celebraren solemnement una festiva eucaristia d'acció de gràcies.

Tenint en compte la transcendència històrica d'aquest fet, el Consell de Redacció atorgà el ple acord a l'elecció del que és Lluc i del que significa per al poble de Mallorca com a eix central dels continguts d'aquest número. L'abast de les qüestions que podríem oferir als lectors sobre el nostre emblemàtic Santuari ens va semblar d'una amplitud inabastable. Caldria, doncs, cenyir-nos, a aquells temes que consideram cabdals.

És Lluc molt més que un santuari emblemàtic? Ha esdevingut un signe d'identitat del nostre poble? És la casa, en sentit propi, de tots els mallorquins? Promou la solidaritat social, atén les reivindicacions dels grups més marginats? Com ha de ser avui la tasca missionera de Lluc? Com ha de promoure el diàleg inter-religiós i ecumènic? Com pot assumir el reconeixement ple de la dona, l'evident dimensió feminista pròpia de la Mare de Déu de Lluc? Com pot aconseguir de transformar-se el Santuari en el *lucus* de la consciència, del sentit i de la defensa de l'ecologia, tal com ho reclama la *Laudato si* del papa Francesc? Què hauria de ser Lluc per a les joves generacions actuals?

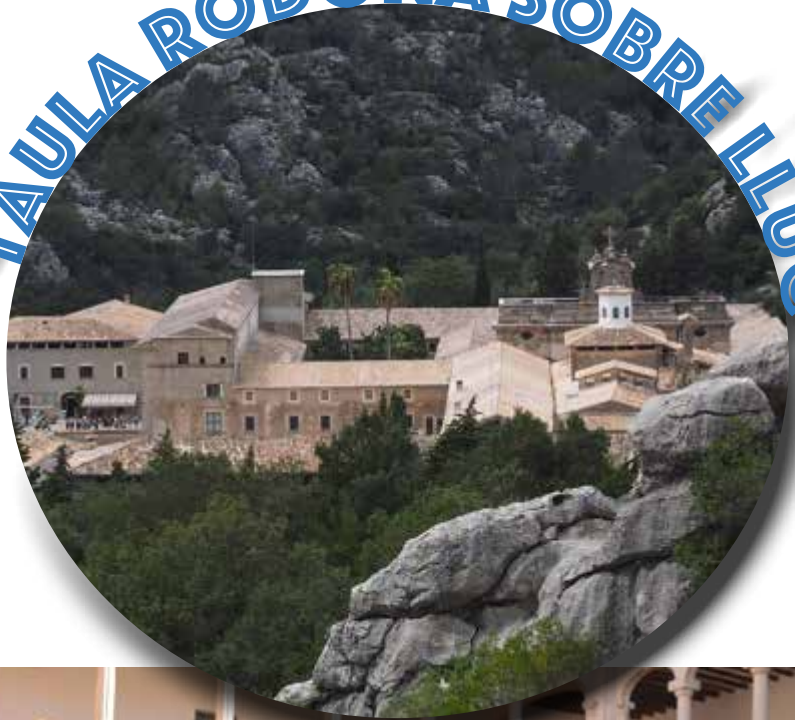
Tots aquests i altres assumptes - l'Escolania, la presència de les monges franciscanes, els orígens històrics de Lluc, l'Arxiu i el Museu, la construcció de la nova carretera, els Antics Blauets, la revista Lluc - són sàviament esbrinats en els suggestius articles dels nostres il·lustres col·laboradors, en el distès intercanvi de la taula rodona mantinguda amb experts coneixedors d'aquests temes i en les respostes a l'entrevista que ens ha ofert el nou Prior de Lluc, Mn. Marià Gastalver.

Memòria agraïda dels amics de cor que ens han deixat

A les acaballes del propassat 2019, en un espai de poques setmanes, una persistent i incurable malaltia traspasà a la casa del Pare els germans Antoni i Joan Salas Santandreu i Sebastià Salom Mas, tres entranyables i fidels amics des de la llunyana infància. L'inevitable traspàs portà a condeixebles i amics a compartir la buidor de l'enyor i a suportar junts el desconhort per la irreversible absència. La mort de l'estimat Sebastià trasbalsà amb especial intensitat l'ànim dels qui formam el Consell de Redacció d'aquesta Revista, ell que en fou membre actiu, incansable, treballador, enginyós, innovador fins que la salut li ho permeté. Ens farà falta, Sebastià, la teva visió aprofundida, sàvia, ponderada, suggerent. Acompanya'ns del cel estant.

Llegiu amb quina afectuosa tendresa i amb quina fraternal enyorança els condeixebles i altres amics expressen l'agraïda memòria dels estimats finats, Antoni, Joan i Sebastià.

TAULA RODONA SOBRE LLUC

J. Gual - J. Barceló - A. Bennasar - J. Pascual - A. Burguera - G. Alemany - J. Obrador - P.J. Amengual

A la reunió de l'equip de redacció de la revista acordàrem que el núm. 52 estaria dedicat, en gran part, al Santuari de Lluc i a tot el que aquest lloc ha significat pel poble mallorquí al llarg dels anys. Tenint en compte que sempre la Taula rodona és el nucli bàsic del corresponent número, després de contactar amb diferents persones que acceptaren de participar-hi, tiràrem endavant el mencionat acord de l'equip.

Per això, el passat 5 de desembre ens reunírem a la Real. Ens trobàrem, tal com teníem previst, els cinc convidats, en Josep Obrador, antic blavet, na Joana Pascual Darder, religiosa franciscana que va residir al convent de Lluc fins que ho deixaren, en Pep Barceló Adrover, arxiver del santuari, en Gaspar Alemany Ramis, missioner dels Sagrats Cors i n'Antoni Burguera, vicari de la parròquia de Sant Pere i del Santuari de Lluc d'Escorca.

També hi assistiren n'Antoni Bennasar, en Pere Amengual, en Domingo Mateu i en Jaume Gual, membres de l'equip del Consell de redacció de la revista.

Com és costum, abans d'iniciar el tema proposat, els presents ens presentàrem, ja que alguns ens coneixíem i altres no. Els convidats varen aportar un breu resum biogràfic de la seva vida, que podeu llegir a continuació.

ANTONI BURGUEIRA CABRER

Va néixer a Es Llombards el 24 de juny de 1953. Havent treballat a IBERIA i a la banca, l'any 1990 començà els estudis eclesiàstics essent ordenat prevere dia 29 de setembre de 1996. Fou nomenat vicari de la parròquia de Sant Sebastià. Fou nomenat secretari particular dels bisbes Úbeda, Murgui i Salinas. Consiliari de la Pastoral de la Salut, responsable dels tanatoris de Palma. Rector de les parròquies de Sant Sebastià i Beat Ramon Llull. L'any 2013 li fou atorgat el títol de Capellà de Sa Santedat. L'any 2016 fou nomenat Ecònom Diocesà fins al 2019. Confés ordinari del Monestir del Convent de Sta. Magdalena de Palma. A l'any 2019 fou nomenat vicari de la Parròquia de Sant Pere i del Santuari de Ntra. Sra. de Lluc d'Escorca.

JOSEP OBRADOR CLADERA

Neix a Sa Pobla, el dia 24 d'octubre de 1940. Fou escolanet-cantador de la Parròquia de Sant Antoni Abat de Sa Pobla. En el mes de setembre de 1949, ingressà com a "blauet" a l'Escolania de Lluc on cursà les Humanitats i cantà l'Àngel i la Sibil·la. D'estudiant, realitzà durant tres estius pràctiques a l'Arxiu del Santuari de Lluc baix la tutela de l'excepcional arxiver, el Pare Rafel Juan Mestre MSSCC. És Llicenciat en Filosofia i Lletres, Secció Filosofia per les Universitats de Barcelona i l'Angelicum de Roma. Fou Professor Ajudant de Fonaments i Història de la Filosofia de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona. Director de l'Escola de Turisme del Mediterrani de Palma, (Monti-sion), Director de la Secció Filial núm. 3, de l'Institut Ramon Llull de Palma. Degà de la Fundació Europea Dragán. Al llarg de 25 anys ha dirigit l'Àrea de Personal i Recursos Humans d'un Grup Internacional d'Empreses Turístiques. Ha estat President de l'Associació d'Antics Blauets (1979-1983). És autor de diversos llibres: "Blat i Roselles"; "De la Mare de Déu de Binifaldó a Nostra Senyora del Roser"; "El Cap de Bou de Talapi"; "Els Orígens del Cristianisme a sa Pobla". L'any 1961 guanyà el Premi de Poesia "Llorenç Riber". Actualment, segueix treballant en temes històrics i artístics.

JOANA PASCUAL DARDER.

Va néixer a Ariany el dia 21 de febrer de 1942. Als 18 anys va voler ser franciscana Filla de la Misericòrdia, i va anar a Pina per tal de començar el “postulantat” i noviciat, va professar el 25 de març de 1963. El seu recorregut per aquest món ha estat bastant ampli i ha viscut als llocs de Son Servera, Son Espanyolet (Palma), Campos, Petra, Maria de la Salut, Ciutadella, Serrano i Padilla (Bolívia) i a Xile per espai de 5 anys. Quan va tornar a Mallorca la destinaren a Pina i després a Lluc, on va romandre per espai de 10 anys. Actualment resideix al convent de la congregació de Sa Pobla. Al llarg dels anys s’ha dedicat generalment a l’Educació Infantil, malgrat sempre s’ha dedicat, també, a tasques pastorals de les parròquies, ja sigui a catequesi, litúrgia i altres feines i menesters propis de les franciscanes. Ara mateix està jubilada però la seva missió és cada dematí acompanyar i recolzar el centre d’Educació Infantil del nostre de Muro, de la mateixa manera col·laborar amb la pastoral parroquial de Muro i de Sa Pobla.

GASPAR ALEMANY RAMIS

Va néixer l’any 1954. De petit va ser blauet. Fou ordenat de prevere el 1980. Missioner dels SSCC. Llicenciat en Teologia bíblica per la Universitat Pontificia de Comillas. Va fer estudis de doctorat a la PUC (Roma). Professor al CETEM i a l’ISUCIR. Actualment és rector de les parròquies del Beat Ramon Llull i St. Sebastià.

PEP BARCELÓ ADROVER

Després de la seva vida laboral a la banca, col·laborà amb Aula Cultural i Educació d’Adults durant uns anys fent classes de matemàtiques i català. Soci de la Societat Arqueològica Lul·liana (SAL) al mateix temps que de la AAIE (Asociación de Archiveros de la Iglesia en España) i de AHDV-GEAH (La mateixa associació en Euskera). Director de l’Institut d’Estudis Templaris de Mallorca “Domus Templi”. Des de fa uns vint anys, està al front de l’Arxiu de sa Col·legiata de Lluc i al mateix temps malaveja seguir les passes del P. Mora, MSSCC, qui començà el Diplomatarium de la Real (tres toms) i encara en falten uns quants.

Un cop acomodats i fetes les presentacions, en Toni Bennasar, que coordina la taula, comença i diu:

Toni Bennasar: Es tema ja sabeu quin és. Aquest tema ens apassiona a tots. Sa paraula Lluc és una paraula important per a tots els mallorquins. Lo que volem saber, a través de ses preguntes que anirem fent, és a veure com i de quina manera bull, en aquests moments a Mallorca, aquesta realitat. Sabem que darrerament Lluc ha tengut un canvi important, però volem saber si encara Lluc segueix essent una cosa viva pels mallorquins. Jo no aniré donant sa paraula a un o altre, iniciaré un tema i cadascú pot anar dient sa seva. Crec que així sa conversa serà més viva defugint d’un ordre d’intervencions establert. Per començar faré una pregunta molt general, perquè hi càpiga casi casi tot.

Què ha significat històricament i què significa avui sa realitat de Lluc?

Toni Burguera: Jo crec que Lluc ha significat molt pel poble mallorquí, perquè ja des de fa molt de temps, hi ha documents que diuen que molts de mallorquins pujaven a Lluc per venerar la Mare de Déu. Això ha arrelat molt dins sa societat mallorquina. Crec que això no ho hem de deixar perdre. Aviat farà tres mesos que es nou equip està funcionant allà, això no vol dir que tot canviï totalment, sinó al contrari serà una feina que s’anirà continuant, degut a ses circumstàncies que tots ja sabem, però sense deixar de banda que Lluc és un lloc molt significatiu pel poble mallorquí.

Toni Bennasar: En aquesta afirmació d’en Toni, tu Pep com especialista —es dirigeix a Pep Barceló— hi podries posar etapes?

Pep Barceló: Sí. Tornant molt enrere, el P. Veny, religiós Missioner dels Sagrats Cors i gran arqueòleg, afirma que en aquest lloc “Lucus”, ja des de sa prehistòria, de molts d’indrets de Mallorca anaven a enterrar es morts en aquella zona a uns 300 metres prop d’on està es Santuari ara. Això significa que a Mallorca sa contrada sempre havia estat un lloc especial per a tots els mallorquins. Arran de la conquesta de 1229 ja tenim constància escrita: A l’any 1275 uns documents ens parlen dels pelegrins que en arribar amollen es bestiar i aquest se menja es sembrat, arrabassen ses branques i fan foguerons, etc. Però això no s’improvisa; és significatiu que dues generacions després de sa conquesta, que sa gent des poble, amb poques facilitats per poder deixar sa feina i molt manco per poder desplaçar-se, anaven a Lluc. Es cristians, que varen quedar quan varen venir es moros, ja tenien devoció.

Vull contar una cosa que em va sorprendre molt. Va venir un responsable de l’Islam fa un parell d’anys i va veure que hi havia reproduïda en àrab una pàgina d’en Ramon Llull, *Llibre d’Amic e Amat*, me va despertar la idea que Miriam, sa Mare de Jesús, és s’única persona que apareix a l’Alcorà. Això vol dir que la Mare del profeta Jesús rebia culte per part de l’Islam.

Al segle XVI, a l’any 1518 apareix una marededéu, portada per un mercader que ve de Flandes i tornà negra pel camí; aquesta imatge està depositada al museu. A partir de llavors, l’església aprofita s’avinentesa aquesta per fer interrogatoris de sa devoció i miracles que

es fan allà. Ses respostes són informacions de tercera mà (es meu padrí digué això, aquell altre va afirmar ...)

Si ho miram des d'un altre extrem, també vista sa possibilitat del Temple com a ordre religiós i militar, que va tenir tot es terme de muntanya allà, interessava, no només esser una potència econòmica i militar, sinó també que, a les seves terres, hi hagués una extrapolació del culte que hi hagués a la Seu i fos un lloc de concentració religiosa de Pollença i tota sa zona de muntanya. Així apareix en es testament de sa dona, Saurina Porquer, de Pollença, a 1285, que paga perquè un al·lot vagi a escola allà. Per tant és una de ses escoles més antigues d'Europa.

Toni Bennasar: Això que has dit Pep, —es dirigeix a Pep Barceló— que sa imatge pel camí va tornar negra, ho vols explicar un poquet?

Pep Barceló: Al llibre de presentalles, on es detallaven tots es presents que duien a la Mare de Déu, apareix una partida, com ja he dit abans, en què un mercader duia una imatge de la Verge des de Flandes per deixar a Lluc. Al mateix temps diu que “tornà negra en via”, és a dir, pel camí. A continuació es receptor de la mateixa afegí “està baix s'altar de la Verge”.

En realitat actualment està exposada al Museu de Lluc i no és sa que es venera com sa nostra Moreneta.

Pep Obrador: Abans d'entrar en aquest tema, voldria començar, dient, què és Lluc? Pels testimonis de sa prehistòria, Lluc, sembla escollit com a lloc privilegiat per viure i per a ser enterrats, al morir. “Lloc de repòs i sossec per al més enllà”. Pels romans, fou el “Lucus”. “El bosc sagrat”. I des del segle XIII pren cos i ànima, i esdevé històricament: “El Santuari de la Mare de Déu de Lluc, Patrona de Mallorca”. Lloc sant, -espiritual-, llar de la Mare de Déu i nostra i Lloc d'Acollida. Aquest Santuari, bastit pel poble ha d'estar al servici del poble. (L'home és un “ser de necessitats” que requereix d'una complexitat de serveis per desenvolupar-se com a persona). Conseqüentment, Lluc ha de ser: Primer, lloc privilegiat d'Acollida Espiritual amb uns ajuts materials i de servicis que te facin sentir bé. Segon, Lluc ha de propagar, estendre i difondre ses nostres creences, sa nostra història i sa nostra cultura com aportacions al millorament del món. Respecte al tema de sa imatge i del color de la Mare de Déu de Lluc voldria dir el següent: “L'any 2013, vaig publicar un opuscle sobre sa matèria on posava en dubte que sa imatge de la Mare de Déu de Lluc, actual, gòtica i dreta, segle XIV, no fos sa primitiva Mare de Déu de Lluc, romànica, sedent, “Tron de Saviesa” i del segle XIII. I demostrava, que sa imatge de la Mare de Déu amb l'Infant Jesús, de Binifaldó, fou reciclada, (els hi tallaren les testes que foren substituïdes per unes noves. Costum d'aquells temps. Vers els anys 1571-1573), doncs no responien als cànons, ni artístics, ni devocionals de

s'època. (La Mare de Déu romànica, de formes hieràtiques, no casava amb ses formes renaixentistes, ni en sa moda devocional del Rosari). Resumint i concloent, explic: De com la Mare de Déu de Binifaldó, (Lluc, s. XIII-XVI), esdevingué Nostra Senyora del Roser, (Sa Pobla, s. XVI-XXI).

Toni Bennasar: Ara hauríem d'eixemplar un poquet, perquè no convindria dedicar massa temps a qüestions històriques, hauríem d'analitzar més sa vida de Lluc, vida dels missioners dels Sagrats Cors i de ses religioses.

Gaspar Alemany: Només dos detalls de tot lo que s'ha dit. Primer, a vegades he sentit explicar que la Mare de Déu de Lluc actual —només es un parèntesi— duu un vestit templer; si la miram de perfil es veuen aquestes com unes punxes. Segon, en quan en es Lucus, paraula que ha sortit, també apareix una altra denominació Luc, que seria com a més àrab. Com també Almallutx i altres noms. Sobre sa negror vull dir lo que diu sa seva corona, “*nigra sum, sed formosa*”. Em va fer gràcia un company missioner africà, que ja és mort, quan parlant d'això me discutia sa paraula “sed”, “però”, deia no “sed” sinó “et” es a dir negra i hermosa; perquè sa paraula “sed”, pareix que qui ho diu demana disculpes per esser negra.

Tornant al tema, jo crec que Lluc, quan dic Lluc dic la Mare de Déu, es Santuari, encara que pugui ser una obvietat, és un element sense el qual no podem entendre el món de Mallorca sense aquest fet. Hi ha la conquesta, hi ha altres coses, la Basílica cristiana a Son Peretó i altres coses que tot forma part d'aquest bagatge; però jo crec que sense Lluc no s'entén Mallorca. Record una temporada que vàrem estar allà d'alt, teníem com una espècie d'obsessió per posar sempre Lluc-Mallorca, no posàvem Santuari de la Mare de Déu, no Lluc-Mallorca. És dir hi ha un punt de contacte tan important, no es pot entendre Mallorca sense Lluc. Des de molts de punts de vista; com més enrere mos feim tot s'element racional hi entre molt: s'element de fe, es fet religiós. Avui ses coses són una altra cosa, però no podem fugir d'aquest element.

En relació a sa negror de la Mare de Déu hi ha teories. Ses cançons dirigides a la Mare de Déu: “*són els ciris que us posen negra*”, cosa que també se diu de la Mare de Déu de Montserrat.

Toni Bennasar: Joana quants anys hi has estat a Lluc?

Joana Pascual: Hi he estat deu anys.

Toni Bennasar: Què ha significat per tu això?

Joana Pascual: Per mi crec que ha estat un moment de sa meva història dels millors de sa meva vida. Jo quan vaig arribar a Lluc me donava sa impressió que havia anat a un altre món, tot i que jo havia estat a Amèrica. A mi me va ajudar molt es veure sa quantitat de gent que pujava allà d'alt, gent que ve en pla d'excursió, estrangera i altres, trob que en arribar a allà se transformen, sa gent com a canvia; venen amb ses motxilles i cansats, però quan entren dins l'església, a sa basílica, veus es canvi d'aquelles persones, siguin creients o no ho siguin, això no ho anam a cercar. Sí, no hi ha dubte que Lluc és un lloc emblemàtic que crec que t'ajuda a cercar una altra cosa, a descobrir una altra realitat.

Toni Bennasar: Quina era sa vostra feina a Lluc?

Joana Pascual: Sa nostra feina, des de molts d'anys, hi anàrem per col·laborar amb so Santuari i de manera especial amb sos blavets, a sa roba des blavets, a s'ornamentació de l'església i tots es mantells, ornaments i demés de l'església, participar a ses celebracions, etc. Tot se rentava allà, s'havia de repassar tot, planxar, emmidonar. Darrerament ses coses es varen canviar i es modernitzaren.

Intervé en **Pep Barceló** i diu: Avui mateix he parlat amb una senyora, que va anar a escola a ca ses monges d'allà i té setanta-set anys, diu que feien es cobrecalzes i ses randes d'es roquets i que allò tan finet li tocava a ella; ses altres feien ses coses més ràpides i les retia més.

Toni Bennasar: Voltros també fèieu escola?

Joana Pascual: Sí. Teníem una escoleta amb infants petits, venien de ses possessions. A vegades venia gent al convent nostre que deia que havia anat a escola allà.

Pep Obrador: Abans no estaven junts blavets i blavetes; els nins anaven al col·legi i ses nines anaven a ca ses monges. Ara tots estan plegats nins i nines.

Joana Pascual: En temps nostre, més recent, hem acompanyat es nins i nines a sa catequesi. Ajudar a sa pastoral juntament amb sos pares missioners i ets educadors. Per mi ha estat un moment molt important es fet que eren nins i nines. Érem com si fóssim ses padrines. Es fet que estaven tota una setmana sense anar a ca seva, a moments com a tots mos passa, sentien enyorança, o si pogués contar aquella cosa; venien i mos deien, "*me podeu escoltar un poquet*", cosa que me sorprenia. Mos contaven qualche cosa que els havia passat, i se conformaven amb que se'ls escoltàs. Amb aquest sentit jo me sentia molt útil. Feies una obra amb petites coses que no es veien, però que hi són. Pots fer un bé. He descobert que sa gent petita té una necessitat de ser escoltada, no només a Lluc, sinó per tot. Es petits te fan preguntes, tenen tota una vida per endavant i te sorprenen.

Toni Bennasar: Sa vostra presència a Lluc ha durat molts anys?

Joana Pascual: Hem estat 83 anys a Lluc. Hi ha hagut monges que han estat heroiques, han estat models allà d'alt.

Toni Bennasar: Ens pots contar qualche coseta?

Joana Pascual: Idò mira hi ha monges que han fet, calladament, moltes coses. Per exemple, posaven s'olla d'es dinar dins sa bugaderia a baix, a un fogó, per no perdre temps, mentre planxaven o rentaven. Després pujaven sa roba a estendre amb una corriola i un cove. Tot calladament, sempre amb un somriure i amb una disponibilitat

Pep Obrador: Jo puc contar una anècdota. Ses monges franciscanes de Lluc no s'encarregaven d'ofici de la Sagristia del Santuari. No obstant, per ses Matines de Nadal, eren presents i vestien es blavets senyalats, d'Àngel i de Sibil·la. Un servidor, havia de representar, aquell any, s'Anunci de l'Àngel. Ses monges me vestiren amb una túnica blanca i una petita armadura a on encaixaven ses ales. I jo, per jugar, prolongar es temps i

fer-les enfadar un poc, me movia com si volgués prendre es vol i ses ales es desencaixaven i queien al terra... Jo me moria de riure i ses monges es preocupaven perquè em podien fer mal, es podien rompre i no hi havia "reposició" possible. Davant es trasbalsament de ses monges, els vaig prometre que no ho faria més i elles m'abraçaren i m'encoratjaren!... I em recordaren a mu mare!

Gaspar Alemany: Jo volia abundar en sa presència de ses franciscanes. A Lluc hi ha aquelles grans portes, a s'arribada de sa plaça, a s'entrada, i una cosa que se sabia i que se sap, era que sa gent, quan havia de demanar auxili o de tocar a qualche porta, no tocaven a aquelles portes grosses, sinó a ca elles. Perquè, clar, es seu edifici fa cantó amb es camí de cap a Aubarca i, per tant, es primer pensament sobre qui me podrà ajudar eren ses monges, no érem noltros es primer recurs. També sa gent ferida, si s'havia obert una cella, o lo que fos, anava a ca elles, o en cas d'una aiguada en tota, també elles oferien sa bugaderia que és un espai molt gros, amb aquelles piques i tota aquella cosa, per donar aixopluc primer, per respondre a s'acollida. També això és un element que diu molt a favor d'elles.

Toni Bennasar: A mi, quan parlaves de lo que fèieu allà amb sos blavets m'ha vengut sa idea de ses monges d'es Seminari.

Joana Pascual: Sa nostra feina sempre ha estat senzilla, dins sa part humil, diríem, però la fèiem amb molt de gust. Totes ses monges que he sentit que han passat per Lluc no n'he sentida cap que s'hagi queixat. Bé, qualcuna ha dit que era un poc solitari i tal, però en es fons a totes mos ha ajudat molt. I llavors, lo que ha dit en Pep —es dirigeix a Pep Obrador—, d'es vestits d'Àngel i de Sibil·la i tot això, m'ha tocat aquests deu anys cada any fer-ho. Per cert, que he tengut una sort perquè també he pogut anar d'excursió amb ells, perquè a ses sortides que havien de cantar s'Àngel o sa Sibil·la, me deien i per què no vens i mos ajudaràs a vestir-los.

Toni Bennasar: Això no, ses monges d'es Seminari no venien a ses sortides

Joana Pascual: Bé, això era darrerament. Sí, darrerament, perquè hi havia ses nines. Això ha donat també un poquet de peu a que hi anàssim més noltros, m'imagin, aquest fet que hi hagi ses nines, per mi és una riquesa, ha estat una riquesa.

Jaume Gual: Quin temps fa que ho deixàreu?

Joana Pascual: Ara farà quatre anys.

Toni Bennasar: Aquesta semblança entre Seminari i Lluc que en Pep ja ha dit, jo crec que hi és en altres camps. Ara en Pere i altres companys han creat una associació que se diu "*Els amics del Seminari*", i jo no sé, i m'agradaria que tu ho explicassis un poquet, sa

relació que pugui tenir això amb sos antics blavets. Ets Amics del Seminari són gent que ha passat pel Seminari i estima es Seminari. I voltros, ets antics blavets?

Pep Obrador: Ets “Antics Blauets”, com sabeu, són els minyons de cor que un dia formaren part de s’Escolania de Lluc. I lo que puc dir, és: “Que ets Antics Blavets ens sentim haver estat blavets. S’Associació d’Antics Blavets es fundà a Lluc, el dia cinc de novembre de l’any 1939. Es President, fou es prevere D. Antoni Garau, es Secretari, es prevere D. Rafel Juan Mas i es Vocal, el Sr. Llorenç Martínez Bisbal. Crec, Toni, que existeix una vertadera semblança amb ets “Amics del Seminari”. I referent a sa notícia d’es fet que “es Pares de Lluc deixaven es Santuari”, va ser com un terratrèmol! ... i encara no ho hem paït!

Toni Bennasar: [Aquest don Joan Mas devia ser es qui va regalar Son Gibert?](#)

Pep Obrador: Estava a sa parròquia des Pont d’Inca.

Jaume Gual: Crec que era Rafel Mas Joan, me pareix que no era es qui va regalar Son Gibert. Era Joan d’es segon llinatge.

Pep Obrador: S’Associació d’Antics Blauets de Lluc va néixer com una Associació devota, dins s’àmbit jurídic de l’Església. L’any 1939, no convenia fer associacions civils. Sa cosa estava molt estreta i vigilada. Ens ajuntàrem per deixar empremta a sa societat, moguts pels anys que visquérem junts i tenguérem es mateixos ideals. I des de l’any 1939, què ha fet l’Associació? Promoure, fomentar, difondre i recolzar Lluc: Editar llibres, organitzar concerts, ajudar a crear sa Fundació Santuari de Lluc, facilitar i promoure “deixes”, incrementar es Museu, procurar ajuts, crear sa “Pujada a Lluc de sa Part Forana”.

Gaspar Alemany: Una gran empremta de s’Associació va ser s’Any de Lluc.

Pep Obrador: L’any 1982 renovàrem s’Associació i vàrem començar a preparar l’Any de Lluc que era l’any 1984. Sols faré una menció especial de ses edicions del llibre: “La Minyonia d’un infant orat” de Ll. Riber, on recorda sa seva infantesa a Lluc com a blavet. Gabriel Janer Manila, dia cinc de maig de l’any 1984, a Lluc, feu sa presentació oficial de sa doble edició del llibre: Una, en paper de fil, tipografia de senyor gran, numerada, del núm. 1 al 476 i hermosament il·lustrada pels millors pintors i escultors de les Illes Balears. Sa portada és de J. Miró. I s’edició popular, ben cuidada i amb una tirada, de milers d’exemplars, que s’escamparen per tots ets indrets de sa nostra cultura. Són ses edicions blaves de la Minyonia!

Domingo Mateu: [Aquesta “Minyonia” és sa que duu al final fotos en reproducció d’obres d’art?](#)

Pep Obrador: Això ho vàrem fer noltros, i amb aquests quadres que són d’es millors artistes que hi havia en aquell moment a ses Balears, l’encapçala l’obra en Joan Miró. A Joan Miró li vàrem fer un homenatge ets antics blavets en es seu 80 aniversari, quan ja estava un poc així. De s’alegria que va tenir, sa família, donya Pilar concretament, plorava quan es blavets li cantaven, mos va regalar un quadre. Aquest quadre jo l’havia vist a Palma a un veïnat de dos cunyats de donya Pilar, me varen dur després d’haver fet aquest

homenatge a Joan Miró, un quadre, un esbós d’en Joan Miró, a ca nostra. Jo ho vaig tenir clar que no era per mi, ja m’hagués agradat, i el vaig entregar al Santuari i està en el museu. Fa de portada a la minyonia d’un infant orat. I com ell hi havia en Mompó, hi havia en Miralles, bé, sa flor i nata d’aquell moment, en Guerra també, en Guerra hi és per tot lo que hem fet a Lluc. Una de ses coses importants que vàrem fer també p’es centenari va ser crear sa pujada de Lluc a peu de sa part forana. Volíem que fos una pujada a nivell de tot Mallorca, però mos vàrem posar en contacte amb en Tolo Güell i no hi va haver manera (i som amics, no és que hi hagués problemes) que se volgués adjuntar lo de Palma, lo que feia ell, volia que fos des Güell a Lluc a peu, i noltros volíem que fos de Mallorca. No hi va haver manera i va ser quan vàrem dir: bé, idò tu fas sa pujada des Güell i noltros farem sa pujada de Lluc a peu de sa Part Forana i vàrem reunir tots els pobles i realment ha estat un èxit i ho és encara.

Toni Bennasar: Jo crec que ara, després que en Pep ha començat dient que com va sebre que es missioners del Sagrat Cor deixaven Lluc, li va caure un cop damunt, jo crec que ara una paraula teva de tranquil·litat —es dirigeix a Toni Burguera— pot ser oportuna.

Toni Burguera: Noltros, ja ho he dit en es principi, volem continuar aquesta obra que varen deixar i que és molt lloable. Prova d’això és que el bisbe ha destinat dos capellans i un diaca, que no són molts, perquè allò és un vaixell, un vaixell gros, però ses possibilitats també des clero secular és mínima també, no? Però noltros lo que volem és continuar aquesta tasca i, si tant vols, dedicar molt a sa pastoral, que es Santuari sigui un lloc d’acollida, un lloc de celebració, un lloc de reconciliació, que aquells que pugen a Lluc i després se transformen, és perquè volem que es turista, i parlant de turistes tant dels estrangers com dels mallorquins, arribin a Lluc com a turistes i se’n vagin com a pelegrins. Que hagin trobat un lloc d’acollida, molt important es temps que ses monges hi varen esser, i després un lloc en què se vulguin reconciliar amb Déu Nostre Senyor, celebrar l’Eucaristia que és lo que mos uneix a tots es cristians. Tot això ho anam perfilant. Pensau que diumenge farà tres mesos que som allà. Per tant, no podem contar molts de miracles. Però que estau segurs que feim tot lo possible, fins i tot hem tengut reunions amb sos antics blavets, amb aquesta altra associació que varen muntar també “*Amics de Lluc*”. Tot això és per entre tots fer pinya, i s’experiència d’uns mos pot servir per fer de Lluc lo que és. Que tots aquells que pugin allà se sentin escollits. Jo tenc s’experiència que una persona va venir i em digué *però què no se n’han anat es missioners dels Sagrats Cors?* Dic, sí, se n’han anat, però noltros hem quedat. I continuà dient: És que no veig res canviat. I què vols que canviem? Es lema és fe, natura i cultura. Perquè volem guardar també sa natura, que a s’encíclica del Papa “*Laudato Si*” mos anima a guardar-la i a fer-la sa nostra casa de tothom, a cuidar-la des de ses nostres petites possibilitats. I després, pràcticament era lo que volia dir, que continuem sa feina que varen fer es missioners dels Sagrats Cors. Volem potenciar molt a nivell pastoral, que totes ses parròquies se sentin convidades a venir a Lluc. Es prior va enviar una carta, es segon mes que érem allà, a totes ses parròquies, a tots es convents dient que feia dos mesos i que estam amb ses portes obertes, perquè hi ha es rètols que ho diuen “*Això és ca vostra*”. Jo, quan vaig fer sa primera missa, sa missa d’es Prior, sa solemne, que es fa a les onze, una vegada que venien es d’es Llombarts, que jo som d’es Llombarts, i

enguany celebren es cinquanta anys de sa parròquia, varen venir com a peregrinació, molts pocs, perquè es poble tampoc no és molt gran, però vaig dir que noltros mos encarregam, i jo sempre ho tenc molt present en ses meves oracions, de totes aquestes persones que han passat per davant la Mare de Déu siguin mallorquins, siguin creients o no creients, però que han manifestat davant la Mare de Déu uns desitjos, malalties, pregàries, tot això, jo, en, es final d'es dia quan faig ses completes, les unesc i faig recordar a la Mare de Déu, entre cometes, que tot allò sigui transmès al seu Fill, a Jesús. Jo crec que això és sa nostra missió també, perquè tot lo altre és com una empresa i té altres coses, però al manco, es capellans feim això: cuidar sa mare, cuidar sa casa de sa mare, que quan venguin allà no se trobin tot sols. Això és com quan noltros anam a ca nostra, no hi anam per no trobar res, sinó que trobam o sa tia o sa padrina, o sa germana que mos acull; per tant, això és lo que noltros voldríem esser i que podríem explicar molt de temps.

Toni Bennasar: Ja veus, Pep, —es dirigeix a Pep Obrador— que Lluc no perdrà sa identitat.

Pep Barceló: Jo no som antic blavet, però he estat vint anys a Lluc formant part des Santuari i m'he sentit com de sa Congregació, i ara fa tres mesos, més o manco, me sent com si fos a ca nostra a Lluc igual. I estic segur que es projectes que puguin fer no deixaran malament ets altres però tampoc no quedaran enrere dels que han fet es missioners. He conviscut amb ells, sempre m'hi he trobat bé i estim tota sa gent igual, o sigui que no és un panegíric ni cap a uns ni cap a altres. Un projecte, jo no som qui per dir-ho, ni per fer quedar bé ni malament ningú, perquè no jutjaré. Tothom ho ha fet bé. I tothom ho farà bé. Estic completament segur. No passaràs pena. Estàs decebut perquè se n'han anat es Missioners dels Sagrats Cors.

Jaume Gual: Jo, lo que volia dir, i tal vegada podríeu dir qualque cosa. [Com es va gestionar o com va néixer aquesta decisió de deixar es Santuari per part des missioners del Sagrat Cor?](#)

Gaspar Alemany: Jo, lo que sé, és lo següent. En un determinat moment, al superior general des missioners li arriba sa qüestió que, vaja! si no tenim més gent o dificultats, etc. Es superior general se'n va a veure el bisbe i li diu *mos n'anam de Lluc* i el bisbe li diu *tenc un gran disgust*, però immediatament aquest disgust s'apaivaga i ell comença a fer camí. On jo som més crític d'això, és que ses persones, diguem, que anam a peu no vàrem esser consultades. A lo millor, haviem de ser informades. Sé que se'ls va imposar al superior general i al bisbe un silenci absolut i secret, és a dir jo menjava a Lluc a una taula on hi havia gent que sabia de quin mal moriríem; però es que érem allà no ho sabíem. Fins que un diumenge rep una telefonada convocant-me a una reunió urgent es dilluns i vaig dir *per què convocar-me es diumenge a una reunió per dilluns?* I em vàrem dir *és que... és què?* I sa resposta va ser lo de Lluc. És que... vol dir que mos n'anam?

Aleshores, algú, intencionadament, va filtrar aquesta notícia, qui? No interessa, però algú va filtrar aquesta notícia, i es primer en reproduir-la va ser El Mundo, clar, varen saltar ses alarmes. Aleshores se va haver d'avisar a sa gent que passava això. Aquest fet és lo que jo sé, i crec que no m'equivoc gaire. No m'ho invent ni en faig una llegenda, sinó que sa cosa anava per aquí. Ara bé, això, realment, havia de desembocar en sa nostra desaparició o partida de Lluc? Jo crec que no. Si més no, perquè es mes de gener sa Congregació des Missioners tendrà un Capítol General i podria ser un moment en què d'això se'n pogués parlar i que es nou govern també ho contemplàs. Si es govern actual no s'hi veia amb cor, lo millor era passar-ho a un altre, passar sa patata a un altre i veure què se podia fer. Això no s'ha fet. I jo, en aquest sentit, no hi estic d'acord. Ho he dit en públic, en privat, i ho dic ara aquí novament. No estic d'acord així com s'ha fet es procés, crec que se varen precipitar.

Pep Obrador: També discrep totalment d'aquest procés! En sa meua opinió, ha estat precipitat, en manca de delicadesa, i amb una certa incapacitat per entendre sa transcendència de l'acte. Crec que s'ha actuat baix els efectes nocius d'un “atac de pànic” per sa manca de vocacions autòctones, els dos fracassos d'intent de resoldre es problema de l'avançada edat de sa Comunitat de Lluc i l'envelliment de sa plantilla actual, essent conscients que es Capítol General s'havia de convocar en es mesos de gener-febrer del 2020, sa decisió l'havia de prendre es Capítol, encara que, jurídicament, ho podia fer sa Junta. Personalment, crec que sa decisió del bisbe és encertada. I vull dir, que conec al nou Prior, a vostè no el conec tant, —es dirigeix a Toni Burguera—, el conec perquè va ser alumne meu, i a més, bastant significatiu! Ets Antics Blavets i es Missioners dels Sagrats Cors formàvem una família ben avinguda i volíem que continuassin! No ha estat així. I ara, què hem de fer? Sa resposta és senzilla: Seguir estimant a la Mare de Déu de Lluc i es seu Santuari.

Toni Bennasar: [Teniu trobades?](#)

Pep Obrador: Sí, cada darrer diumenge del mes d'agost tenim s'Assemblea General a Lluc i durant l'any, tenim algunes reunions i contactes.

Toni Bennasar: [Entre ets antics blavets hi ha hagut alarma?](#)

Pep Obrador: Sí. Hi ha hagut alarma, ira i desencant! Un disgust generalitzat.

Jaume Gual: Jo crec que una cosa que ha fallat, a part dels cappares des Missioners. Crec que si es pensava això per manca de vocacions, s'havia d'haver analitzat bé què és lo que deixam? Això, per ventura, es futur Capítol ho haguera pogut analitzar, perquè teniu altres llocs i, per ventura, això va ser un desconeixement, no ho sé, dels que estan a dalt, pareix que no coneixien lo que implicava Lluc per Mallorca. És sa meua opinió.

Pep Barceló: Jo vull dir que, essent seglar, sent comentaris de lo que diu sa gent, és com si uns pares de família diuen en es seus fills, *escolta, necessitam una ajuda, no podem més*, i es fills diuen *cercau-vos sa vida i noltros quedarem a ca nostra*. I ja està. Això, per una banda. Per s'altra, és que tampoc no se pot demonitzar, els nouvinguts no hi han anat voluntàriament, sinó que el bisbe els ha dit has d'anar allà.

Toni Bennasar: No han usurpat es lloc, i molt que li ha costat al bisbe trobar persones que se'n volguessin fer càrrec.

Pep Barceló: Idò això. El bisbe ha tengut problemes per cercar-ne, i pels qui han vengut ha representat una trabucada de vida total.

Pep Obrador: Sa transició ha estat modèlica.

Toni Bennasar: Mos queden un parell de temes i hem passat més d'una hora. Na Joana vol comentar qualche cosa.

Joana Pascual: Només una paraula referent a lo que ja he explicat de sa part espiritual. Hi va haver un temps que el pare Pericàs, al cel sia, es diumenge llegia d'es llibre que posen

a la Mare de Déu, que sa gent demana, que dóna gràcies...ell ho resumia tot. Es diumenge, o es dissabte capvespre, feia sa pregària i presentava a la Mare de Déu tot lo que havien deixat escrit. I a mi una dona em va dir, que ho havia sentit, *que m'ha agradat això, perquè aquí sa majoria que hi pujam hi venim o per demanar, perquè han d'operar algú, perquè han tengut un denou, per donar gràcies, o per ses dues coses, i digué, és tan guapo saber que tot*

es poble s'uneix a demanar això. Per tant, me pareix molt bé, i això me va convèncer. Com també una altra que em va dir *jo, en pujar a la Mare de Déu, i això també ho vaig manifestar als missioners, m'agradaria que hi hagués qualche "padre" per enmig.* Però és que podeu anar a informació i ho demanau, i me va dir: *Ja no és igual, perquè aquí pujam tots amb alguna cosa, es mallorquins me referesc, pujam amb alguna preocupació, i tenim una necessitat i ho contam a la Mare de Déu i li demanam, però de vegades també tenim necessitat d'expressar-ho a un intermediari.*

Pep Barceló: Contaré una anècdota sobre això, molt petita. No només van a demanar, hi va haver dues dones que s'estimaven molt, però, com que sa societat no les acceptava, es varen prometre fidelitat davant la Mare de Deu.

Toni Bennasar: Es meus pares s'hi casaren a Lluc.

Pep Barceló: Exactament. Però elles dues es varen prometre fidelitat mútua i amor a davant la Mare de Déu, amb sa confiança que ella ho entenia.

Toni Bennasar: Una pregunta, Gaspar. Jo, quan era nin, es tio d'en Pep, el pare Obrador i el pare Pericàs varen venir a Sencelles, a fer ses missions, que va ser una conversió general, no? Era normal que fossin es de Lluc es qui fessin ses missions populars?

Gaspar Alemany: Sí. Sí, perquè el pare Joaquim Rosselló, es venerable, va plantejar aquesta congregació, sobretot, al servei de la paraula, com diríem ara, modernament, amb el Vaticà II a sa mà, al servei de la paraula. Es servei de la paraula, en aquell temps, eren

missions populars, és a dir, revolució total d'un poble, en una parròquia. Eren exercicis espirituals, direcció espiritual, que ara en deim acompanyament, i, per tant, era propi això. A mi em va fer pensar molt que, fa uns anys, a un poble o uns pobles de Mallorca varen fer missió popular. Ja no mos cridaren. Varen cridar es Paüls o es del "Perpetuo Socorro", dues congregacions que també feien això. Vull dir que d'aquest moment àlgid en què el pare Obrador, el pare Pericàs i altres tenien sa central a Sant Gaietà, aquesta gent anava allà, arribava d'una missió i connectava amb un altra. Era un servei en es ministeri de la paraula, de la predicació, diguem-ho així, que en aquell temps se duia molt. I que avui no se duu o se duu d'una altra manera. I per tant, sí, jo crec que es missioners estaven plenament identificats amb l'objectiu en què varen ser fundats.

Pep Barceló: I puc dir una cosa, amb això: es missioners que varen anar —no diré es poble— varen causar tanta emoció i tant de fervor que dos casinos, que deien en aquell temps, varen tancar, perquè eren un lloc que anaven a beure i a jugar, jugaven a cartes. Es temps de missions varen tancar i no varen tornar a obrir.

Gaspar Alemany: A part d'això que deies de ses missions, no oblidem que hi ha un moment de crida vocacional: quants de missioners no deien *me n'he duit tantes monges, o me n'he duit tants a n'es es seminari o a n'es franciscans o a ca nostra.* És a dir, no només a n'es missioners, gent que se n'anava a n'es Seminari, o a n'es franciscans, i monges. Era un tirar s'ham i "¡vamos!" Com a mosques. Perdonau s'expressió.

Toni Bennasar: Jo sé per don Felip Alzina, es nostre rector de Sencelles, no sé si el coneixes, Pep,—es dirigeix a Pep Obrador— que en Toni Horrach va cantar s'Àngel abans o després de tu, no ho sé. Idò aquest era blavet i va passar al Seminari i hi va haver un daltabaix, un estira-i-amolla.

Pep Obrador: També, el Pare Jordi Perelló, TOR, antic blavet, es va fer frare franciscà. Potser, saltàs alguna xispa, però, res greu.

Toni Bennasar: [Ara seria una pena no tractar dos temes que interessin a molta de gent, es tema de s'Escolania i de s'internat. I després es serveis que l'església ofereix a Lluc, ses misses... Com funciona avui això?](#)

Gaspar Alemany: Bé. S'Escolania ha sofert tota una sèrie de transformacions. Una d'elles, bàsica, és que de tenir només nins, que arribaren a sa xifra de cent-quaranta, la qual cosa permetia al mestre de música de triar tu sí, tu no. Perquè en es meu temps, quan érem nins, funcionàvem que hi havia cantadors i no cantadors. Es no cantadors estaven en un pensionat i supòs que se pegaven unes avorrides colossals, perquè ets altres, es cantadors, teníem almanco un altre entreteniment, i s'ha passat avui a una situació que des del 2006 hi ha nins i nines. Ses tres primeres nines, que varen estar a ca ses monges, i que llavors, progressivament ja passaren a tot es grup.

S'Escolania és un centre concertat. És un centre, si no únic, dels únics que és un centre integrat de música, d'ensenyament normal i conservatori. En es currículum hi entra tot. A s'Escolania també se varen perllongar es dos cursos darrers de l'ESO. Jo hi tenc sa meua visió particular, però no és es moment. Els ha canviat sa veu, als nins.

Jaume Gual: Un altre aspecte que cal tenir en compte, tractant-se d'un centre petit, es fan agrupacions de diferents cursos i un mateix mestre imparteix docència de diferents assignatures; mentre que a un centre més gran, concertat o públic, que imparteix ESO, hi ha un professor especialista per a cada assignatura. No hi ha dubte que això millora s'ensenyament.

Gaspar Alemany: És un altre element a tenir en compte, a part d'es creixement de ses criatures. Una dona a catorze anys és una dona, no és lo mateix un nin, això és una obvietat. Bé. En tot cas ens trobam amb un centre integrat, molt bé, gràcies a Déu, amb una gran ajuda de ses autoritats acadèmiques. Encara me'n record, ho dic aquí, que, quan jo estava a s'Escolania, que estàvem amb sa qüestió dels concerts, i que en Jaume ocupava un lloc important a sa Conselleria, —es dirigeix a Jaume Gual— me va dir *no passis pena que a s'ordre de concerts hi ha una excepció, que és sa vostra. No passis ànsia que no vos quedareu sense concert. Noltros això ho valoram. I sabem quin sentit té.* Això ho record com si fos avui. I, a part d'això, s'ha comptat amb una bona predisposició a admetre aquest fet. Ara, es repte de s'Escolania avui és augmentar ets integrants. Aquest és es repte. No sé si és una qüestió de màrqueting, no sé què és, però es fet és que sa matrícula és minsa, és baixa i, si voleu, a s'Escolania hem de tenir gent. Quin atractiu hem de mostrar? Creim que sa música seria un gran atractiu, però ho és, només, en part, perquè es Conservatori és ple, en es pobles hi ha escoles de música, vull dir que sa gent se mou, te trobes a s'autobús o en es tren gent amb es violí penjat, que va en es Conservatori. Vull dir que jo no sé sa solució, però es gran repte que té s'Escolania és sa matrícula.

Toni Bennasar: Quants d'alumnes teniu ara?

Gaspar Alemany: Vaig anar a s'Auditori s'altra dia, als 40 anys de Ràdio Popular i a s'escenari n'hi vaig comptar 23, més 11 més petits que encara no han entrat. Estan a punt d'entrar, però vaja, així i tot no arriben. Abans hi havia aquells visitadors famosos que anaven als pobles, visitaven es rector, visitaven es mestres de torn, s'acostaven a ses seves amistats i passaven es gambaners. I aleshores duïen gent cap a Lluc.

Toni Bennasar: Els hi fan una prova de veu?

Gaspar Alemany: Sí, sí, això és elemental, sí, és elemental.

Pep Obrador: Amb això no estic tan d'acord, és a dir, crec que qualsevol persona que tenguí unes condicions normals ha de poder entrar a s'Escolania. No es necessita una veu especial per ser blavet.

Toni Bennasar: Però que tenguí sentit?

Pep Obrador: Que tenguí un cert sentit musical. Si és una persona normal i té unes condicions normals ha de poder entrar, no ha de ser especial.

Toni Bennasar: Però això no ha de ser inconvenient?

Pep Obrador: En la meua opinió, això és un error bàsic perquè limita molt a moltíssima gent. Si saben que hi ha aquesta condició ja no hi van. Han de ser nins i nines normals i que vulguin ser blavets.

Toni Bennasar: D'aquests 23, quantes nines hi ha?

Gaspar Alemany: Sa majoria. És una escolania de nines amb alguns nins.

Pep Barceló: A lo millor se podia tornar a lo que era abans. Poder estar a Lluc era un privilegi, no per si podies cantar o no; de tal manera que estaven dos anys sense sortir. Si qualche nin se posava malalt o estava dèbil, es seus pares deien als mestres *es meu fill no el m'envieu, si es nin està dèbil li donau, després de sopar, un bocinet de xocolate d'amagat d'ets altres perquè no tenguin enveja, però que se recuperi.* Era un descrèdit si enviaven un nin a ca seva, era un prestigi que es nin estudiàs allà.

Gaspar Alemany: Hi ha molta competència escolar, moltes escoles que tenen prestigi, però es prestigi de Lluc s'ha de reconsiderar.

Pep Obrador: Es tema ha canviat, totalment. Per tant, hem de ser objectius i hem d'anar fent! Des de s'inici del curs ja s'ha de programar i començar sa campanya de captació de blavets pel pròxim curs.

Pep Barceló: L'any passat ja se varen fer unes jornades de portes obertes. N'han entrat 7 o 8 de nous.

Pep Obrador: Consider, que es blavets han de ser becaris. Són membres d'una de ses Institucions Infantils més antigues del món i en servici permanent. Tenim sa "Fundació Santuari de Lluc", que ets Antics Blauets, ajudarem a crear, per subvenir ses necessitats del Santuari i concretament, de s'Escolania. També, hi havia un pla, on es bancs radicats a Mallorca, voluntàriament, concedissin beques als blavets. Es gestors s'han de moure!

Pep Barceló: Parlant des bancs, no és lo mateix ara que quan fundaren sa Fundació.

Pep Obrador: Sa Fundació "Santuari de Lluc" té aquest objectiu i ho pot fer.

Pep Barceló: En ets estudis, temps enrere, ho recordes tu mateix, eren tots es missioners dels Sagrats Cors que feien ses classes, no tenien ningú extern. Ara hi ha d'haver un professor per cada assignatura i per cada curs, i ses despeses des personal docent són molt grosses. Hi ha més persones que fan feina que alumnes.

Pep Obrador: Ara, anem al tema econòmic del Santuari. Es Santuari ha de tenir com objectiu econòmic, l'autofinançar-se. Això és molt bo de dir, però aconseguir-ho, no és tan fàcil!

Pep Barceló: Espera un moment, fa vint anys que vaig suggerir al Pare Arbona, mirau

aquí hi ha dues quarterades d'aparcament, seria millor demanar si podrien donar qualche almoïna, per si algun dia es trenca un “amortiguador” perquè es clot no s’ha pogut arreglar, i tothom donaria deu o cinquanta cèntims, o lo que fos o res, però, seria voluntari i per ventura ho pagaria més. Clar que no se va arribar a fer així i després s’hi han aficat aquí aquestes altres coses que han comercialitzat que no ha caigut bé a molta gent evidentment, però lo que és evident és que s’ha de conservar. Jo he vist en Pep mateix, un empleat des Santuari, a les set des matí, abans de sortir es sol, anava a arreplegar ses bosses de fems que hi havia allà de ses persones que havien anat a acampar. I això és un manteniment, no ho fan gratis, es personal ho ha de cobrar.

Toni Bennasar: Jo vull fer una pregunta encara sobre s’Escolania. *Quan un alumne deixa Lluc, que ha passat allà ets anys, surt amb una titulació acadèmica?*

Gaspar Alemany: Surt amb sa titulació acadèmica com qualsevol altre que hagi estudiat a una altra escola, amb un coneixement d’un instrument i amb una titulació de Conservatori Elemental. Lluc dona títols de coneixements elementals de música i d’instrument, si bé alguns a més van al Conservatori a examinar-se, però vaja, Lluc dona títols legals.

Toni Bennasar: Aclarit això ara tenc dues preguntes que em sabia greu que ens aixecàssim sense contestar-les. Una potser que l’haureu de contestar voltros dos —em dirigeix a Gaspar Alemany i a Toni Burguera—. Es serveis religiosos que ofereix Lluc, per exemple sa Salve; sa gent anava a Lluc a sentir sa Salve.

Avui què ofereix Lluc en es sentit religiós?

Antoni Burguera: Lluc és una parròquia, és sa Parròquia de Sant Pere i Santuari de Lluc. Per tant són es mateixos oferiments (casaments, primeres comunions...) tot això es fa. L’únic que no es fa és sa catequesi, perquè ja no hi ha gent allà dedins perquè no hi viuen. Així com un temps vivien aquelles cinquanta o seixanta persones allà dedins, ara no hi són. Per tant no pots fer catequesi. Ara noltros tenim aquest mes dues bodes per fer, i dos baptismes per fer. L’any que ve ja hem concertat dues bodes. Es lo mínim que podem fer, ara no podem adequar o valorar es Santuari de Lluc o sa parròquia de Sant Pere de Lluc amb una parròquia de Palma. És completament diferent; a Lluc, a les sis de s’horabaixa, no hi ha ningú, i a més aquesta gent que ve no és assídua, és una gent de passar es diumenges. Per tant s’ofereix, hi ha missa, hi ha confessió sempre abans de ses misses. N’hi ha un que està dins es confessionari. Si a mi me toca sa missa de la una menys quart, una hora abans estic per allà dedins, o sigui que sa gent no té un horari de dir ara vaig a veure la Mare de Déu. Pots està dins, jo puc estar a dalt al cor, allà moltes vegades em pos a resar el rosari i veig, i hi ha pocs moments, ara en s’hivern, poc moments que la Mare de Déu estigui tota sola; també has de preparar totes ses teves coses, has de preparar s’homilia, o altres, però una hora abans sempre estic per allà de dins.

Toni Bennasar: *Es fa tot en mallorquí?*

Toni Burguera: Sí, en mallorquí.

Toni Bennasar: *Si ara ve una persona i ho demana en castellà?*

Toni Burguera: Mentre no sigui sa missa de torn, sí. Darrerament se va fer, noltros no estàvem allà encara, una “boda rociera”.

Gaspar Alemany: Aquest aspecte que preguntes jo sempre mir un moment clau des Santuari que va ser s’any des Centenari. S’any des Centenari varen passar per Lluc totes ses parròquies de Mallorca, excepte una que no sé es nom, n’hi sé per què, però totes passaren per allà. Tote ses trobades es feien amb un esquema preparatori. És a dir, s’any de Lluc, s’any des Centenari de Lluc es va posar una empenta a sa manera de fer ses coses al Santuari. Acudiren, per exemple, es divendres ses escoles públiques i privades, ses que fossin, venien 1.000, 1.500, 2.000 i 3.000 alumnes i feien una celebració des Centenari. Posàrem èmfasi a ses trobades de malalts, a ses trobades de famílies i distingint es religiosos i es capellans es

dia de Jesús Sacerdot. Analitzant una mica cap enrere, hi ha elements com per veure en què se podria fer més treball. Últimament que he estat allà dalt, ja treballen això que feia falta un representant. Després un element molt vàlid i que ho puc dir aquí i ho entenem tots que el Pare Pericàs sempre me repetia i me deia quan jo vaig ser Prior de Lluc: *Procura està bé amb tots es capellans*; perquè no és una qüestió

d’aprofitar-ho tot, sinó que quan un capellà ve aquí a celebrar, que se senti acollit, que el puguis convidar a prendre un cafè o a dinar, es dir, procura tenir això molt clar, perquè a ses parròquies, avui com avui, un capellà té pes. No ho tindrà tot, no tindrà es cent per cent, però té molt de pes. I és una manera d’acollir tota sa gent, d’anar fent possible que sa gent tengui aquest puntal. Ara és d’actualitat es mes d’abril, maig, juny, per ventura fins i tot es març comencen ses pujades escalonades de sa Gent de sa Tercera Edat. Grups d’aquí i grups d’allà, etc. És ver que hi ha gent que políticament li interessa que es vells vagin allà abans de ses eleccions i tal, bé m’és igual, es fet és que jo no els donaria “coba”, però sí sa gent que va a fer s’ofrena de flors, que vénen a missa, etc. Qui diu això, sa pujada de sa Part Forana que és una cosa molt ben duita, molt ben preparada, amb un esperit pelegrí. Abans en Toni Burguera citava lo de sa qüestió ecològica i que avui és un filó que s’hauria d’emprar moltíssim, perquè Lluc ofereix això, però donem-li també aquest sentit reflexiu i que el Papa, dia sí, dia també, en parla. Ara a sa Trobada del Canvi Climàtic a Madrid que no s’ha pogut fer a Xile. Vull dir jo que crec que hi ha en es Santuari una possibilitat de punts de sintonia amb un ventall molt gran de gent, des dels que pugen a peu per promesa, als que pugen a peu perquè els agrada, que van a s’acampada i tot. I llavors també es Santuari ha de ser un punt crític en sa qüestió de dir: *No embruteu, no vos carregueu es bosc*. Tot això ho ha de tenir. És evident perquè aquí s’arriba. Ho diu l’Escriptura que Déu es pot conèixer per ses obres de sa natura.

Pep Barceló: Ara s’ha creat un grup de natura que cuida que ets espais naturals estiguin en bones condicions.

Pep Obrador: Un detall sobre ses excursions. A Lluc, actualment, hi ha camins tallats i prohibits. Es blavets i ets excursionistes, sempre havíem transitat es camins de sa Serra i mai ens varen prohibir es trànsit. Per exemple s'excursió que va de Lluc a sa Font Sorda i a Escorca. Avui, no deixen anar a sa Font Sorda, ni a Escorca. Han tancat es camí. I això, ni ses autoritats pertinents, ni es gestors del Santuari no ho haurien de permetre! També, m'han dit, que qualque vegada, han tallat es camí per donar sa volta al Puig Roig.

Gaspar Alemany: Tampoc s'hi pot anar al Puig Roig, només deixen passar es diumenges.

Pep Obrador: Això són fets que no es poden permetre! Tota sa vida, aquests camins havien estat oberts al públic. Tota sa vida hi hem anat quan hem volgut i ens ha anat bé. I ningú ens ha prohibit es pas per aquests camins.

Pep Barceló: Això també moltes vegades no depèn tot del Santuari. Sols hi ha hagut una vegada que es batle ha anat a favor d'es Santuari. Va ser quan hi va haver sa "incautació" per sa guerra a Cuba, perquè tots ets altres han anat en contra. En aquells moments es Pare fundador de sa Congregació va fer una feinada perquè ningú es quedàs sense feina. Però des de llavors ençà han fet sa traveta sempre.

Toni Bennasar: Joana, digues lo que volies dir.

Joana Pascual: Jo tornaré un poc enrere. En relació als antics blavets per mi, pel fet d'haver estat allà dalt, he anat descobrint que se trobada d'antics blavets, tractant sa gent dels antics blavets m'han fet pensar molt. M'han fet descobrir també que duen una marca. És gent major, ben adulta, que han estat a Lluc, duen una marca, està ben comprovat. Actualment estic de voluntària a s'escoleta de Muro. Vénen papàs de nins petits, que han estat a Lluc. Jo les not una marca. No ho diuen, però llavors, a poc a poc parlen que jo estava a Lluc i diuen *jo hi he estat de blavet*. Es reconeix pel tracte que donen als seus infants.

Pere Amengual: De ses funcions de lo que ha de fer Lluc, s'ecologia, sa naturalesa i tal. Quan anam a Lluc a veure la Mare de Deu, just enfront hi ha una Avemaria en àrab, que si no vaig malament, és d'en Ramon Llull, no ho sé. Deman: Lluc, podria ser un centre ecumènic? Se podria adjuntar allà altra gent? Pens que és un lloc ideal. No sé si en un principi heu dit que, anteriorment a sa Conquesta, hi havia una devoció a Míriam, a la Mare de Déu, és així, no?

Pep Barceló: Abans de res, perdona un moment. Hi ha una sala d'espiritualitat que està oberta a totes ses confessions (molt bé, molt bé). Sa primera vegada que hi vaig anar, em va sorprendre molt perquè havien llevat s'altar que puja en es campanar, i hi havia un cercle de flors i pedres, i, tot voltant voltant, de coixins, i, després —jo anava cada dia en es puig dels misteris— i els me vaig trobar allà;

no adoraven es sol, sinó que donaven es bon dia al sol i, després, estaven meditant allà tot lo dia en aquella sala. Ecumènic. Universal. Oberta a tots es pensaments. Pots anar a meditar, a fer kun-fu, com lo que sigui.

Pep Obrador: Un detall, per això que deia dels musulmans, és que hi ha a s'antiga tradició que es pastor que va trobar la marededéu era un *moret*, era un moro petit, un esclau moro. Per lo tant, des d'aquí es pot enllaçar lo que demanes.

Pep Barceló: Jo estic convençut que es moros hi anaven, hi anaven els esclaus cristians abans de sa conquesta perquè tenien devoció a aquell *lloc sagrat*, que hi hagués la marededéu o no. El Pare Llompart i na Joana Maria Palou, que ja hem dit que era sa directora del Museu de Mallorca fins que es va jubilar, varen fer un estudi sobre aquest "escorzo" de sa imatge i varen arribar a determinar que, a part que no era romànica, hi havia un taller a l'Illa de França, enmig de París, que les feien en sèrie aquest tipus de marededéus. Clar, no he pogut localitzar es material per veure si és d'unes canteres de Santanyí o si són de París. Si fossin de Santanyí, seria anar i venir. Però que les feien allà hi ha un article, se va fer una separata d'això, i el Pare Llompart ja apuntava sa idea que l'haguessin duit ja abans de la Conquesta, que ja hi fos aquí. És una cosa que sa devoció de la Mare de Déu ja ve d'enrere. Es dominics la varen potenciar molt, sobretot a la Mare de Déu del Roser. Però Míriam era la Mare de Jesús per a tots.

Toni Bennasar: Sa darrera pregunta que jo faré.

Lluc té els mitjans econòmics suficients per autofinçar-se? Perquè molta gent no sap, per exemple, els restaurants de qui són, si paguen res a Lluc, si hi ha donacions, sa gent no sap res d'això. Com se sustenta Lluc?

Gaspar Alemany: Començaré per sa coa: Lluc dona uns serveis. Per exemple, sa gent no sap que s'enllumenat públic el paga es Santuari. Sa factura és ben salada. Per tant, Lluc dona serveis.

Pep Barceló: I sa recollida de fems, també.

Gaspar Alemany: Sa recollida de fems la paguen també per escot, a lo que toca; però és una fortuna. Perquè, què en som jo que un camió hagi d'anar a Sa Calobra a cercar fems? Són els meus aquests d'aquí. En tot cas, es serveis d'aquí.

Per altra banda, un santuari de s'envergadura de Lluc ha d'oferir wàters. Perdonau. Però sa gent no sap que, baixant als excusats, hi ha dues tires de wàters, amb so sentit que sa gent de sa neteja en té uns de tancats, nets, fent-ne ús d'uns que funcionen i quan han de fer net aquests, les tanca i obri ets altres, i immediatament sa gent les pot usar. Per tant, ha d'oferir serveis. Ara, per proveir aquests i altres serveis hi ha prop de 42 treballadors, fan falta doblers. Aquests doblers, d'on venen?

Hi ha una explotació, diríem empresarial, de sa Fonda, es bar Rodó, es cafè de sa Plaça, sa Botiga, sa Font Coberta, ses Mides. Alguns d'aquests negocis estan contractats, però tot és propietat de Lluc. Tot lo que he enumerat és propietat del Santuari; dit d'una altra manera: tot és propietat del bisbat. Això ajuda a pagar nòmines. A s'Escolania hi ha uns serveis que

sí les cobreix s'Administració pública: es professorat concertat, es de música concertat, etc. Però es mestre de música, s'organista, es coordinador general, ets educadors (prefectes), tot aquest personal va a part. I per tant, tot això entra en sa nòmina d'es personal d'es Santuari. I llavors, s'electricitat, es gas o sa biomassa que tenen ara, vull dir, Lluc no és autosuficient. O jo crec que no ho és. I després, pensau en l'exsecallada que hi va haver amb so cap de fibló. Lluc va quedar *descapitalitzat!!!*, va quedar sense res.

Toni Bennasar: *I sa gent, va respondre?*

Gaspar Alemany: Hi va haver algunes ajudes. Hi va haver tota aquella promoció de *sa teula*, això sí. I llavors, també es va incloure lo d'es pàrquing, que és una manera de fer ingressos. Però també s'ha de tenir en compte que al pàrquing no tot lo que surt va al Santuari, sinó que va en part a s'empresa que ho explota. És una cosa que és clar-obscura.

Toni Bennasar: *I donacions, n'hi ha?*

Gaspar Alemany: No massa, no massa. Sa gent se pot dir, crec jo, que tira més als peus de la Mare de Déu que no a sa bacina.

Toni Burguera: I així i tot, lo que donen en els peus de la Mare de Déu no basta per pagar es llum de sa Basílica. Pensau que sa Basílica està encesa de les 7 del matí a les 8 del vespre. Sort que en tenim pocs, de llums encesos.

Toni Bennasar: Jo volia acabar amb una pregunta, però que crec que ja està contestada.

Sa pregunta darrera és:

S'ha gestionat bé es canvi?

Jaume Gual: Jo crec que d'això ja se n'ha parlat.

Gaspar Alemany: Jo, per part meva, poca cosa he pogut fer, perquè sa meva feina era molt restringida. I per tant, jo crec que s'haurà fet bé.

Pep Obrador: Mos fa falta en Sebastià, es gerent. Perquè mos hagués dit s'Administració com va, com funciona.

Jaume Gual: Hagués vengut en Sebastià; però sa reunió amb el bisbe a La Real s'ha passat a avui i per això en Sebastià no ha pogut venir.

Gaspar Alemany: Perdona, un altre element d'ingressos és s'hostatgeria, però que també està compartida amb algú altre que la gestiona. Per tant, es guanys no són tants.

Una cosa que no sap sa gent és que a Lluc els 365 dies de l'any hi ha porters des de les 8 del matí a les 10 d'es vespre ininterrompudament. I que hi ha almenys tres porters i un quart que ajuda en moments punta, com a s'estiu. I en Xisco, que està de guàrdia tota sa nit. Hi ha uns serveis que hi són.

Toni Bennasar: *Quantes cel·les hi ha?*

Gaspar Alemany: Ara parlaré de memòria: crec que potser hi ha per a 200 llits.

Toni Bennasar: *I solen estar més o manco plenes?*

Gaspar Alemany: Bastant, bastant. I sa gent quan arriba demana si hi ha calefacció i si hi ha wifi.

Toni Bennasar: *I n'hi ha?*

Gaspar Alemany: Sí. Per anar allà a martiritzar-te a passar fred, no té molt de sentit.

Pep Barceló: Hi ha qualque despistat que, després de davallar de sa cel·la amb vestit de nit, demana per anar a una sala de festes.

Estàvem a punt d'arribar a les dues hores de conversa. Totes les paraules dels convidats, sens dubte, ens han donat a conèixer, de manera molt documentada, i a la vegada han fet palesa l'estima entranyable que tenen al Santuari de Lluc, lloc emblemàtic de Mallorca i a tot el seu entorn. Per altra part hem pogut copsar el seu estat d'ànim en relació al fet de la sortida dels Missioners del Sagrat Cor i l'arribada dels sacerdots i diaca que el bisbe ha destinat a la gestió del Santuari.

Recordàrem les recomanacions que havíem fet al principi en relació a les ressenyes biogràfiques personals que han d'enviar així com ho han de fer quan rebin la transcripció per fer-hi les modificacions que vulguin.

Agraïm de veres a tots els convidats les seves aportacions. Moltes gràcies.

Domingo Mateu i Jaume Gual

REINTERPRETACIÓ DE LA FIGURA DE LA MARE DE DÉU DE LLUC

Em demanen que escrigui qualque cosa sobre com veig les perspectives actuals del Santuari de Lluc. Aprofitaré les aplicacions espirituals i pastorals d'una ponència que vaig presentar, anys enrera, a un Congrés de Santuaris de Catalunya i les Illes Balears, que tingué lloc al Santuari de Cura. Expressa alguns dels accents que varem voler subratllar els anys en què vaig ésser prior del Santuari. Hi afegiré algunes iniciatives que prenguérem, en aquest sentit, i de vegades un poc de bibliografia, per si qualcú ho desitja aprofundir.

1. MARE DEL POBLE MALLORQUÍ

La primera aplicació demana que ens identifiquem amb *la causa del nostre poble*. Per damunt de qualsevol partidisme, el santuari estima la religió del poble, fomenta la cultura popular i especialment la llengua pròpia, la consciència d'ésser qui som i cap on volem anar. Vol obrir camins cap al transcendent, i no tan sols el de la fe, sinó les múltiples vies de la bellesa, de la poesia, de la música i de l'art. No parla avui, com Costa i Llobera, de "l'impur alè de les plagues forasteres", però mai renunciarà al rebuig de models aliens i alienants, que menyspreen i corrompen els nostres valors ancestrals.

INICIATIVES CONCRETES: Crec que basta mencionar els comentaris apareguts a la premsa i als diversos actes de reconeixement que s'han fet als Missioners dels Sagrats Cors amb motiu de deixar el Santuari, després de 128 anys. De qualque manera s'aconseguí que Lluc fos més que un Santuari, una senya d'identitat del nostre poble. No tant com Montserrat, és clar, però fins al grau de sentir la necessitat d'agrair-ho públicament.

2. MARE DEL LLIBRE OBERT

La segona -superant la pietat popular, les devocions privades i les mateixes parets del Santuari-, es compromet amb *la causa de la pastoral bíblica*. El dit que assenyala el Llibre que l'Infant mostra obert, amb l'Alfa i l'Omega. Se centra així -com indica el Papa-, en el veritable cor i nucli de la nostra fe: la imatge cristiana de Déu i la consegüent imatge de l'home i del seu camí. El Santuari, enmig del desert rural o urbà, voldria "ésser una antena permanent de la bona nova de la nostra salvació".¹ Tant de bo arribàs a formar una Escola de deixebles i de predicadors de la Paraula, avui i aquí!

¹ Joan Pau II, als rectors dels Santuaris, 22.1.1981.

INICIATIVES CONCRETES: Tota la meua reflexió partia del text bíblic "Nigra sum sed formosa", que ja trobam aplicat a la Mare de Déu de Lluc l'any 1499² i que després s'incorporà a la corona de 1884.³ - La LECTIO DIVINA fou molt destacada al *Manual del Pelegrí* (2008),⁴ i a la imatge de la Mare de Déu orant que posarem a la capella del Santíssim, lloc on la practicàvem els dissabtes. Però hem de reconèixer, humilment, que encara s'ha d'avançar molt en una lectura mariana de la Paraula de Déu que unesqui espiritualitat bíblica i religió del poble.

3. CENTRE D'ESPIRITUALITAT DE L'ESGLÉSIA LOCAL

La tercera, conrea *la causa de la nova espiritualitat*, amb el somni de configurar Lluc com a centre d'espiritualitat, de seguiment radical de Jesús i de floriment de les més diverses vocacions cristianes. A més de Mare de Déu i Filla del Pare, Esposa enamorada de l'Esperit. Valora amb cura l'experiència personal del Regne, com el tresor amagat i descobert. Afavoreix la contemplació (de diferents maneres i mètodes) del secret (experimentat i compartit) del Déu que ens ha estimat primer. Defineix, a l'hora, el primer manament com a passió per Déu i per la Humanitat. L'expressa amb experiències missioneres d'evangelització i de promoció, aquí i al tercer món.

INICIATIVES CONCRETES: El llibre "Pujada i Baixada dels Missioners dels Sagrats Cors a Lluc. Per obediència"⁵ mostra la importància d'algunes iniciatives preses en aquest sentit, en diversos moments històrics, per a la formació permanent del clergat, del laïcat catòlic jove i de la vida consagrada especialment femenina. A un moment en què la diòcesi repren l'administració del Santuari, ja ha donat signes del seu interès en potenciar aquest servei.

4. NOSTRA DONA DE LLUC I LES NOSTRES DONES D'AVUI

No hi pot haver mariologia sense alguna casta de feminisme. I tornar a les arrels de la devoció a Nostra Dona de Lluc ens relliga amb el tema de les dones d'avui. El Papa, a més d'això, ens demana que exorcitzem la demonització del cos i de la sexualitat, de la dona i de l'eros. Aquesta tasca supera l'àmbit del Santuari, i que no durem a terme sense xocar amb el tarannà de la societat actual i de la nostra mateixa església.

INICIATIVES CONCRETES: Voldria mencionar-ne aquí dues, que record amb simpatia, d'aquesta intentada recuperació de la dimensió feminista de la Mare de Déu de Lluc. La primera,

² "Primo com en dit Regna sia una molt deuota casa e molt antiga sub aduocació de la Natiuitat de la Verge Maria del mes de satembre, la fundació de la qual fonch en temps de pissans, ha six cents lxxxviii anys, com diu in *Canticu cantiquorum: Nigra sum sed formosa, filie Jerusalem*, a hon confluex multitud de pobles e marines per los grans miracles que alis seguexen tots dies" (*Memorial del que es mester de la magestat del Senyor Rei per la casa e collegi de Nostra Dona de Luch del Regna de Mallorques 1499*. ACL, X 16, f.1).

³ "Una Diadema real que li cenyirà el front; d'un Nimbo radiat, amb ramelins com á de filigrana, voltat d'un rotul que diu: *Nigra sum sed formosa* (som morena pero agradosa) y d'una Aureola de 12 estrelles que li fan cercol per defora" (*Guia de Lluch. Quinari dedicat als Peregrins* 5 (1884).

⁴ Ps. 78-80.

⁵ Mallorca, 2019.

l'himne del 125 aniversari de la Coronació Pontifícia sobre un text del mestre Ramon Llull i música de l'antic mestre de capella Baltasar Bibiloni. Es deia "La gonella de la Mare de Déu", amb aquesta tornada: "D'un drap de pietat / e de misericòrdia / Nostra

Dona de Lluc / ha fet gonella, / cota e mantell, / vel e corona, / d'un drap". I les estrofes parlaven dels problemes perennes de les dones d'ahir i d'avui: "De dones vídues, d'òrfens infants... nostra Dona és esperança; () de les dones quan són llurs fills malalts / e quan han mals marits; / nostra Dona és esperança; e dels pobres / nostra Dona és esperança". La segona fou quan l'artista Francisca Llabrés esculpí una imatge de La bella dona, i el moviment de Dones d'Església l'assumí com a "Primera víctima de la violència de gènere (escrita) coneguda a Mallorca i tradicionalment protegida per Nostra Dona de Lluc".

5. MORENETA OBERTA ALS POBRES I MORENOS DEL MÓN

La quinta aprofita l'instrumental de la lectura negra que té en compte la classe social, el gènere i la raça. La lectura sapiència popular, que trobam a les gloses i cançons de ximbomba, defensava la morenor com a signe de pagesia i herència dels pobres. Els poetes donaven interpretacions de caire espiritual (les passades dolors, el Sol que du al braç...) Falta integrar molt més una clara opció per *la causa dels pobres*. Reconèixer-nos "fills de Déu i de la moreneta", hauria de marcar la nostra espiritualitat. Pastoral social, solidaritat amb els immigrants, respecte i, fins i tot, qualche grau de comunió amb les reivindicacions igualitàries dels grups més marginats... Suport (i millor, si promoció entusiasta) al pioner diàleg interreligiós.

INICIATIVES CONCRETES: Aspectes socials que s'han escrit en articles de divulgació i s'han predicat a les festes de la Coronació.⁶ S'han destacat portant al Santuari els aniversaris de Caritas. En la integració de blauets de raça negra. O en un concert de Bernat Pomar i Pomar que dedicà "a la Moreneta i a tots els negres i morenos del món".

6. LUCUS, CONSCIÈNCIA I DEFENSA DE L'ECOLOGIA

La sexta i última, compromís amb *la causa de l'ecologia*. Un Déu que crea, però també "descansa". Reina de les muntanyes de Lluc, mare de la saviesa que "juga" a la seva presència. El dissabte (pasqua de la natura) prepara el diumenge (pasqua del Senyor). "Fora pol·lució ambiental, conservació de la natura, silenci, ampliació dels espais verds,

6 J. Reynés, "Investigació poètica i simbòlica" a Comunicació Lluc 75 (2001) 5-6.- També al ll.c. "Sobre el color de la Moreneta" (portada) i "La Mare de Déu de Lluc ha estat sempre morena?" de B. Pericàs.- Sermó de La Coronació de V. Miró, 10.08.2004.- Coplas a la Virgen Morena de Lluc (1989) divulgades pels sacerdots diocesans al Perú o pels MSSCC a RD.

amables i populars per al passeig, la festa, el repòs... El pensament ecològic, aidat per la pelegrinació i el santuari, ens introdueix en un sentir ecològic i en un celebrar i viure més eucarístic... Els santuaris i el seu entorn s'afanyaran per treure "els anti-signes de les coses" o l'anti-ecologia, com poden ser els grans muntatges o simples detalls de falsetat, de brutor, de pol·lució, de malmenament de la natura i de l'art i de l'artesanía".⁷

INICIATIVES CONCRETES: No han faltat poetes que recordassin el lligam entre la "Mare Morena de Lluc, com a la Nuredduna propera, feta de la mateixa Terra nostra, fills de la mateixa Pedra ancestral".⁸ Jo mateix vaig compondre un himne pel 125 aniversari de la Coronació, anomenat *Lucus*, que deia: "Verge ombrívola del Lucus, / de la Muntanya i del Bosc: / vos pregam pels qui descansen / a sa Cometa dels Morts./ Pels qui aixecaren les pedres / i desbrossaren el lloc, / pels qui sembraren els arbres / i encengueren el foc".

El bisbe Teodor Úbeda escrivia (1983): "La mateixa Verge Maria, Mare de Déu, que en altres èpoques fou invocada pels homes perquè els defensàs de les forces naturals davant les quals se sentien del tot impotents, ara ha de ser invocada per la nostra generació com a defensora de la natura amenaçada tan greument per tot risc de destrucció".⁹ El moralista Bartomeu Bennàssar publicà reflexions i suggerències molt adients aplicades als Santuaris.¹⁰ Darrerament, el papa Francesc ha arrodonit el tema amb la seva encíclica més catòlica: *Laudato si* (2015) i el P. Manuel Soler escrigué diversos treballs per aplicar-la al Santuari de Lluc.¹¹

Amb aquesta síntesi, podríem dir que així conclou la "visita a la catedral" de què parla E. Charpentier¹² i la interpretació de la partitura musical, a tota orquestra amb instruments clàssics i moderns, de M. Navarro.¹³

Jaume Reynés Matas, MSSCC

7 B. Bennàssar, "Pelegrinatge i santuari", ll.c. 98.96; cf. Del mateix autor, "La ecología, desafío a la moral. La ética, salvación de la ecología", a *Biblia y Fe* 47(1990)110-145.

8 Poema de M. Oliver Bauzá a la Corona Poètica del Centenari, pp. 69-70.

9 T. Úbeda, Maria, Mare i Model (Carta pastoral amb motiu de l'any de Lluc). Palma de Mallorca, 1983, pp. 61-64; cf. També Bisbes de les Illes Balears, *Ecología i turisme a les nostres illes. Pautas per a una actuació cristiana*. 1990. El moralista Bartomeu Bennàssar publicà reflexions i suggerències molt adients aplicades als Santuaris

10 "El desafiament ecològic: Una qüestió teològica, una possibilitat pastoral" a Comunicació Revista del CETEM 27-28(1983)105-132; id. "Pelegrinatge i Santuari" a lloc cit. 86(1996)83-104.- Cf. també J. Dalmau, Santuari Ecològic del Castell de Gallifa (fotocopià). Barcelona.

11 M. Soler i Palà, "El santuari en l'àmbit cultural i ecològic" a "Lluc entre els turistes i els pelegrins" (COMUNICACIÓ LLUC 120(2016)3-10; "La preocupació ecològica dels santuaris" (I-II) al Blog del Santuari <http://lluclallardelamare.blogspot.com.es> els dies 16/10/2016 i 17/10/2016; "Lluc y el simbolismo del entorno" (I-II) al blog Las razones del corazón (12/08/2018 i 28/08/2018);

12 *Iniciación en el análisis estructural*. VD. Cuadernos bíblicos, 14.

13 "Tendencias actuales de la exégesis bíblica" a *Sal Terrae* 82(1994)361-375.

Parròquia de Sant Pere d'Escorca 1246 - 2019
Santuari de la Mare de Déu de Lluc 1456 – 2019
Convent dels PP. Missioners dels Sagrats Cors 1891 – 2019

Pere Fiol Tornila

Territorialment Escorca és la parròquia més gran de Mallorca, doncs va des del terme de la parròquia de Fornalutx, al de la parròquia de Pollença, i de la mar, als termes parroquials de Mancor, Selva, Caimari, Moscarí i Campanet. Són moltes quarterades, però també és la manco poblada.¹

Aquesta identitat parroquial és el que persisteix malgrat els diferents canvis que encapçalen aquest escrit.² Donada la situació geogràfica i la manera de ser de les persones, les diferents històries que anaven circulant per Mallorca referents a la trobada d'una imatge i dels diferents fets miraculosos que s'anaven contant i escampant, propicià que tira-tira la casa de la Mare de Déu, que s'anava bastint a l'alqueria de Lluc, anàs agafant molta força i arraconant l'edifici parroquial d'Escorca, que sí era obert per anar a missa els diumenges i festes, la gent no tenia por de pujar l'aspre camí de muntanya per vessar les angoixes i problemes davant la petita imatge que allà es venerava. El propietari d'aquelles terres, Guillem Sa Coma, que habitava a Caimari, anà donant terres perquè els pelegrins trobassin on aixoplugar-se. També els frares Templers, que tenien terra per aquella contrada, en donaren i l'any 1346 Guillem Sa Coma també donà un altre tros de terra i l'aigua del que deim la Font Coberta.

Aquest anar i venir dels pelegrins va fer que el Rector d'Escorca miràs de posar-hi un "donat", que agombolàs, entre ell i sa dona, la gent que arribava i ell podria anar per les viles captant almoines per ajudar a la causa. No mancaren qüestions entre Rector i Jurat per establir la figura del donat, però el bisbe Guiu de Terrena (1325-1332) posà els fonaments de la concòrdia que s'anà consolidant. També el Rector, que moltes vegades tenia la prebenda, vivia on volia, i llogava la feina, mirà que un capellà començàs a viure vora la Mare de Déu i tengués cura d'atendre espiritualment els pelegrins. L'any 1398 ja s'havien posat els 7 Goigs de la Mare de Déu que, sortint de Caimari, mantenien la pietat dels pelegrins.³ L'any 1359 l'esglesia

¹ Segons el Cens d'Aranda a Mallorca 1768-1769 a Escorca hi havia 94 homes i 75 dones. Si miram els grups d'edat de 0 a 7 anys hi ha 16 nins i de 7 a 16 n'hi ha 12. Seria en aquests dos grups que hi hauria d'haver l'escolania dels Blauets. Josep Juan Vidal, *El Cens d'Aranda a Mallorca (1768 – 1769)* El Tall editorial. Mallorca 1996, pàg. 63

² Sabem que el 1246 ja hi ha un tal Miquel d'Apiara que es titula Rector d'Escorca i d'Aumaluig. P. Gaspar Munar Oliver. *Breve Historia del Santuario y Colegio de Nuestra Senyora de Lluc*. Palma 1987, pàg. 5

³ L'obrer Pere Morro pagava a l'escultor Guillem Cisquell i al pintor Pere Mercol aquesta feina. Ara sols en resta un, que fou posat on ara hi ha el monument de Campins davant el temple i l'any 1920, quan es posà el monument, a l'inici de la Plaça dels Pelegrins. Rotger i Capllonch, Mateu. *Nuestra Senyora de Lluc. Historia del Santuario y Colegio*. Palma 1914, pàg. 45. Els 7 Goigs venen a ser un resum de la pietat mariana: Anunciació, Naixement de Jesús, Adoració dels Reis, Resurrecció de Jesús, Ascensió i Vinguda de l'Esperit Sant.

ja estava acabada i dia 02.06.1399 el bisbe Lluís de Prades donava permís, tant al Rector com al capellà del santuari, que, si calia, diguessin dues misses cada dia per atendre els pelegrins.

Aquesta activitat religiosa era coneguda i valorada per tot Mallorca, per això, en el s. XV, hi hagué intents, tant dels frares Agustins, com dels frares Dominics, d'establir-se al santuari, però per diferents raons no varen anar endavant. Aquesta moguda va fer entendre que calia cercar una solució per donar resposta a la demanda religiosa que hi havia a Lluc, i dues persones, el seglar Tomàs Thomàs⁴ i el prevere Bernat Duran⁵ trobaren la solució fundant una Col·legiata⁶ que seguiria la Regla de Sant Pere sota la jurisdicció del bisbe diocesà, i tendria cura del Santuari i dels pelegrins.

Aquesta Col·legiata, en principi, tenia el Prior i tres col·legials. Havia de seguir els estatuts que feu el bisbe de Mallorca Fra Joan Garcia O.P. (1447-1459) i aprovats pel Papa Calixte III (1455-1458) dia 24.07.1456. Però com totes les coses humanes, quan començà a caminar aquella institució, sorgiren problemes, doncs l'orgull i l'avarícia acompanyen molts humans, i així passà a Lluc. Per aquesta raó el Prior Gabriel Vaquer i Vicens⁷ feu uns nous estatuts, que foren aprovats pel Capítol de la Seu i pel Papa Climent VII (1523-1534) l'any 1531.⁸ Aquests estatuts les podem resumir: Els col·legials han de ser del clergat de Mallorca; no poden tenir altre Benefici ja que potser els obligaria a residir fora del Santuari; han de ser pèrits en gramàtica i cant, i n'hi ha d'haver un que ha de ser Mestre en Teologia.

Com millor va estar organitzada la vida del clergat i de l'escolania, es va veure que també hi havia altres coses que calia ordenar, aposta el Prior Joan Cabanelles, l'any 1556, establia que els pelegrins tenguessin estatge gratuït durant tres dies i tres nits, i que es podia ampliar

⁴ Cavaller i noble militar que excel·lí en el servei al Rei Alfons V. Comprà la possessió de Lluc i la regalà a la Mare de Déu. Afegí 500 lliures al regal pels primers treballs que s'haurien de fer per convertir la casa del donat en habitacle pels preveres, per plantar vinya perquè no mancàs el vi per a les misses... la seva família seguí ajudant decididament al Santuari, aposta son escut és l'escut de Lluc.

⁵ Mn. Bernat Duran era natural de Sóller. Fou ordenat prevere dia 03.06.1447. Obtingué un Benefici a l'altar de sant Climent de la Seu, que posteriorment canvià amb el de l'altar de sant Salvador a la mateixa Seu. A més de ser el primer Prior de la Col·legiata de Lluc (1456) hi restà fins el 1458 que retornà a Palma. Fou marmessor de Beatriu de Pinós (1484) i gaudí del Benefici que fundà aquesta senyora a Montision i també fou bon gestor per a la fundació del Monestir de Santa Elisabet per a Religioses jerònimes el 1485. Estelrich, Josep. *El Convent de Sta. Elisabet 1317-2000 beguins, terceroles, jerònimes*. Palma 2002, pàgs. 79-85

⁶ Una Col·legiata, regida per un Prior, és una església no episcopal, que té un Capítol de canonges que celebren els oficis com a les catedrals. Aquí l'objectiu era atendre els pelegrins, escoltar-los, estar a punt per administrar els Sagraments i fomentar la devoció a la Mare de Déu.

⁷ Va néixer a Felanitx i morí a Lluc el 1535. Fou ordenat prevere dia 22.12.1487 restant a la Seu empleat en diferents serveis. Passà una temporada a Roma i retornà per integrar-se en la Col·legiata de Lluc.

⁸ Són anys que l'absentisme del bisbe titular és normal. Roderic Sánchez del Mercado 1511-1539 trepitjà molt poc la nostra terra i foren anys delicats degut a les revoltes socials (Germanies). Agustí Grimaldi 1530-1532 mai vingué. Joan Baptista Campeggio 1532-1558 tampoc arribà mai a l'illa.

l'estada, si havien de fer una Novena a la Mare de Déu. Per allunyar les bísties i la seva olor de l'església, el bisbe Arnedo (1561-1572) manà fer, l'any 1568, el que deim "porxets", com també el brollador per abeurar les bísties i posar una casa-botiga on els pelegrins poguessin comprar pa, oli, olives i vi.

Aquesta estabilitat i la creixent devoció dels fidels va fer que es pensàs en fer una nova església més gran i així poder agombolar la gent que es reunia. El picapedrer inquer Joan Oliver va fer la traça i l'escultor Jaume Blanquer bastí el retaule major. Dia 08.09.1622 el Prior Nadal Guasp presidia la col·locació de la primera pedra i dia 21.09.1684 fou consagrat l'altar i beneït el temple pel Bisbe d'Oropí i Vicari Capítular Seu Vacant D. Ramon Sureda.

Aquest és el temple que nosaltres coneixem, convertit en "Domus Aurea" pel bisbe Campins amb la col·laboració d'Antoni Gaudí i Cornet i d'un esplet d'arquitectes i artistes de llavors, i solemnement aixecat al rang de Basílica, solemnement consagrada dia 17.07.1914, en el 16 aniversari de la consagració episcopal de l'home que més ha enaltit la Casa pairal del poble mallorquí.

En els segles XVIII i XIX trobam que la Col·legiata és formada per 7 preveres. Així ho constata el cens d'Aranda de 1768 i la relació que manà publicar el bisbe Miquel Salvà i Munar dia 16.02.1861. Aranda és el més explícit i ens dona aquesta descripció: *ay 1 Colegio llamado de Lluc, con 7 colegiales de los que 2 no residen y 1 lo hace muy poco tiempo por sus accidentes; 1 colegial es prior en que reside la cura havitual y la actual se egerce por un vicario con aprovación del ordinario; ay en este colegio 12 muchachos que asisten al coro a los que les enseñan musica y algo de gramática pero exlcuidos de las clases por ser amovibles y de sus villas; 1 sacerdote que ensenya musica a estos que todos componen el numero de 9 y no estan incluidos en la suma; 1 sacristán, 22 sirvientes también en la casa pero solo uno incluido en la suma por ser los demas forasteros.*⁹

⁹ El Cens d'Aranda, obra citada pàg. 138

Tota l'organització eclesiàstica, quan arribà la Il·lustració, fou qüestionada, ja que referent a les Col·legiates moltes estaven integrades per gent que hi entrava per favoritismes o senyoriais o eclesiàstics, aposta foren suprimides pel Concordat de 1851¹⁰ manant, a les que quedaren, que hi havia d'haver oposicions per entrar-hi i d'aquesta manera arribarien a estar formades per persones il·lustrades i per altra part l'Estat també podria controlar més i millor les despeses i la font dels ingressos.¹¹ La de Lluc quedà suprimida i la parròquia d'Escorca es posà al nivell de les altres parròquies de la diòcesi, sota la jurisdicció del Sr. Bisbe (no pontificia com abans) i proveïda per concurs (oposicions), com totes les altres.

Les primeres oposicions que es feren, seguint les normes del Concordat de 1851, foren convocades pel recentment arribat bisbe Miquel Salvà i Munar (1792-1873). Havia fet l'entrada dia 12.04.1852 i el mateix any convoca i fa les oposicions. Dia 13 de gener de 1853 comencen a arribar els nomenaments firmats per la Reina. Escorca no entrà en concurs, però dia 07.04.1861 ordenava prevere a Mn. Francesc Tortell i Pons (1837-1902) i en el mes d'abril de 1862 el nomena Rector d'Escorca, on hi romandrà fins el 1887, esdevenint-ne el primer Rector postcol·legiata, assumint tota la tasca que hi havia al santuari i l'acollida dels pelegrins. Participà a les oposicions que convocà el bisbe Cervera el 1886 i passà a Binissalem, deixant buida la Rectoria d'Escorca, que fou proveïda pel nomenament d'Ecònom, dia 14.04.1887, en la persona del prevere Guillem Fiol i Pujades, qui, havent participat també a les mateixes oposicions, dia 16.11.1887, fou nomenat Rector i serà el qui, de mala gana, deixarà de ser Rector d'Escorca i Prior del Santuari perquè l'agafin els Missioners dels Sagrats Cors.¹²

¹⁰ BOBM 1861 pàgines 5, 20 i 35 sobretot l'article 21 pàgines 26 i 27

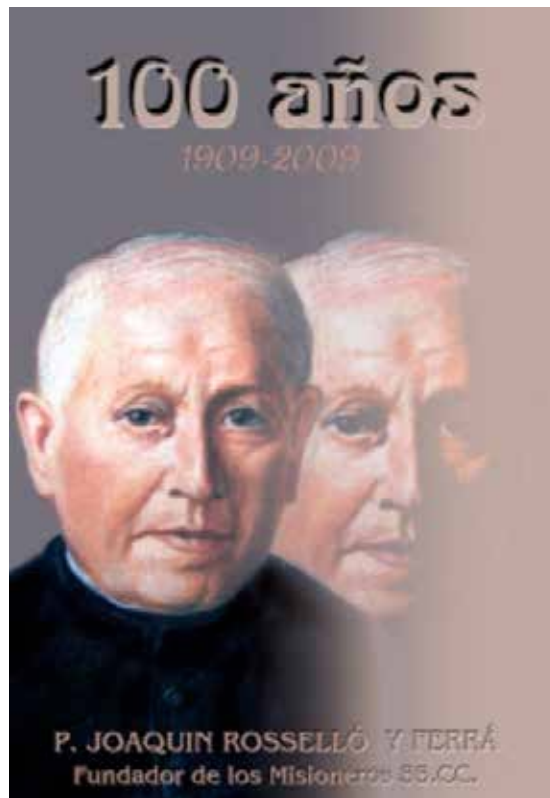
¹¹ És simptomàtic veure com els darrers temps de la Col·legiata poca cosa es podia fer tant per conservar els edificis, com per millorar-los i poder donar millor servei als pelegrins. Sortosament la gestió de Campins i l'encert dels MSSCC, posteriorment, ho aniran arreglant.

¹² Aquesta part de la Història de Lluc ja l'he presentada en altres treballs i recentment sortirà en un llibre que han preparat els MSSCC tot deixant el Santuari.

Acertadament el bisbe Cervera pensà que aniria bé que el creixent Santuari de Lluç fos atès per una família religiosa, d'aquesta manera els nombrosos pelegrins, ara augmentant degut a la nova carretera, serien atesos, hi hauria confessors disponibles i els locals serien conservats i ampliat. La presència a Mallorca del P. Anastasi Borràs i Buades (1849-1908), restaurador de l'orde Carmelita a Espanya¹³ va fer que el bisbe li oferís Lluç per establir-hi un convent carmelita. Aquesta notícia avalotà els amants de les lletres, som en els anys de la Renaixença i n'hi havia que volien que Lluç fos a Mallorca, el que a Catalunya era el monestir de Montserrat. Si el bisbe valencià ja no era massa ben vist per certs sectors mallorquins, més va créixer el rebuig a la idea d'una congregació forastera en el cor de la identitat mallorquina. El P. Joaquim Rosselló feu costat al Sr. Bisbe i malgrat desitjàs vida solitària a Sant Honorat i renovació espiritual pels seus germans preveres de Mallorca, mitjançant la pràctica dels exercicis espirituals, obeí la indicació del Sr. Bisbe.

Dia 24.09.1890 el bisbe Cervera demanava permís a la Santa Seu per separar els càrrecs de Prior i de Rector. Dia 10.04.1891 ho demanava al Sr. Rei. Aconseguits els permisos, dia 14.04.1891 en feia efectiva la separació. Dia 04.05.1891 nomena Prior del Santuari al P. Joaquim Rosselló i als PP. Miralles i Solivellas Ecònoms de les capellanies que hi havia. La Congregació que tendria cura dels pelegrins seria mallorquina, el fantasma dels frares forasters s'havia fus, però el foc estava encès i la lluita que covava contra el bisbe valencià no s'aturava i Mn. Fiol no ho va saber veure i es va trobar lluitant per uns drets que qui les hi havia donat, les hi havia llevat. Es traslladà a Madrid duent el plet a la nunciatura, d'allà passa a Roma, presentant, dia 29.04.1891, la instància a la Sagrada Congregació de Bisbes i Religiosos. Dia 06.05.1891 arriben els tres missioners a Lluç que són rebuts pel Vicari, Mn. Damià Mas i Vives (1845-1899) acompanyat dels Blauets i entren al Casal de la Reina de Mallorca. L'endemà, dia 7, festa de l'Ascensió del Senyor, puja a Lluç l'Arxiprest d'Inca,

Mn. Bernadí Font i Ferriol, hi troba els tres religiosos, el Vicari i el sotdiaca Mn. Joan Pons i Cànaves, que faran de testimonis. El P. Joaquim entrega al Prior interí Mn. Jordi Martorell, el nomenament de Prior del Monestir que li havia fet el Sr. Bisbe, on es diu *“que no se entienda derecho alguno perpetuo creado a favor de la Congregación de los Sagrados Corazones... y para cuantos conflictos o dificultades acurriesen acudiréis a Nos”*. Mn. Jordi Martorell fa entrega de l'inventari i de 272'96 pessetes, es firmen, per duplicat, les actes que s'han escrit i comença l'etapa que ara hem acabat de la presència dels MSSCC al Santuari de Lluç.

Els Blauets

Avui ja no és tan normal, però de sempre, a totes les parròquies, hi havia escolanets i cantadorets, que feien un bon servei al poble i a les parròquies. La parròquia d'Escorca també en tenia, però donada la seva situació geogràfica, va haver de cercar la manera de fer-ho, perquè la gent vivia molt escampada. Si bé era normal que les famílies que vivien per allà, mirassin la manera com els seus fills, a més d'aprendre altres coses, també poguessin aprendre la Doctrina Cristiana i començar a participar de la vida sacramental de l'Església.

La Butlla del Papa de 24.07.1456 no parla d'escolanets. Jo pens que ja n'hi hauria, doncs els béns que hi posa el noble Tomàs Thomàs bastaven per alimentar els 4 canonges i algú més que serviria les misses. Els Estatuts del Prior Vaquer, aprovats pel Papa el 1531, ja parlen de 6 Blauets i el cens d'Aranda ens ha dit que n'hi havia 12. Altres companys parlaran de l'escolania, i no cal oblidar com ha evolucionat el sistema d'ensenyament en els nostres dies. Per altra part les possibilitats que ofereix la nova carretera d'Eusebi Estada, acabada el 1891, l'arribada del MSSCC el mateix any, la fundació del Seminari menor dels citats Missioners, la implantació de la Llei d'Ensenyament del ministre Villar Palsí, l'erecció del Conservatori de Música al mateix Santuari, la incorporació de nines a l'escolania... és el camí de tota institució viva, aquesta nascuda per cantar a la Mare de Déu.

El bisbe Campins i la restauració del Santuari de Lluc¹.

Pere Fullana Puigserver, UIB.

Els santuaris regionals: catolicisme i modernitat

Entenem per Santuari un lloc sagrat, església o capella on es venera una imatge o una relíquia d'un sant. El Santuari de Lluc respon a aquesta terminologia, com a lucus, com a indret sagrat, amb una església on es dona culte a la Mare de Déu, un santuari cristià amb devoció des del temps immediatament posterior a la Conquesta cristiana de 1229.

Va tenir el seu esplendor entre els segles XVI i XIX, com espai sagrat i com gran element de producció agrícola destinada a mantenir l'estructura religiosa i econòmica que girava al voltant del culte. A diferència del territori peninsular, les guerres del XIX no perjudicaren el patrimoni religiós de Mallorca, però una part rellevant d'immobles religiosos tradicionals es veieren damnificats per les desamortitzacions i les polítiques fiscals de la hisenda estatal. Els béns del Santuari de Lluc no van ser inclosos en les primeres desamortitzacions del XIX, de 1835 i de 1855. Allò que estava en entredit, durant la segona meitat del XIX, era el model de gestió del Santuari i el sentit que tenia pel conjunt de la comunitat cristiana.

La coronació de la Mare de Déu de Lluc, el 1884, suposa el primer pas del procés d'aggiornamento del Santuari de Lluc. Les coronacions i les peregrinacions del darrer terç del segle XIX reforçaren la simbologia socialitzadora dels santuaris marians, i Lluc recuperà una centralitat que havia anat perdent en un temps de barroquismes i de distracció religiosa. A la Mallorca del darrer terç del segle XIX, la geografia de santuaris a Mallorca comptava amb uns detalls i una topografia extraordinària, perquè pràcticament tots els municipis disposaven com a mínim amb una ermita o santuari local. Aquests indrets complien una finalitat identitària i necessitaven actualitzar-se. Llavors els sectors catòlics militants entenien que havien d'ocupar aquests centres simbòlics, amb la finalitat de restaurar la religiositat popular i recuperar una Església afectada per les polítiques burgeses i laïcistes. Pere Joan Campins havia estat rector de Porreres (1887-1893) i durant el seu mandat havia

restaurat el Santuari de Monti-sion. Havia creat un espai pels visitants, amb una plaça i havia restaurat el temple, una reforma que afectava aquell santuari tant des del punt de vista arquitectònic com iconogràfic. Monti-sion esdevingué un element substancial i simbòlic en el projecte del Rector Campins. A Monti-sion, Campins hi planificà una plaça, una basílica i serveis d'atenció pels pelegrins. La Mare de Déu de Monti-sion recuperava protagonisme i presència en una circumstància en la qual en part es qüestionava la religió i la devoció com una pràctica del passat. En contrast amb els corrents més tebis, indiferents i oposats a la religió, en germinaven altres que reforçaven la devoció mariana, afavorits pel clima suscitat arran de la proclamació del dogma de la Immaculada Concepció, les noves devocions marianes ultramontanes i, també, amb l'ús polític de la religiositat popular i mariana.

En aquell marc històric, de debilitat de la religió, els bisbes potenciaven les pelegrinacions a Roma, als santuaris de la catolicitat, però sobretot pelegrinatges locals, aplecs d'unió i de germanor entre els catòlics mateixos desavinguts i enfrontats per motius ideològics i polítics. El 1875 s'havia inaugurat la línia de tren de Palma a Inca, havien millorat els camins i carreteres, Mallorca comptava amb una xarxa d'hostals notable i les comunicacions en general milloraren durant el darrer terç del segle XIX. En bona part, aquell canvi de paradigma que es donava en les classes populars, era una conseqüència dels canvis que se donaven a escales diferents. La mobilitat era cada cop més evident i la consciència de què l'univers individual i col·lectiu de les persones s'eixemplava clarament.

Lluc: el santuari de Mallorca.

La Coronació, en clau catòlica i pontificia, promoguda des del diari catòlic *El Àncora*, es produí durant l'episcopat del mallorquí Mateu Jaume (1876-1886) com una manera de plantar cara al liberalisme. Durant l'episcopat de Jacint Maria Cervera (1886-1897) la situació varià substancialment, com a conseqüència de les diferències entre els integrants de la Col·legiata de Lluc i la Cúria diocesana de Mallorca.

L'aposta reformista d'aquest pastor consistí en cedir el Santuari a una Congregació diocesana, els Missioners dels Sagrats Cors, l'oposició a aquest projecte només arriba dels col·lectius ideològicament més laïcistes i liberals. Cervera encarrega al P. Joaquim Rosselló la restauració del Santuari de Lluc i quan havia emprès el pla de reforma integral, quan s'estava en camí, arribà la gran incautació dels béns de la Mare de Déu de Lluc, 1897. Aquest succeït estroncà temporalment aquell primer intent. Cervera moria el mateix novembre de 1897, en plena crisi entre la Diòcesi i el Govern de Madrid, amb el santuari com a gran escenari de confrontació.

¹ El text que presentam és una versió sintètica de: "El Santuari de Lluc: factoria de nacionalització: coronació, reformes, commemoracions i peregrinacions contemporànies", a AMENGUAL BATLE, J. (coordinador). *Pujada i baixada dels Missioners dels Sagrats Cors a Lluc per obediència*, Mallorca, 2019, pàgs. 233-240.

El projecte de Pere Joan Campins, primer com a Vicari Capitular (1897-1898) i després com a Bisbe (1898-1915), té dues fases clarament diferenciades: una primera de 1897 a 1908, destinada a salvar el Santuari, reflatar-lo: recuperar els béns, pactar amb l'administració, confirmar la confiança en la Congregació, restaurar l'Escolania i donar un impuls al Santuari. Una segona, de 1908 a 1915, en què Lluc ha de ser el monument de referència de la Província, de l'Església, de Mallorca, i també un espai de vivència religiosa.

Amb Pere Joan Campins, el Santuari apareix ja com el casal de tots els mallorquins, com la casa de tots els ciutadans del territori. Al Bisbe li correspon el mèrit d'haver reforçat i restaurat l'imaginari de l'Església de Mallorca, a partir de tres grans eixos comuns: la Catedral, el Santuari de Lluc –casa pairal i casal de la Mare de Déu- i el Santuari de Cura –centre Lul·lià de referència local i internacional de l'Església mallorquina. L'Estat modern laïcista ha incautat els béns del Santuari de Lluc, l'estat burgès i liberal, en definitiva, es manifesta hostil amb els símbols i amb les pràctiques hereditades del passat. L'Església necessita espais propis i reclassificar el seu patrimoni, situar els seus principals indrets en els mapes de la modernitat.

El Bisbe crea un relat a partir de les polítiques commemoratives, ubica el Santuari i la Mare de Déu de Lluc en els límits intangibles de la diòcesi i de l'Església universal, ratificant allò que ja havia estat definit per Lleó XIII amb la coronació pontificia. La Mare de Déu de Lluc és reina de Mallorca i encaixa en el mapa dels santuaris principals de l'Estat. Campins compagina clarament el seu regionalisme i el seu fervor espanyol, en un model de “patriotisme provincial” (regionalisme) i de “patriotisme dual” (el bisbe peregrina al Santuari amb la Infanta Isabel en la seva visita a Mallorca 1913). El patriotisme de Campins, malgrat aquesta ambigüitat, va ser objecte de desprestigi per part de l'espanyolisme, com si l'Església de Mallorca reiventés la tradició, quan en realitat el Bisbe allò que feia era reforçar el discurs existent sobre el Santuari.

La Mare de Déu de Lluc és una verge trobada, sense llegendes vinculades a l'èpica insular. Entorn a la troballa hi ha un relat, una veneració popular i una idea consolidada. El Santuari, sobretot a partir del segle XVI, havia apuntalat la seva imatge de centre de la cristiandat mallorquina. Sobre Lluc no hi ha un relat liberal, ni civil. No hi ha pelegrinacions liberals ni laïques al voltant del seu relat cultural com passà a Miramar el 1876, consolidat per l'Arxiduc Lluís Salvador, en el context del centenari de la fundació per Ramon Llull (1276-1876). Lluc, a més, té inicialment, dificultats en l'entesa amb les administracions públiques, amb els corrents laïcistes, amb aquells que no empatitzen amb un discurs exclusivament religiós.

Lluc, en el projecte de Pere Joan Campins

Campins confirmà la confiança en la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors i engegà un pla de restauració, millora i ampliació de la fàbrica del Santuari, un pla integral que engloba la restauració de la basílica, l'ampliació de l'hostatgeria i la construcció del camí dels Misteris del Rosari. En paral·lel encarrega a Mateu Rotger la redacció d'una monografia sobre la història del Santuari. Ben aviat, el Bisbe inicià els preparatius i exposà un projecte de reanimació de la cristiandat mallorquina que tenia com a eix el Santuari

de Lluc, assistit per Antoni Gaudí, Joan Rubió, Guillem Reynés i Guillem Carbonell. El 10 d'agost de 1908, Pere Joan Campins signava la Carta Pastoral sobre el vint-i-cinquè aniversari de la Coronació Pontificia i començaren els actes commemoratius.

En la Carta Pastoral del 25è Aniversari de la Coronació (1884-1909) Campins plantejà tres grans obres: la decoració de la basílica, la construcció d'una via mariana amb els Misteris del Rosari i un edifici d'acollida al servei dels visitants.

Pel que fa a la Basílica, Campins encarregà a Gaudí, Rubió i Reynés el projecte de decoració interior del temple dedicat a la patrona de Mallorca, la Mare de Déu de Lluc. Amb aquesta obra pretenia no només decorar materialment el temple sinó també dignificar-lo espiritualment, dedicant-lo amb tota la seva solemnitat a la Moreneta. En aquest sentit, obtingué del papa Pius X els títols i privilegis, que permeteren consagrar-la solemnement l'estiu de 1914, en allò que va ser el seu darrer acte solemne en el Santuari, poc abans d'emmalaltir i morir.

El Camí Monumental dels Misteris constituïa la segona peça fonamental en el projecte de restauració del Santuari de Lluc. Es tractava d'una Via Mariana del Rosari Monumental, un projecte somiat per Campins. Els Misteris del Rosari van ser costejats íntegrament pel poble de Mallorca, a través de les associacions socials i piadoses; parròquies, el Capítol de la Seu i algunes escoles.

En paral·lel, el bisbe Campins promogué la construcció de l'Hostatgeria, la fonda i altres serveis indispensables per una bona acollida dels peregrins i visitants. L'alberg bastit en el segle XVI havia quedat obsolet i les obres d'ampliació iniciades el 1891, pel P. Rosselló, havien quedat paralitzades com a conseqüència de la incautació dels béns del Santuari, el 1897. Amb Campins allò més novedós va ser la implicació personal del Bisbe i el rol que començà a tenir Lluc en el projecte pastoral de l'Església de Mallorca.

Lluc, el primer santuari modern de Mallorca.

Els Santuaris del XIX compten amb temples o basíliques actualitzades i engrandides pensant en les masses catòliques que són convocades en aplecs massius. En paral·lel als seveis, ben aviat els santuaris en general i el de Lluc en particular compten amb objectes de consum: fabricació de medalles, litografies, imatges i cintes de la Mare de Déu, postals, guies i objectes de record. De fet, la botiga de Lluc es coneguda com a “botiga de records o mides” i, com hem vist, tenia un espai propi en el projecte de l'arquitecte Reynés, de 1908.

El 1908 a Lluc hi arranxa una etapa nova en la seva llarga i complexa història. Al Santuari s'hi pot arribar amb carruatges relativament còmodes, però també amb automòbil. El pelegrí que arriba al Santuari té un perfil nou. Disposa de temps limitat i pren part en actes organitzats, tot això provoca una organització, una oferta i una forma nova de viure la litúrgia i la visita en general.

Lluc apareix amb força com el Santuari de la Religió, un indret que conjuga devoció i pintoresquisme, com reflectien les fonts de l'època. La vall de Lluc també encobeïa el santuari de la història, l'indret sagrat per excel·lència que representava la victòria del cristianisme sobre les forces tel·lúriques i ancestrals. En el diàleg entre la naturalesa i la religió, la cristiandat s'imposava clarament sobre l'energia geològica i natural. Lluc s'aixecava com el castell simbòlic de la catolicitat insular. Tanmateix, Lluc també es consolidà com a Santuari de la Naturalesa, vetllant per la protecció de la Serra i com a precursor en la defensa del territori natural de la costa nord de Mallorca.

El Santuari de Lluc quedava associat al primer turisme organitzat a Mallorca, però molt especialment apareix com un indret amb una oferta de serveis i amb unes infraestructures que el converteixen en un espai a tenir present entre els pioners del turisme a Mallorca.

El pla de restauració del Santuari de Lluc s'ha d'explicar en el marc de la geografia sagrada de la "nova Mallorca" impulsada pel bisbe Campins. La Mare de Déu de Lluc estava associada a la devoció popular, relacionada amb curacions, amb una llarga història de miracles, teofanies i aparicions. Tot allò que el poble associa a la fe està resumit a Lluc, amb un actiu de llegendes i relats històrics, que expliquen la situació real en què es trobava l'Església catòlica al començament del segle XX. Una Església que lliurava una batalla contra el laïcisme, l'indiferentisme, la secularització i l'apostasia. Lluc representa l'èpica d'una regió, custodia la imatge de les grans batalles: "aquella illa que traguereu del poder del infidel" (Costa, "Dins el cor de la muntanya"). I s'equipara el passat, és a dir la Conquesta de 1229, com la derrota de l'Islam, una imatge més necessària que mai per explicar que cal derrotar el nou islam (liberalisme). Finalment, l'Església necessita dimensionar espais de concentració i de mobilització, espais propis per contrarestar l'existència de cinemes, teatres, places de bous, places, carrers i indrets civils que tenien com a principal finalitat liderar el lleure, la política i la reivindicació social.

MÚSICA I EDUCACIÓ AL SANTUARI DE LLUC

Llorenç Gelabert Gual, UIB

A mode d'introducció

Des de la creació del primer col·legi de preveres, impulsat pel cavaller Tomàs Thomàs amb el vistiplau de la jerarquia eclesiàstica mallorquina i erigit prèvia butlla pontificia emesa pel Papa Calixt III l'any 1456, el Santuari de Lluc s'ha erigit com a institució amb clara vocació formativa fins els nostres dies. Una formació abocada sobretot al vessant espiritual i teològic emperò també a l'humanístic i musical, tant per part de col·legials com dels infants residents a Lluc. Nogensmenys, amb cinc segles

de presència ininterrompuda al santuari, l'Escolania de Lluc s'ha convertit en una de les agrupacions més representatives i estimades de l'illa de Mallorca. Aquesta atribució es deu a la naturalesa de la pròpia agrupació, dedicada a lloar la imatge més venerada de Mallorca a través dels seus cants, i a la capacitat d'adaptació als nous temps i a diferents contextos i vicissituds històriques. Tot i els episodis clarobscur, provocats per lluites de poder entre les pròpies jerarquies eclesiàstiques o processos posteriors com el de desamortització dels béns de l'església duts a terme a Espanya a finals del segle XVIII, la presència de nins al monestir mai es va veure interrompuda.

En l'àmbit estrictament pedagògic la institució es va anar obrint a nous i avantguardistes enfocaments educatius a les acaballes del segle XX, redirigint el procés envers una formació integral de l'individu. Aquesta nova concepció, amb la música com a eix d'aprenentatge, ha anat evolucionant i consolidant-se en fons i forma. La culminació d'aquest procés s'evidencia en el model actual com a centre concertat integrat d'Educació Primària i Ensenyament Secundari Obligatori amb la música com a eix transversal i vertebrador de tot el recorregut acadèmic.

Orígens i esplendor

Un document de l'any 1539 constata la presència de «sis minyons» que acompanyaven les pregàries matinals al Santuari de Lluc. Es tracta de la primera referència fefaent quant a la seva presència. Coincidí amb el priorat de Mn. Gabriel Vaquer, qui redactà uns nous estatuts a les acaballes de la dècada dels trenta de segle XVI. Aquesta nova reglamentació, aprovada amb el beneplàcit del Papa Climent VII l'any 1531, establia els criteris de selecció de nous canonges i la tasca que havien de desenvolupar. Seguint el model del monestir de Montserrat a Catalunya, els aspirants havien de ser autòctons, residir permanentment al monestir i rebre formació en gramàtica, cant i sagrades escriptures. Així mateix havien de

resar i cantar al cor durant la missa. Aquesta nova reglamentació feia referència també als sis nens cantors abans esmentats, tot seguint el model català de comptar amb la presència d'infants en la vida del monestir. En una acta col·legial posterior s'establiren per primera vegada uns criteris de selecció de noves veus, que havien de ser aptes per a la pràctica vocal diària. Aquests infants, a més de l'aprenentatge musical basat en la interpretació de cants litúrgics i la introducció en l'estudi de l'orgue, rebrien també formació en lletres i doctrina cristiana.

A finals del XVI es crearen moltes confraries en honor a la Mare de Déu de Lluç a molts indrets de Mallorca. Tot plegat enfortí la devoció i arrelament a la seva imatge i augmentà el nombre de peregrinacions al santuari, destacant també l'increment de sol·licituds d'ingrés a l'escolania. Aleshores es va ampliar l'oferta formativa a l'estudi de nous instruments i a la interpretació de nous repertoris, sens perjudici d'una sòlida formació espiritual encaminada a proveir la institució de noves vocacions.

Al llarg de els segles XVII i XVIII l'escolania augmentà en nombre i qualitat musical dels seus integrants, degut en gran mesura a la major capacitació del nou professorat. Malgrat la incorporació de noves especialitats instrumentals, la polifonia vocal renaixentista continuava essent el repertori més treballat i interpretat. L'adquisició d'obres de grans autors de la literatura musical universal i el foment de la creació compositiva dins la mateixa institució, tant per part de mestres com d'alumnes avantatjats, són prova evident del nivell assolit aleshores per part de l'agrupació. Destaquem aquí l'aflorament de compositors, cantants i instrumentistes (organistes en la seva majoria) provinents de Lluç. Durant el segle XVIII el nivell musical de l'Escolania es mantingué, emperò passà a un segon terme tant la formació religiosa com la resta de matèries que es venien impartint. Arran d'una visita del bisbe Nadal al monestir l'any 1798, es disposà una ordre d'obligat compliment referent a la formació diària dels infants en gramàtica i doctrina catòlica. Foren mestres de capella, entre els anys 1609 i 1792, els reverends: Rafel Rosselló, Bartomeu Bordoy, Pere Cifre, Joan Vilar, Jaume Sanxo, Joan Vives, Antoni Simó, Pere Cerdà, Joan Cladera, Llorenç Jaume, Mateu Gelabert, Francesc Caimari, Sebastià Bertràn, Andreu Reynés, Antoni Company i Antoni Riera.

Desamortització i decadència

Entrats al segle XIX l'escolania dels *blauets* («Nens blaus») és la denominació que rebien els infants cantors de Lluç en llibres i documents de l'època. Si bé durant els primers segles d'existència de l'escolania eren coneguts com a minyons o al·lots blaus pel color blau de la seva sotana, posteriorment van passar a ser coneguts popularment com a *blauets*) visqué una època de marcada decadència. El concordat de l'any 1753 signat entre Espanya i la Seu Apostòlica, que establia l'augment de l'autoritat real per sobre dels estaments eclesiàstics, i el procés de desamortització dels béns de l'església dut a terme a les acaballes del segle anterior, donaren peu a una progressiva desaparició tant del priorat com del col·legi de canonges de Lluç, sumat a una marcada precarització de les condicions de vida. No obstant això, l'escolania continuà present al monestir, tot i la minva de sol·licituds d'ingrés. L'aprenentatge de la música representava aleshores l'ocupació principal dels integrants de l'escolania. La cultura i formació en altres

àmbits d'ensenyament, en canvi, hi tenien poca cabuda. Alguns testimonis de l'època en deixaren constància, tot destacant l'excelsa formació en lectura musical i cant i la minsa preparació en altres àmbits més aplicables a la vida fora del santuari.

Apareixen com a mestres de capella en aquesta època tant col·legials i franciscans com antics escolans i seglars. Ens consta el mestratge d'Antoni Escales, Miquel Ripoll, Antoni Pons, Pere Antoni Oliver, Guillem Amengual, Joan Deià, Joan Vives, Pau Canals, Jaume Sastre, Lluís Rocafort, Joan Ferrer, Bartomeu Vich, Maties Cardell, Pere Amengual i Joan Pons.

Es va donar continuïtat a la inèrcia creativa per part de músics de la casa, amb noves composicions adaptades a les possibilitats interpretatives de l'escolania. L'estil italianitzant d'aquelles creacions, en canvi, amb florejos i inflexions per al lluïment dels cantants i el delit dels oients, era fruit de les tendències compositives de l'època i en la majoria de casos poc adaptat a la litúrgia. Destaquem, entre d'altres, obres de mestres com Antoni Escales, Pere Antoni Oliver o Joan Deyà, tots ells prolífics en repertori sacre.

Aires de renovació

Amb l'arribada l'any 1892 de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors (MSSCC), i amb el P. Joaquim Rosselló com a prior, la institució assumí nous reptes i ambicioses línies d'actuació. En destaquen la creació d'un seminari menor per part de la mateixa congregació, la reconstrucció i modernització de l'escola, la introducció de l'ensenyament secundari o, finalment, el reconeixement com a centre integrat de música, ja en els nostres dies.

Aleshores Mn. Gabriel Miralles, de sòlida formació musical, assumí la direcció de l'escolania, introduint nous repertoris i obres d'autoria pròpia, tot impulsant noves concepcions interpretatives amb especial cura de la tècnica vocal. Fruit d'aquesta intensa tasca formativa, l'escolania continuava essent un important centre del qual emergien cantants, instrumentistes i compositors d'alta qualificació. Destaquem deixebles com Miquel Cerdà (pianista, organista i posteriorment director de l'escolania), Sebastià Mudoy (director de l'escolania en distints períodes), Gaspar Salamanca (tenor de renom internacional) o Sebastià Simonet (organista de la basílica de Guadalupe).

El rigor tècnic i interpretatiu exercit pels mestres de l'escolania al llarg de les primeres dècades del segle XX impulsà la creació de la Schola Lucana l'any 1942, dirigida per Mn. Miquel Ollers. El fet que la pràctica compositiva fos freqüent per part de mestres de capella i alumnes fomentà l'estrena de les seves obres, com es feia a èpoques anteriors. De la mateixa manera s'interpretaven obres d'autors mallorquins reconeguts com Bartomeu Oliver, Joan M. Thomàs o Antoni Torrandell, entre d'altres.

Extingida pràcticament l'Schola Lucana, en la dècada dels seixanta es passà per un període d'interinitats i certa decadència. L'any 1967 se'n va fer càrrec de la direcció Mn. Jaume Palou, organista i antic estudiant de Lluç. Amb la seva empena l'escolania recuperà el nivell d'anys pretèrits. D'aquest període en destaca l'alt nivell de les veus, el treball de la impostació, la varietat de repertoris interpretats, els concerts realitzats a l'estranger i els primers enregistraments.

Han estat mestres de capella, des de l'arribada a Lluç dels MSSCC: Gabriel Miralles, Francesc Reynés, Josep Nicolau, Josep Amengual, Miquel Ollers, Pere Matas, Jaume Palou, Baltasar Bibiloni i Ricard Terrades.

L'avançament més significatiu quant a estructura educativa al santuari al llarg dels darrers temps s'ha fonamentat, eminentment, en una evolució del model d'escolania. Un replantejament de rumb degut, en part, a la dràstica disminució del nombre de congregants en les darreres dècades. Des d'aleshores es va anar incorporant progressivament professorat laic i amb nous enfocaments pedagògics, tant en l'àmbit musical com en l'educació general, tot arribant al model actual.

Avui

En els darrers anys s'ha dut a terme un procés de revisió del model de funcionament de la institució basat en tres eixos fonamentals: l'accés de nines a l'agrupació, l'admissió únicament d'infants amb bones aptituds vocals i l'eliminació del règim d'internat obligatori. Fruit d'aquests canvis s'experimenta un notable augment en el nombre de sol·licituds de nou ingrés. A més, l'admissió únicament d'infants amb aptituds vocals adequades eliminava la dualitat entre alumnes cantaires i alumnes no cantaires, potenciant així la cohesió de grup entre iguals. L'eliminació de l'internat obligatori facilita l'accés a famílies que perceben aquest règim com un element perjudicial envers la relació amb fills i filles.

Com a centre concertat integrat de música des de l'1 de setembre de l'any 2012, l'Escolania de Lluc compta avui amb sis unitats: dues d'Educació Primària, que funcionen com a escola unitària (1r a 3r i 4t a 6è), i quatre corresponents als cursos de l'Ensenyament Secundari Obligatori. Dels trenta vuit alumnes escolaritzats dotze cursen l'etapa d'EP i vint-i-sis l'ESO. L'equip docent està format per quatre professors d'EP, vuit d'ESO, vuit de música i una orientadora.

El model pedagògic de la institució gira al voltant de la música com a eix de tota l'acció educativa, amb la incorporació d'eines transversals com poden ser l'ús de tècniques d'aprenentatge cooperatiu, els programes innovadors Entusiasmat o Onmat, projectes dirigits a la formació en intel·ligències múltiples, etc. Altrament, des del claustre del centre s'han establert quatre competències en torn a les quals es desenvolupa tot l'entramat pedagògic: expressió i comunicació, sensibilitat artística, responsabilitat i esforç, i, finalment, viure, conèixer i deixar viure. Una acció formativa que pretén establir uns estàndards educatius i unes línies mestres aplicables a totes les matèries d'ensenyament. En tant que es parteix d'objectius específicament musicals (interpretar cançons individual i col·lectivament, assolir una correcta emissió vocal, treballar el desenvolupament de l'oïda, assolir l'hàbit d'escolta, pràctica instrumental, etc.), s'estableixen també connexions directes amb la resta de continguts i matèries curriculars per tal d'estimular i potenciar un aprenentatge global i significatiu.

A tall de cloenda, tant per la petjada del seu passat històric com per la capacitat d'adaptar-se als nous i complexos paradigmes educatius, l'Escolania de Lluc s'ha consolidat com a una de les institucions més representatives i estimades de la societat mallorquina, tal i com s'ha esmentat al començament. A partir d'una equilibrada combinació que fa compatibles tradició i modernitat, ens ofereix un model d'escola integrada pionera en la seva categoria i que garanteix una formació musical i humanística sòlides des d'una òptica pluridisciplinària i interdisciplinària. Tot plegat en perfecte sintonia amb el servei de pregària i lloança a la Mare de Déu de Lluc, raó de ser de l'agrupació. Des del segle XVI, i de manera ininterrompuda, els *blauets*, i ara també les *blauetes*, segueixen i seguiran sent un signe viu d'identitat cultural i col·lectiva del poble mallorquí.

Bibliografia

-Amengual Batle, J. (2009). *Meditación sobre el sentido de la fundación de los Misioneros de los Sagrados Corazones de Jesús y María*. Mallorca: Publicaciones de los Misioneros de los Sagrados Corazones.

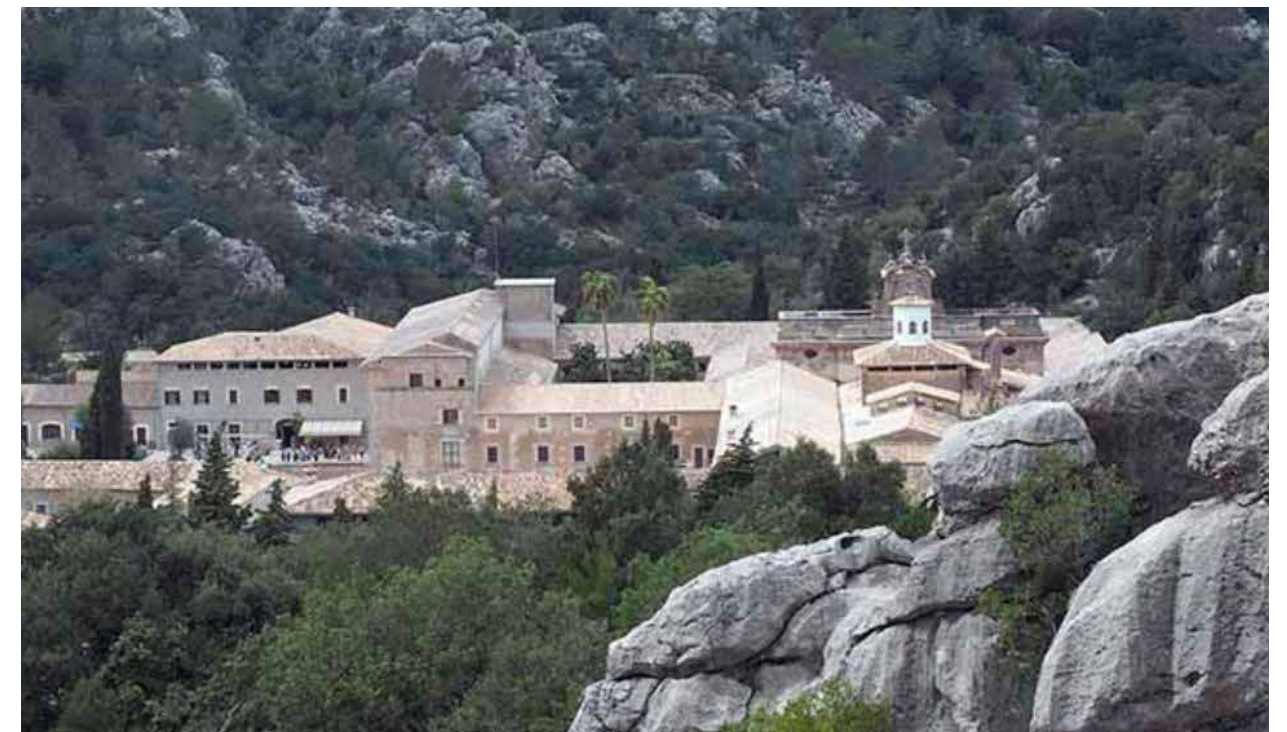
-Gelabert Gual, Ll.; Motilla Salas, X. (2013). *Prensa ilustrada, formación religiosa y educación en Mallorca. La revista Lluch (1921-1961)*. Prensa pedagógica y patrimonio histórico educativo: contribuciones desde la Europa mediterránea e Iberoamérica/coord. per José María Hernández Díaz, pàgs. 187-196

-Gelabert Gual, Ll.; Comas Rubí, F. (2014). *El fons fotogràfic de l'Escolania de Lluc*. Educació i Història: Revista d'Història de l'Educació, 23, pàgs. 149-173.

-Gelabert Gual, Ll. (2014). *La Escolania de Lluc, entre la tradición y la modernidad artística y pedagógica*. Dedicat, Revista de Educação e Humanidades, 5, pàgs. 111-122.

-Munar Oliver, G. (1976). *Breve Historia del Santuario y Colegio de Nuestra Señora de Lluc*. Palma de Mallorca: Imprenta Homar.

-Terrades, R.; Moreno, X.; Comas, J. J. (2019). *Sap que la roca més s'enfila com més endins pot arrelar. L'Escolania de Lluc projectada al futur*. Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2019. Fundació Guillem Cifre de Colònia i Universitat de les Illes Balears.

La carretera de Lluc i mon pare

Aquestes recordances xuclen dins la meua infància devers l'any 1952 i cap endavant.

Després d'haver sopat tots plegats a la taula de la cuina, ma mare prepara el dinar del sendemà per a mon pare i el deixa dins una fiambrella rodona d'alumini que tenia una tapadora i un tancador de dues verguetes, també d'alumini, diametralment agafades a una banda i que s'enganxaven per l'altra banda, per a tancar, deixant espai enmig per a agafar l'ansa de la tapadora. Era allò més hermètic que coneixíem.

Llavors mon pare prepara la senalleta: hi posa la fiambrella, una botella d'aigua de la cisterna del corral, una botelleta de vi, que havíem comprat a quartes a Son Calussa o a Can Tano (el vi se venia a quartes, no a litres), "es" trinxet, una cullera, una forqueta, dues llesques de pa, del forn de Ca s'Escolà o del de Can Pep, embolicades dins un torcabagues blau desblavat de tantes rentades, una tomàtiga, una grapateta petita de sal dins un tros de paper d'estrassa, una botelleta d'oli, un tros de sobrassada també embolicada amb paper d'estrassa i, si havíem fet matances, un botifarró.

Abans d'anar-se'n a dormir, penja la senalleta al manillar de la màquina (llavors a Sencelles no hi havia bicicletes, hi havia màquines) que guarda dins l'aiguavés de davant, a fi de no haver-la de preparar mig adormit a la dematinada del dia següent. La màquina era una MINACO de ferro (les màquines de fibra de carboni encara no havien arribat a Mallorca) i, com totes les altres d'aquell temps, la cadena anava del plat a l'únic pinyó. No tenia canvi de marxes. El canvi de marxes eren els braons de cames i cuixes. Tenia un fanal que funcionava amb una dinamo que anava enganxada a la part esquerra de dalt de la forca de la

La màquina MINACO de mon pare
que conserva el meu germà Gutièr.
Foto 9.12.2019

roda de davant. Un dia, a la part baixa del parafang de darrere, hi aferrà un bocinet rectangular i estretet de vidre reflectant vermell. Així, els dematins i els capvespres de l'hivern, els pocs cotxes que volien passar-li, podien destriar-lo.

De bon matí s'aixeca, quan tots encara estam ben adormits, i sense fer gens de renou per no despertar-nos, agafa la màquina i parteix cap a Inca. S'atura a la caseta magatzem OBRAS PÚBLICAS, a la sortida d'Inca cap a Lluc a l'esquerra, i allà berena i agafa les eines que posa damunt el *portabultos* de la màquina. Uns dies arribava a Selva, a Caimari, altres a ses cases des Barracar, altres al Coll de sa Bataia... i altres al Monestir de Lluc (allà on hi havia la Mare de Déu de Lluch –llavors s'escrivia així-). D'anada, sempre cap amunt i de tornada, cap avall, tant a l'hivern com a l'estiu.

La seva feina consistia en el manteniment de la carretera d'Inca a Lluc. En aquells temps els caminers, que depenien del MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS, treballaven tots solets, sense cap company i sense que ningú els controlàs. Hi havia *es cabo*, l'amo en Pep Nicolau de Montuïri, que tenia una Vespa i cada dia anava d'Inca a Lluc, comprovant que la carretera fos

transitable pels pocs vehicles que hi circulaven (era més còmode i ràpid fer-ho en VESPA que en MINACO). Un parell de pics me va dur de paquet a fer tot aquest recorregut. La grandària de l'amo en Pep i la seva amplària d'esquena m'emparaven tot el vent, però no em deixaven mirar cap endavant. Ell n'era ben conscient d'aquest impediment meu i, com que

tenia una visió panoràmica ben memoritzada de tota la carretera, m'avisava, molt abans d'arribar-hi, a quin indret havia de girar el cap per a xopar-me les retines d'aquells paratges que somiaria tota la nit.

La distància de Montuïri a Inca arribà a cansar l'amo en Pep i, com que trobà una al·lota guapa i eixerida a Selva, s'hi va casar. Així el recorregut per la carretera no era tant llarg ni feixuc. Férem una molt bona amistat les dues famílies.

Quan la Vespa de l'amo en Pep li feia veure qualche impediment o desperfecte a la carretera, ho comunicava a mon pare. Si la "cosa" era urgent, mon pare hi anava tot d'una; si no, ho deixava per al sendemà.

Clotets, clots (greu), basses, pedres, penyals arrossegats (greu), fullaca, troncs i cimals caiguts dins la carretera (greu), grava escampada per les plogudes, esboldrecs de parets (greu), branques d'arbres que malavejaven entrar dins la carretera, neteja de cunetes, dos pams de neu (greu). Tots aquests impediments o inconvenients s'arreglaven amb una senalla d'espart, un càvec, una aixada, un xorrac, una destrat, ciment mallorquí i una maceta de picar pedra. Si els desastres eren molt grossos enviaven ajuda des de Ciutat (poques vegades, gràcies a Déu). Mon pare estava molt satisfet de deixar planera i neta la carretera que anava cap a dalt de les muntanyes de Lluc. Mirava amb ulls de satisfacció i saludava la gent que pujava a peu quan el camí vell convergia amb la "seva" carretera, escometia a tots els que anaven amb màquina, moto o cotxe i coneixia tots els xòfers de la camiona d'Inca a Lluc.

Quan jo vaig saber colcar en màquina i haver cobrat un poc de coneixement, qualche vegada manllevava la del padrí i acompanyava mon pare a la feina. M'havia d'aixecar tant prest

com ell, pujàvem a les màquines i cap a Inca s'ha dit. Ma mare havia preparat, la nit abans, fiambrella per a dos. Fèiem carreres: a Inca, Selva, Caimari... Sempre em deixava guanyar. Aquests dies arribàvem fins a Lluc. Berenàvem a la vorera de la carretera a la sortida d'Inca, fèiem (jo l'ajudava com podia) el manteniment que s'havia de fer, escampàvem la vista des del Salt de la Bella Dona i dinàvem a la caseta dels caminers (ara esbucada i desapareguda), que quedava a la vorera dins el sisè revolt sec després del Salt de la Bella Dona.

Anàvem a resar una Salve davant de la Mare de Déu, li besàvem els peus amb molta devoció i li demanàvem salut per a la família i pau per a tots els homes. Sempre topàvem qualche frare i conversàvem una estona (jo no en coneixia cap, mon pare els coneixia tots). Compràvem un floc de cintes (sempre n'hi havia una de quadribarrada, vermella i groga) enganxades ben pel mig a una figureta de la Maredeueta de Lluc en forma d'agulla tancadora i ens la penjàvem damunt la roba en el pit esquerre. Dues o tres vegades dinàrem a la Fonda de Lluc (això era una cosa extraordinària).

Així vaig conèixer el camí de les muntanyes de Lluc.

Al meus pares, filles, esposa i germans.

Sencelles, Cap d'Any del 2020

Macià Llabrés Aloy

LLUC, UN SANTUARI QUE TRANSCENDEIX L'ABAST D'UNA CONGREGACIÓ I D'UN BISBAT

Josep Amengual i Batle, M.SS.CC.

20 de gener, festa de Sant Sebastià, patró de Palma.

En ocasió de la baixada de Lluc dels Missioners dels Sagrats Cors, hi ha hagut l'expressió d'un consens manifest i prou generalitzat en reconèixer en què s'ha tancat una època d'unes característiques pastorals i populars que han configurat el Santuari de la Mare de Déu de Lluc al llarg del segle XX i dels primers vint anys del començament del segon mil·lenari.

Lluc per Mallorca és encara Lo sant racó de la llar

Lluc ha esdevingut un santuari obert a tothom, sense més condició que la que demana el respecte a les persones i a les formes cíviques generalment acceptades.

El nucli inspirador ha estat i és l'estima i veneració de la imatge gòtica de la Mare de Déu de Lluc que, per als cristians és una presència espiritual de l'obra de Déu, i per als que pensen o creuen d'una altra manera és un símbol, vivencialment elegit al llarg dels segles, del consens ciutadà en uns valors espirituals, cívics i culturals, que han articulat la Mallorca implantada en 1229, i que es projecta vers un futur renovat per nous ciutadans i per unes noves formes culturals.

Confirmen aquest consens els pelegrinatges a Lluc dels malalts, de les paròquies, de les associacions, dels col·legis públics i privats, de les famílies en festa o per dol, pels professionals, de la «Pujada a Lluc a peu de la Part Forana», organitzada pels Antics Blauets, i de

l'altra « Des Güell a Lluc a Peu », de les trobades de les cases regionals d'Espanya, o de les més recents de les nacions dels immigrants, i també de les celebracions ecumèniques de les esglésies cristianes, presenta a Mallorca, etc.

En el pany de la porta d'aquest «sant racó de la llar» hi trobam la clau de la configuració i de l'articulació d'un poble de persones iguals, en règim de justícia i de concòrdia entre tots.

La tonalitat diversa d'aquests grups és il·luminada per un mateix cel blau per a tothom, com ho és el blau de la vesta dels blauets i de les blauetes de la secular Escolania de Lluc, nascuts en famílies d'orígens, de continents, de pobles, llengües, colors i fins i tot de religions diverses. Tots i totes acollits pels braços morenets de la Santa Figura, que vetla aquesta terra insular emergent entre Europa i Àfrica.

La llegenda de la Trobada de la Moreneta, feta pel pastoret Lluc, amb la companyia del monjo blanc del Cistell, és una inconscient interpretació feta per l'imaginari de la Mallorca dels segles XVI i XVII del que seria la Mallorca del segle XXI, en la qual el cristianisme i la cultura que hi ha congruat, que és vocacionalment ecumènica i dialogant, esdevindria la terra d'acollida per a tothom que no imposi l'opressió religiosa, política, econòmica i l'exclusió social.

El numen del *lucus* mil·lenari

Ara bé, el llegendari esclau moret, Lluc, no portava nom musulmà, ni jueu-cristià,

sinó que és un topònim d'arrels llatines, esmentat pel *Llibre del Repartiment*, establert dia 1 de juliol de 1232, aplicat a un comellar, no gaire allunyat de Menut, coneguda com a l'«Al[que]ria de Luc» ¹⁾. La llegenda del pastoret reflectia, de qualque manera, la memòria que conservava la majoria de la població musulmana, que el rei en Jaume i les seves hosts van subjectar, i fins i tot en bona part esclavitzar ²⁾. En mig d'aquesta gent va surar al llarg de segles el topònim llatí *lucus*, que ben bé podia ser l'hereu una religiositat fins i tot talaiòtica, crescuda en el bosc sagrat de la Serra de Tramuntana que podria conservar l'aurèola de quelcom numinós. Creiem molt suggestiu l'estudi de Cristòfor Veny Melià, en el qual recull nombrosos passatges dels clàssics llatins, que adopten el terme *lucus*, amb la seva connotació religiosa. Posteriorment, el missioner i arqueòleg Veny, el vincula amb els ritus que es practicaven a la Cometa dels Morts, situada en mig del del roquissar càrstic del Puig de les Monges, a un kilòmetre escàs de l'actual santuari, i que ell va excavar en els anys 1940-1950 ³⁾.

Aquest *lucus* és l'indret més allunyat dels grans nuclis de població, que, en aquest cas, poden ser Sóller i Pollença, en la Serra de Tramuntana, i en el Raiguer, Inca. Aquesta llunyania de tota possessió humana pot haver contribuït a que aquest pujol esdevingués un dels pols que il·luminaven la consciència de Mallorca, i on el poder humà mancava emergia la flaire espiritual, que embaumava tota l'amplada de l'Illa.

Per explicar la coincidència entre el naixement del nou poble de Mallorca i l'eclosió del santuari de la Mare de Déu de Lluc, en aquest paratge esquerp, creiem que hem de postular que per aquests voltants hi perduràs una o més diminutes comunitats

cristianes que, mancades de ministres ordenats, eren més o menys fidels a la seva religió, fidelitat que es mostrava, entre altres expressions en la devoció a Maria, Mare de Déu, com sembla que esdevenia segles abans a Son Forners (Montuiri), on hom ha interpretat una inscripció que resaria així: «Maria ha engendrat el Crist» ⁴⁾. Que simultàniament, per l'any 1229, per aquelles serralades colles de musulmans resistissin a les tropes del rei Jaume I, no és cap obstacle a que en altres comellars hi hagués cristians més o menys declarats, que no contactaren amb el monarca; però que pogueren fer de pont entre els cristians premusulmans i els que arribaren entre els conquistadors. Eren els Antics cristians, hereus del patrimoni religiós vinculat a *lucus*, que amb els devots de Maria que arribaven pogueren començar el Santuari de la Mare de Déu de Lluc, inspirats, com ho mostraren Rafel Juan Mestre i Gabriel Llompart, en el santuari principatí de Montserrat ⁵⁾. Llompart precisà més encara:

És un fet, històricament provat, que la devoció mallorquina al santuari de la Mare de Déu de Lluc es va desenvolupar com si anés una espècie de doble de la devoció, que sentien les generacions d'emigrants i conquistadors catalans cap al santuari de la Mare de Déu de Montserrat. ⁶⁾

A més del moret i dels cristians llatins, un segle més tard, Lluc va ser estimat per un llibert d'origen hel·lènic, Nicolau Grec, el qual l'any 1376 va suplicar i obtenir dels vicaris generals en temps de seu vacant, que pogués captar en tot Mallorca, amb els privilegis i indulgències acostumats, per tal de recollir els diners necessaris per a cavar una cisterna, a la parada d'Es Barracar, «en el camí de la beata Maria de Lluc», «per al servei dels peregrins a la capella de la beata Maria de Lluc» ⁷⁾.

Un salt fins als nostres dies

Després d'aquesta divagació sobre el sentit intercultural de Lluc, i del seu abast interreligiós, des del nucli del cristianisme, cal

aterar en els nostres dies, tot i que farà una breu al·lusió a les circumstàncies que obriren el pas a la pujada dels Missioners dels Sagrats Cors a Lluc, i solament al·ludiré a la seva baixada, que va començar dia 8 de setembre de 2019, i que s'ha conclòs dia 27 del següent desembre, quan ha deixat el Santuari el darrer de la comunitat missionera que el servia.

Després que en el segle XV, Mn. Bernat Duran, el 22 de maig de 1456, va traslladar la seu parroquial d'Escorca a Lluc, i que el prior Gabriel Vaquer (1516-1531) va donar estabilitat al col·legi de preveres del Santuari, i a la ja antiga Escolania de blauets, passaren uns segles sense grans canvis. Les relacions dels bisbes de Mallorca per a les visites ad limina, des de 1590 fins a 1932, solen esmentar dos col·legis de Mallorca, que són el de Monti-sion de la Ciutat, i el de Lluc, a les muntanyes.⁸⁾ Aquest és el fet. El que no acabam d'entendre és com aquestes informacions posen en el mateix plat dos col·legis ben diferents. El de Monti-sion segueix essent un col·legi per a l'ensenyament dels infants i dels adolescents, mentre el de Lluc ho era de preveres, per al servei del Santuari de la Mare de Déu de Lluc.

Tot i que les convulsions que afectaren a l'Església hispànica no es desencadenaren d'un cop; per això, el Santuari de Lluc que no es veié afectat per la desamortització prime-renca, tanmateix es va sentir ferit per l'aplicació del Concordat de 1851, que, a l'article 21, després de parlar de 7 col·legiates que s'havien de conservar, diu:

Totes les altres col·legiates, qualsevol sigui són origen, antiguitat i fundació, quedaran reduïdes, que les circumstàncies no ho impedeixin, a esglésies parroquials, amb el nombre de beneficiats que, a més del rector, es considerin necessaris tant per al servei parroquial, com per al decòrum de culte.

Com que a Lluc no hi havia una col·legiata, no es van suprimir els preveres col·legials. Però la seva situació fou atacada per una gran fragilitat, que no aconseguiren

mitigar els col·legials, quan recorregueren al govern de la monarquia, el qual, dia 6 de maig de 1859, amb una reial ordre desestimava la seva proposta, i els recordava que les butles fundacionals havien perdut el valor.

D'aquesta manera, el bisbe Miquel Salvà pogué nomenar lliurement rector d'Escorca i temps li va faltar per col·locar-hi un brillant capellà jove, Mn. Francesc Tortell. Aquest es va desfer de la pràctica col·legial, i els antics col·legials quedaren anul·lats i marginats. Començaren les divisions internes en el Col·legi ferit de mort. Sembla que els priors tampoc es mantingueren al nivell que era d'esperar.

La decisió del bisbe Cervera

Però prest arribà l'hora en la què els bisbes començaren a intervenir directament en el nomenament del rector d'Escorca. I en aquest assumpte vingué el xoc del bisbe Jacinto M^a. Cervera amb el prior Guillem Fiol. En aquest i altres contenciosos hauríem de fugir dels plantejaments maniqueus, com si es tractàs d'una lluita entre bons i dolents. Mn. Fiol fou un prevere actiu, i el bisbe Pere J. Campins el va estimar. Ara bé, les divergències amb el bisbe Cervera foren greus, i ja que no va poder treure el rector d'Escorca, Fiol, que ho era per oposicions, va aconseguir bandejar-lo com a prior del Col·legi de preveres de Lluc. De fet, la residència del prior i dels col·legials deixava molt a desitjar, i els blauets passaven molt temps sense un col·legial que els atengués, i sense que els preparats per el culte de l'església del Santuari. La complexa situació fou qualificada pel P. Rafel Juan Mestre com a la «qüestió» de Lluc.

El bisbe Cervera va obtenir una reial ordre, datada el 10 d'abril de 1891, que l'autoritzava per a establir en el Santuari una comunitat de carmelitans. Però aquest permís arribava després que hom havia filtrat la notícia, que va alarmar els eclesiàstics més zelosos de l'autoritat del bisbe, els quals rebutjaven els frares per les seves exempcions d'aquesta intervenció, als quals s'hi sumaren aquells sectors més liberals, que

no volien el retorn dels conventuals, que no eren propensos a les llibertats de la seva ideologia. A tot s'hi va sumar l'oposició dels eclesiàstics i laics de la Renaixença, que nom podien comportar que el santuari més emblemàtic de Mallorca caigués en mans de frares que parlessin en foraster. La premsa liberal va produir una gran quantitat de crítiques i protestes contra els plans del bisbe, el qual es veié obligat a renunciar a que a Lluc hi anessin els carmelitans.

El bisbe acabava d'intervenir clarament en la fundació dels Missioners dels SS. Cors a la muntanya lul·liana de Randa, a l'ermita de Sant Honorat. Havia estat el 17 d'agost de 1890. Les intencions del fundador, P. Joaquim Rosselló i Ferrà eren la de fruit d'un estil de vida contemplatiu, a l'hora que sortien a predicar, sobre tot missions populars. Era una manera de servir el bisbat ben llunyana de pastoral d'un santuari modern, que, gràcies als nous mitjans de transport veia animada la concurrència dels pelegrins. A més, els desordres del Santuari, les fuites dels blauets per les possessions, etc., eren ben coneguts del P. Joaquim, el qual acompanyava els seus protectors, els Gual de Torrella, que eren propietaris de la possessió d'Escorca, lloc on el religiós acompanyava els senyors durant qualche setmana de vacances.

Primavera de 1891: Els M. SS CC. a Lluc

Entre tant, en mig de la calabuixada de crítiques i befes contra el bisbe, sembla que el valencià provisor del bisbat, Mn. Enric Reig i Casanova (1859 - 1927), va saber moure els fils dels cercles eclesiàstics influents, mostrant que el P. Joaquim Rosselló havia creat una congregació plenament

diocesana, que podia garantir la bona pastoral del Santuari de Lluc, la bona gestió econòmica, i la fidelitat al bisbe. Reig va rebre amb gran cortesia i amabilitat el P. Rosselló, que havia estat convocat des del seu Tabor de Randa, com ell mateix l'anomenava. La seva resistència fou declarada, però no encaminada a contradir el bisbe.

«El P. Rosselló a Lluc» va ser un crit d'alegria i d'admiració, quan es va destapar l'entranyellat de la ràpida operació del bisbe Cervera, amb la qual se'n va sortir d'un conflicte ben envitricollat. La premsa disposava d'informacions de primera mà i la font no l'hem de cercar solament en els cercles anticlericals, sinó que la trobarem també en diversos habitacles clericals.

I tot això és ben comprensible. El segle XIX és tan complex que no admet la lectura maniquea.

Arribat el P. Rosselló a Lluc amb els missioners poc enrere fundats, quan tombava el segle de les revolucions, al llarg del qual les inèrcies i absències dels priors i dels col·legials havien estat clamoroses, les reformes pastorals i les innovacions eren urgents.

El bisbe Cervera havia predicat exercicis als preveres, les conferències de moral periòdiques, el recessos espirituals practicats amb certa freqüència, com també ho eren conferències de moral.

Les associacions com les Mares cristianes, les Filles de Maria, Jesús, Maria i Josep per als homes, els Lluïssos per els joves, i ja no en parlem de les novelles congregacions religioses. Totes aquestes forces transformaven l'església de Mallorca i, ensem, l'alfabetitzaven, l'escolaritzaven, hi introduïen les activitats recreatives i l'esport.

Aquests canvis arribaren a Lluc. La petita feligresia, compresa la gent de les possessions, on hi havia els amos i mitja dotzena o més missatges, es veié afectada. El P. Joaquim hi va predicar petites missions populars.

L'acollida dels pelegrins va ser més acurada, atenta i seguida de prop.

No oblidem que el P. Joaquim havia recorregut els pobles de Mallorca, i començava a fer-ho el novell P. Gabriel Miralles, del qual el bisbe Cervera en parlava com a *facedor de monjas*, degut a les moltes atletes que, amb els exercicis, les orientava vers les novelles cases religioses que sorgien poble rere poble.

Lluc immediatament a 1891 es mudà de lloc de bauxa en casa d'Espiritualitat. Els exercicis dels capellans s'hi succeïren.

La Casa d'Espiritualitat esdevenia lloc de direcció espiritual per a preveres i laics de les diverses associacions que hem esmentat. Avui se'ns fa difícil apreciar el ministeri de la reconciliació, amb la confessió, al qual milers de mallorquins i de mallorquines acudien, precisament a Lluc.

Durant la guerra dels Tres Anys (1936-1939), Lluc, per voluntat del bisbe Josep Miralles, acollí les successives assemblees dels Preveres.

Basta resseguir l'àlbum fotogràfic per copsar la freqüència i diversitat de peregrinacions, de manera que hi havia una sintonia entre el Santuari del Cor de la Muntanya amb la vida de les parròquies. La pulcritud i bellesa de la litúrgia del Santuari era un esperó per a la que es celebrava en els pobles, tot emulant el moviment litúrgic del Nord d'Europa, i animat pel bisbe Campins, i els seus col·laboradors. El cant gregorià embellí i va animar les celebracions, i qualcú pensava que a Lluc seguien models francesos de celebració, quan basta que hi hagi un ànim ben disposat, que es vulgui preparar per a celebrar, defugint les presses i la improvisació.

L'Escolania, ultra els esforços per a garantir l'adequada escolarització dels blauets, fruï de músics de qualitat, i ensem compositors, com el P. Gabriel Miralles.

La cultura, en les diverses manifestacions, començà a tenir un seguiment, que va donar continuïtat a la música,

de tradició secular, a Lluc; però ara no co-neixia interrupcions, com abans.

La bellesa de l'entorn, la de la mateixa imatge de la Mare de Déu i de la basílica, es va enriquir amb l'arquitectura, representada per Bartomeu Ferrà, no arquitecte, però constructor de qualitat harmoniosa, com ho mostren la Fonda i l'Hostatgeria del Santuari. Als pocs anys s'hi van sumar els monuments del Pujol dels Misteris.

La literatura tenia uns recents antecedents, amb La corona poètica de la Coronació, i els poetes de la Renaixença. Hi hagué tota una floració literària amarada de patriotisme arrelat, sorgit al tombant del segle durant el qual els pobles prengueren consciència de ser-ho. Començaven a deixar-se definir com a súbdits dels monarques, i començaven a sentir-se protagonistes d'un poble, amb arrels centenàries, i amb unes aspiracions optimistes de construir el futur. Per primer cop aquesta consciència patriòtica es manifestava a Mallorca. En aquest punt els poetes de la Renaixença sentien la vinculació a una terra, amb un poble, ben diversament a com s'expressaren, amb formes desencarnades, en la corona poètica del Cinquantenari de la Coronació, ocorregut l'any 1934, com ho poguérem mostrar.⁹⁾

La religiositat mariana, com pertoca, va ser promoguda per la premsa, en general, però ens interessa recollir com «La Guia de Lluc. Quinari dedicat als peregrins», fou l'antecedent de publicacions posteriors, fins que l'any 1921 comença la revista «Lluch»/«Lluc», que ha perdurat fins als nostres dies, quan ja és a punt d'acomplir els 100 anys. És cert que la capçalera pertany a la

Congregació dels Missioners dels SS. CC., però sempre ha tingut una gran vinculació amb el Santuari. La publicació complementària, «Comunicació Lluc» transmet el

que dia a dia esdevé en al santuari. Ara bé, la revista «Lluch»/«Lluc», amb contingut divers del «Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana», vora aquesta publicació, és un dels puntals imprescindibles per a la historiografia de Mallorca, i la revista llucana abasta molt més espai de la literatura y de les diverses ciències, així com dels costums del poble. No podríem oblidar que l'Associació dels Antics Blauets, amb el seu butlletí i el seu bon fer són una altra expressió de la diversitat de la vida del santuari de Lluc.

Recentment, també ha rebut el batec del pobles de les Illes Balears, quan ha tingut l'oportunitat de poder configurar el seu futur, tot i la curtesa de mirada que secularment tenen els polítics de tot arreu, al menys quan s'asseuen a Madrid, o quan sembla que pensen que en català no podem parlar de drets humans, laborals, d'economia, i fins i tot del canvi climàtic, quan ens conversen en castellà des del Parlament i de les Conselleries. Lluc no ha marcat cap línia política; però a la seva llar les més diverses col·lectivitats mallorquines hi han expressat que volem ser un present del poble que va començar la seva trajectòria l'any 1229, que va ser marcat per l'home universal Ramon Llull, per les empreses marineres dels navegants a Canàries, on els mallorquins hi implantaren la missió cristiana sense espasa, inspirada en Llull. Aquest poble es va rebel·lar contra el mal govern, tot mostrant una gran modernitat de pensament per part dels revoltats l'any 1450, o dels agermanats de 1521-1523. El realitzador de l'Hospital General, P. Bartomeu Catany, va ser un

reconciliador, i un home clarividient per al futur benestar del poble. No seguim, per no sortir del nostre record de Lluc. Però no volem passar per alt que els fundadors del Grup Blanquerna, Climent Grau, Josep i Paquita Magrinyà, Mn. Pere-J. Llabrés, als quals m'hi sumaren, tingueren ben present el nostre Santuari, amb el qual sintonitzava l'Obra Cultural Balear. Josep M^a. Llompart solia ser assidu en les jornades que s'hi tenien.

La religiositat es manifesta en les belles arts plàstiques, que, des dels anys 1950, han trobat una acollida en el Museu de Lluc. Les col·leccions antigues i modernes mostren com en el Santuari les diverses generacions de mallorquins hi són ben acollides. La diacronia de la història es conjuga perfectament amb la sincronia de la creació contemporània.

La baixada dels Missioners dels Sagrats Cors, al cap de 128 anys

Hem passat dels temps de la Cristiandat, quan les processons de les missions populars i les manifestacions confessionals omplien places i carrers, quan les congregacions promocionaven la dona espiritualment i socialment, i els religiosos i preveres fruïen d'un prestigi espiritual, cultural i social, quan el fet cristià era universalment reconegut i admirat, als dels nostres dies, en què omplir una església és ben ardu, la dona ja és majoritària a l'escola, a la universitat, a la sanitat. Quan la cultura dominant en els mitjans de comunicació sovint és hostil al cristianisme, mentre és més educada amb l'islam, per exemple. Quan des del rei als grans polítics ens amaguen un immediat futur obscur, si no reverteixen una política oportunista per aprofitar el petroli, que deixa de preveure com culturalment i democràticament Europa serà de cultura cristiana. La vida cristiana, la catequesi i evangelització és cosa de tota la comunitat creient.

No diríem que aquella hostilitat la manifestin moltes persones dins l'àmbit públic. No tenim prou experiència per dir-ho; però ens sembla que hi ha un doble llenguatge. I

molta gent, tractada en família, en situació de malaltia, etc., és molt més humana, en el precís sentit que no retalla la dimensió religiosa de la persona, com molts ho fan en públic. En darrer lloc, voldria manifestar que me sembla que la coincidència en la valoració de Lluc com un indret emblemàtic del gran poble de Mallorca és acceptada. D'aquí que sigui cabdal que en aquesta vall en mig de les muntanyes s'ha de continuar pensant i projectant el futur no just religiosament cristià, sinó també democràticament radicalment lliure i obert. Per aquí hi hem caminat des dels anys 1960, i fins i tot en temps de la postguerra s'hi parlava, ensenyava i a vegades hom escrivia en català, mentre a la tenda dels recordatoris hom ofería les «mides» amb les quatre

barres de la senyera. La mallorquinat donava senyals de vida en el poble, malgrat la dictadura creava, a llarg ter-

mini, una mentalitat hostil als pobles històrics, com el mallorquí. Els adoctrinats d'aquells 40 anys s'han tret la careta de la convivència, per començar a brandir el projecte d'espoltir pobles i llengües.

Ara bé, Lluc és la casa, en sentit propi, de tots els mallorquins, sentit que no és ple sense la igualtat sexual i econòmic-social. No basta proclamar-ho. Esbrinem-ho un poc. Són els màxims reptes per a humanitzar la nostra nissaga humana. Malgrat no sigui «bo de vendre», no puc estar-me de recordar que cap cap ideologia, ni cap religió ha fet tant a favor de les dues causes. Però hem arribat allà on encara som, ben lluny de la justícia i de la igualtat. El camí per fer és molt més llarg que el recorregut.

En aquest lloc de tots els mallorquins hem resat i cantat amb Maria, que proclama que Déu Creador derroca els poderosos del seu soli i exalta els humils. Creiem que ens queden tres solis a enderrocar, tot seguint

aquella dona plena d'iniciativa i coratjosa, allunyada de tota violència.

Així, seguint ben de prop Maria, hem d'enderrocar tres solis que són greument discriminators. No en la mateixa mesura, però tots tres ens fan menys creients i menys eclesials.

En primer lloc, des de Lluc, al menys els cristians creients, hem de proclamar aquest missatge, en favor de la majoria dels mallorquins, siguin immigrants o no, per fer nostre el programa de Maria, que fa un lloc digne per a tota persona. Que en aquest lloc hom hi pugui viure dignament, amb igualtat i justícia, i pugui guanyar-se el menjar, tenir atenció sanitària i pugui fruit de la convivència de la resta de persones. Davant la Mare de Déu de Lluc aquest projecte no és de partit, ni de dretes, ni d'esquerreres. És simplement bíblic i propi de Maria.

L'altre soli que cal enderrocar és el da la discriminació per raó del sexe. Maria, dona, femenina, introduïda per Déu en el seu projecte de salvació de la humanitat, és un estímul per a seguir amb seguretat el reconeixement ple de la dona, amb totes les conseqüències, civils, eclesials i eclesiàstiques. Encara queda molt camí. Per això cal recórrer a la intercessió de Maria, perquè pot més que nosaltres, i sap més com estar prop i amb Jesús, l'home nou, que uneix, iguala i reconcilia.

Si avançam, en una mena de petites conclusions, reconeixem que una de les seqüeles de la secularització ha estat la baixada de les vocacions a la vida religiosa, i els Missioners hem hagut de fer reflexions i projeccions de futur. No totes són coincidents, ni cal que ho siguin, puix som humans, i fruïm de llibertats per a veure i pensar diversament en tot allò que pertany a les formes de ser ciutadans i de ser Església; però ningú pot o podia deixar de pensar en el futur a Mallorca, i, en concret, a Lluc. Fa anys que vam proposar incorporar nous missioners vinguts d'altres indrets. Ara bé, aquesta solució no hauria estat ni global, ni a llarg termini.

També hom ha cregut que des de totes les instàncies hauria estat un avanç entendre la implicació al laïcat, laïques i laics. És cert que qui ha de prendre la responsabilitat ha de calcular les seves forces. Per tant, li correspon un marge necessari per decidir i fer viable Lluc.

I aquí topam amb un tercer soli per enderrocar, que és el del clericalisme i de la manca de sinodalitat. Per això, la davallada de Lluc dels Missioners dels Sagrats Cors ha fet reviscolar en moltes persones una teologia no gaire passada a la praxi, que demana que, al menys en allò que no pertany al dogma i a la celebració sacramental, —que tanmateix pertanyen a la comunitat de creients— la participació del laïcat sigui major, punt en el qual, pel que hem comentat, haurà d'afectar a Lluc, que no és patrimoni del clergat, sinó d'un poble. I, semblantment, afers d'aquest abast, hauran de ser tractats més eclesialment, és a dir, amb participació més ampla del clergat

i del laïcat. És cert que haurem d'espolsar amb força l'eclesiologia del concili Vaticà II en un aspecte que encara el papa Francesc no ha remogut gaire, com és el de la sinodalitat. El Codi de Dret Canònic vigent no ha estat gens creatiu. Els bisbats i els instituts religiosos encara no hem trobat una via convincent, que dugui a la pràctica la bíblica teologia del capítol II de la Constitució Dogmàtica *Lumen Gentium*, sobre l'Església poble de Déu. Som encara a la fase que tracta de l'Església com si fos poble de Déu. Però el concili no va parlar de possibilitats sinó d'una realitat: l'Església és el Poble de Déu. I un poble decideix.

Si els esdeveniments de Lluc ens mouen a prendre amb més coratge, innovació, esperança i innovació cristiana, el futur del Santuari i el de l'Església que tan bé el serveix, el del Poble de Mallorca, que l'ha creat, no temerem, i mirarem amb la seguretat que la Mare de Déu intercedirà per tots, en els segles futurs.

- 1) *Còdex llatinoaràbic del Llibre del Repartiment de Mallorca*, ARM, s/n, *Documents cabdals del Regne de Mallorca*, Guillem ROSSELLÓ BORDOY, (ed.), (Parlament de les Illes Balears, D. L., S. 2007], f. 68vb, p. 277.
- 2) Josep AMENGUAL I BATLE, «El camí de Crist, camí de l'Església de Mallorca», [Homília a la Seu de Mallorca, en la festa de l'Estendard de dia 31 de desembre de 1981], *Lluc*, 62 (1982) 10 12. [Reproduït ID., *Poble Església local. Vint anys de Postconcili a Mallorca*, Publicacions del Santuari de Lluc, [Inca:] 1985, pp. 123 132].
- 3) Cristòfor VENY, «Les arrels prehistòriques del Santuari de Lluc», *Lluc*, 64 (1984) 8 (132)-11 (135). Josep AMENGUAL I BATLE, *Guía para visitar los Santuarios Marianos de Baleares*, (María en los pueblos de España. Fe, Historia, Antropología, Devoción, Arte, 14) Madrid: Encuentro 1997, 42-43.
- 4) V. LULL-R. MICÓ-C. RIHUETE HERRADA-R. RISCH, *La prehistòria de les Illes Balears i el jaciment arqueològic de Son Fornés (Montuïri, Mallorca)*, (edició: català-castellano), (Fundació Son Fornés), Montuïri: 2001, 114.
- 5) Rafel JUAN MESTRE-LLOMPART, «Los santuarios de Montserrat y de Lluc: una confrontación de orígenes», *Studia Monastica*, 19 (1977) 361-385.
- 6) Gabriel LLOMPART, «La més antiga estampa de la Mare de Déu de Lluc», *Lluc*, 64 (1984) 14 (138) 17 (141), esp. p. 14 (138).
- 7) Juan ROSSELLÓ LLITERAS, «Registra collationum ecclesiae majoricensis (s. XIV)», *FRB*, 1 (1977) ns. 1201-1202, 18-07-1376, III, p. 74.
- 8) Josep AMENGUAL I BATLE, *Visitas ad limina de los obispos de Baleares: Mallorca, Menorca e Ibiza (1590-1939)*. (Instituto de Estudios Hispánicos en la Modernidad. IEHM, 5), Madrid: Sínderesis 2019.
- 9) Josep AMENGUAL I BATLE, *Joaquim Rosselló, Miquel Maura, Miquel Costa. Mig segle de bisbes mallorquins (1898-1947)*. (Maregassa 21), Mallorca: Lleonard Muntaner 2011.

LA REVISTA LLUC,

UNA FITA RELLEVANT DE LA NOSTRA CULTURA

Damià Pons

La nostra cultura en cada una de les seves etapes ha comptat amb una revista de referència. En gran mesura, les capçaleres de *La Palma*, la *Revista Balear*, el *Museo Balear*, *La Roqueta*, *Migjorn*, *La Veu de Mallorca* o *La Nostra Terra*, entre el 1840 i la Guerra civil, són les fites que marquen el recorregut de les diferents generacions i grups d'escriptors que han anat construint la història de les nostres lletres. Per les circumstàncies sociopolítiques adverses que han condicionat la nostra llengua, aquestes revistes de referència han oscil·lat entre el monolingüisme castellà (*La Palma*) i l'exclusivitat de l'ús del català (*La Roqueta*, *Migjorn*, *La Veu de Mallorca*, *La Nostra Terra*), passant per una etapa de bilingüisme diglòssic (*Revista Balear* i *Museo Balear*). Amb l'esclat de la Guerra civil, va desaparèixer a la força la revista en llengua catalana que sense cap mena de dubte ha estat una de les més rellevants que al llarg del temps s'han editat a Mallorca. Ens referim a *La Nostra Terra* (1928-1936). Una publicació en la qual la creació literària en vers hi tenia una presència molt considerable, però que també incorporava un ventall de temes prou divers que transcendien l'àmbit estricte de la cultura. A les seves pàgines s'hi va expressar la veu dels intel·lectuals que al voltant de 1930 representaven el mallorquinisme cultural i polític.

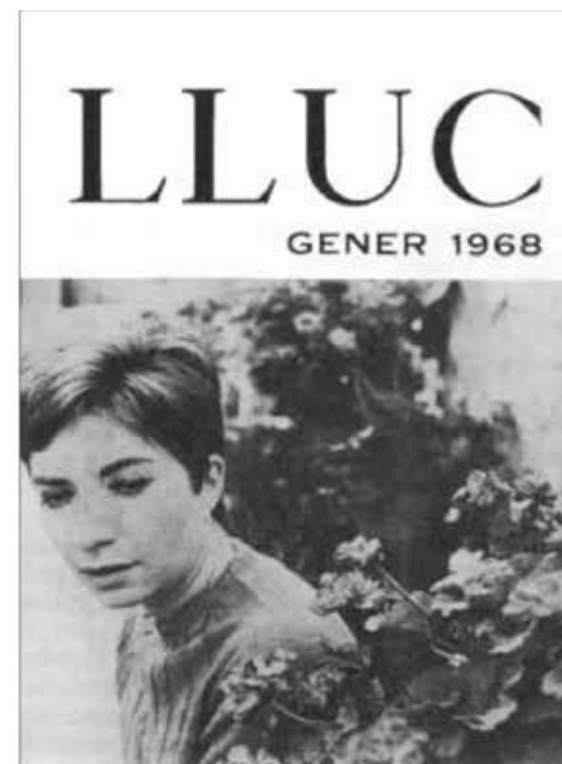
Amb la implantació del franquisme —a Mallorca ja el mateix juliol de 1936—, el fet de publicar una revista en català i amb vocació de servei al país es convertí en una iniciativa impossible. El nou règim dictatorial tenia un projecte d'extermini de la llengua catalana que era de naturalesa clarament genocida. La persecució programada del català abastava tots els àmbits. El seu ús fou foragitat de per tot arreu. Tan sols va continuar tenint vida pròpia en els usos comunicatius quotidians de la gent.

L'any 1953, el savi i astut Francesc de Borja Moll es va atrevir a esquivar la censura creant una revista literària en català: *Raixà*. Tanmateix, tot d'una que el règim va adonar-se que la intenció no era fer una miscel·lània de treballs literaris sinó una publicació amb una periodicitat regular, la va prohibir. El segon número com a revista ja no va sortir mai. La capçalera *Raixà* es va haver de transformar, per imposició legal, en una miscel·lània anual.

La primera publicació periòdica exclusivament en llengua catalana que hi va haver a la Mallorca de la postguerra va ser la revista *Lluc*. A partir del gener de 1968. Aquest fet va ser possible per diferents factors: a) perquè els Missioners dels Sagrats Cors així ho volgueren; b) perquè una congregació religiosa, d'acord amb el concordat existent entre l'estat espanyol i l'estat del Vaticà, tenia la potestat de crear publicacions pròpies; c) perquè el Concili Vaticà II havia modernitzat i liberalitzat l'Església i, a més, havia promogut que tengués un major grau d'arrelament en cada un dels pobles o societats concrets on dugués a terme la seva tasca pastoral; i d) perquè a la Mallorca dels anys seixanta

s'havia anat formant un moviment favorable a la reivindicació de la llengua, la cultura i la identitat pròpies (la fundació de l'Obra Cultural Balear i la publicació d'*Els mallorquins* de Josep Melià en foren les dues manifestacions més transcendents).

Abans de l'any 1968, tanmateix, *Lluc* ja tenia una història llarga. La revista havia estat creada l'any 1921 pels Missioners dels Sagrats Cors amb l'objectiu de promoure la devoció a la Mare de Déu de Lluc. Amb anterioritat ja havien existit dues publicacions relacionades amb el santuari: *Guia de Lluch. Quinari dedicat als peregrins* (1884) i *Lluch* (1908-1914). L'existència d'ambdues va estar justificada pels actes de la coronació pontifícia de la Mare de Déu de Lluc i per la celebració del XXV aniversari de la mateixa coronació. Podríem dir que la seva funció va ser contribuir a la captació i mobilització de peregrins. Entre el 1921 i el 1961, *Lluc* va tenir una periodicitat mensual, va ser quasi exclusivament en castellà i va incloure uns continguts que molt majoritàriament eren de caràcter religiós. Els seus directors i els col·laboradors més habituals foren membres de la mateixa Congregació. L'any 1962, el pare Cristòfol Veny, un arqueòleg de prestigi, es va fer càrrec de la direcció i introduí una sèrie de reformes significatives: va normalitzar el títol suprimint-ne la h final, va convertir-la en una publicació bilingüe i va esforçar-se per incorporar-hi continguts culturals i també nous col·laboradors de la generació jove. I el 1963 va prendre una altra decisió important: a partir del mes de gener va decidir que fos exclusivament en català. El gir lingüístic, que certament anava també més enllà de la llengua, no va ser acceptat pel bisbe de la diòcesi Jesús Enciso Viana. S'hi oposà frontalment. D'immediat, va substituir el pare Veny pel pare Gaspar Munar, autor d'estudis importants sobre la història religiosa de Mallorca, que tenia un perfil ideològic molt conservador. Sota la direcció de Gaspar Munar, *Lluc* fou una revista bilingüe, amb predomini de la temàtica religiosa i amb alguns col·laboradors que per la freqüència dels seus escrits en varen configurar la imatge. Va ser el cas dels missioners Miquel Ollers, amb temes bíblics i religiosos, sempre en català; de Rafel Joan, articles en castellà relacionats amb fets històrics del santuari i el seu entorn; de Gaspar Munar, escrits en castellà on combinava la història i la religió; i de Francesc Bonafè, amb els textos que finalment conformarien la seva magna *Flora de Mallorca*. Els anys seixanta, *Lluc* també va incorporar altres col·laboradors nous que es manifestaren especialment actius. Va ser el cas de Josep Bauçà Pisà, amb les seves crítiques d'art i les seves entrevistes a pintors; de Miquel Ferrà Martorell, amb anècdotes i llegendes entroncades amb la cultura popular; i de Miquel Gayà, sobretot amb peces de crítica literària. Així mateix, el *Lluc* d'aquells anys va acollir esporàdicament escrits de Francesc de B. Moll, Josep M. Llompart, Gabriel Llompart, Llorenç Moyà, Jaume Vidal Alcover, Antoni Serra, Josep Massot i Muntaner...

Portada del primer número de *Lluc* de la nova època: gener 1968

Quan *Lluc* es va convertir en una revista decisiva dins la cultura del nostre país va ser a partir del gener de 1968. Ja fou íntegrament en català, amb una secció de temàtica religiosa però sobretot oberta a la cultura en la seva globalitat i també a la societat en tots els seus aspectes més diversos. Cristòfol Veny retornà a la direcció, amb Josep M. Llompart i Miquel Gayà, com a cap i secretari de redacció. El primer editorial de 1968 explicitava amb contundència el nou rumb: “Serà una revista religiosa tallada segons el patró del Concili”. A partir de 1968, *Lluc* ha tengut una història llarga i farcida d’inestabilitats i de canvis. Els Missioners dels Sagrats Cors sempre han mantingut la titularitat de *Lluc*. La gestió de la revista, però, ha anat canviant de mans: segons les èpoques, ha anat a càrrec de la mateixa congregació, o ha estat cedida a l’Obra Cultural Balear, o a una empresa privada, ja sigui una editorial (Lleonard Muntaner) o a una empresa de serveis culturals (Lucus). També ha anat canviant la periodicitat i el disseny. Globalment sempre ha estat, de 1968 ençà, una revista de cultura oberta a totes les temàtiques que tenien una presència dins el debat social. Al llarg de cinquanta anys, n’han estat responsables, com a directors o coordinadors o redactors en cap, nombroses persones del món cultural illenc. Entre altres, caldria esmentar els periodistes Gabriel Fuster Mayans i Bartomeu Suau, Miquel Gayà i Ramon Ballester, Josep M. Llompart i Pere Joan Llabrés, Gabriel Janer Manila i Damià Ferrà-Ponç, Climent Picornell i Damià Pons, Antoni Marimon i Carles Cabrera, Pere Fullana... El nombre dels col·laboradors ha estat molt considerable. I entre ells hi podríem trobar una gran part d’aquells noms que han estat protagonistes de la vida cultural, social i política de Mallorca i dels Països Catalans.

Els milers de pàgines de *Lluc* publicades entre el gener de 1968 i el juliol de 2018 són una mena de gran magatzem ple de materials que reflecteixen els problemes, els reptes, els debats, els coneixements, les expectatives i les frustracions que el nostre país ha anat afrontant les cinc darreres dècades. Aquests materials a hores d’ara són de consulta obligada per a qualsevol estudiós de la llengua catalana i el seu procés de normalització, de l’educació, de la cultura popular tradicional, de la demografia, de l’economia, de la política, dels fets històrics i dels personatges rellevants, de la literatura, del teatre, de les arts plàstiques, de l’ordenació del territori, de l’ecologisme, de les problemàtiques socials... Una bona i ràpida manera d’explicar als lectors d’aquest article quins han estat els continguts de la revista és oferir una relació de la temàtica d’alguns dels dossiers que *Lluc* ha anat publicant en diferents moments. Per exemple, els anys 1994 i 1995 foren els següents: “La situació lingüística a Palma”, “La nostra història més manipulada que mai”, “Cèlia Viñas”, “Miquel Gayà, un escriptor de fidelitats”, “Tres mirades a l’any 1968”, “Pere Capellà, mestre i dramaturg”, “El Projecte de Llei de Règim Econòmic i Fiscal”, “Mallorca i la Segona Guerra Mundial”, “El teatre a Mallorca”, “Josep Massot i Muntaner, la feina ben feta” i “Cent anys de cinema”.

La revista *Lluc* té un altre mèrit que no convendria menystenir: ha estat la revista en català publicada a Mallorca de més llarga durada. I amb l’excepció del setmanari *Sóller* i del diari *Última Hora* la publicació periòdica que ha tengut més continuïtat. Les moltes revistes *Lluc* que ha estat la capçalera *Lluc* entre el 1921 i el 2018 representen una inqüestionable fita rellevant de la nostra cultura.

PERE ROSSELLÓ, UN CAPELLÀ ATÍPIC

Vos diré per què he triat aquest títol per encapçalar aquesta entrevista. La raó no és altra que el fet que en una ocasió una metgessa digué a n’és nostre entrevistat que era un capellà atípic, fent al·lusió a les seves capacitats esportives. Li digué: “Vostè és un capellà atípic: a Biniali, sa caça, a Consell, futbol i a Sta. Maria, bicicletes”.

Doncs amb ell en Jaume Gual i jo passàrem més de dues hores conversant es capvespre d’es 20 de desembre del 2019 i aquí teniu es contingut d’aquella agradable conversa.

Toni: Bones tardes, Pere. Per començar voldria que mos parlassis un poc de sa teva infància a Alaró i sobretot que mos parlis de sa teva decisió de voler entrar en es Seminari. Algú et va influir a prendre aquesta decisió?

Pere: Va ser molt original. Ho he pensat moltes vegades. Sa paraula vocació ve des llatí “vocare” que vol dir cridar. Qui em cridà? Si no és la Mare de Déu, no sé qui pugui ser. Perquè, ara és sa segona vegada que ho dic: Sa meua família era socialista cent per cent i... jo no sé com som capellà. A n’és meu tio, que era es batle, el mataren (es juliol del 36), i mon pare el dugueren a sa presó. Això ho sap tothom. A n’és meu tio li deien “sa maquineta” i a mi també m’ho diuen quan parl aviat.

Però quan jo tenia 7 ò 8 anys feren una festa per a la qual havien de baixar la Mare de Déu des Castell. I jo vaig ser designat per ser un dels 4 nins que havien de baixar sa imatge. Mai no he sabut per què em triaren a mi, essent jo d’una família tan socialista. Seria per compassió pensant que jo era fill d’una persona que havia patit sa presó? No ho sé. Jo anava a s’escola pública i era un dels més pobres. Mon pare era sabater i ma mare feia feina a una màquina. Es demás eren de famílies bastant acomodades.

Vaig fer s'ingrés i vaig anar a examinar-me a s'Institut. (En aquell moment es director era un capellà, un tal D. Bartomeu Bosch). Després vaig fer es primer curs a una acadèmia d'Alaró amb es vicari D. Miquel Amorós que morí d'accident i D. Mateu Rotger. Érem 7 alumnes. I mos examinàrem en es Liceu Espanyol.

Alguns nins d'aquests volgueren anar a n'es Seminari i em deien : "Perico, vine amb noltros" i em vaig animar. Es rector, que sabia que es meus pares no m'ho podien pagar, em cercà una senyora que m'ho pagà tot. No mos costà ni un cèntim. S'única cosa que havia de fer era, en venir de vacances, fer una visita a aquesta senyora.

Jo, que vaig haver de viure sabent que mon pare estava pres, mai no he sentit ràbia contra els qui el tancaren. Ara record que, estant a Biniali, quan en Franco condemnà a mort un tal Grimau, vaig rebre dos anònims encoratjant-me a protestar contra aquesta sentència des de sa trona de l'església. No ho vaig fer.

I quan morí sa tia, sa dona des batle que mataren l'any 36, jo ja era capellà i vaig assistir a ses exèquies "ensotanat", enmig de tot s'ajuntament socialista d'Alaró.

Toni: Ara mos podries parlar de com era sa vida en es Seminari vell. Pel que veig hi entraves amb so primer de batxiller ja fet.

Pere: Sí, vaig entrar a segon. Jo tenia 12 anys. Em vaig trobar amb un reglament molt estricte. El Senyor Batle era molt recte. Però jo aguantava es timó. Es curs següent, com que no hi cabiem, mos traslladaren a n'es carrer del Socors (als Agustins), on hi vaig fer es tercer. Aquí vaig "disfrutar" de sa vida perquè s'estrenà de superior D. Miquel Moncadas i de director espiritual D. Joan Capó, que era molt "cursillista" i mos ensenyà a fer reunions de grup. A més sempre em vaig sentir molt apreciat per D. Miquel Moncadas. Em va nomenar infermer.

Finalitzà es tercer curs que acabà sense exàmens perquè tots quedàrem aprovats amb motiu de sa benedició des Seminari Nou.

A quart tornàrem a n'es Seminari Vell on hi estiguérem fins a segon de teologia que passàrem a n'es Nou.

En es Vell m'ho vaig passar bé. Aprofitàvem es patí per jugar a voleibol, a passada... Fins i tot hi jugàvem a futbol. Jo era molt esportista. Sempre ho he estat. I, coneguda sa meva força física, em feren s'encarregat de fer pujar es torn que mos feia arribat es menjar. (En es seminari nou, en es partits que fèiem entre seccions, jo era s'entrenador dels teòlegs).

Toni: Sé que un superior un dia et digué que tu eres un seminarista díscol. Quins motius creus que tenia per dir-t'ho?

Pere: Perquè jo som una persona de caràcter expressiu, optimista...A vegades, haviem d'estar esperant D. Emilio, que era es professor de Física i Química. Haviem d'estar en silenci però era molt mal de fer això de no poder parlar. Després alguns anaven a n'es director espiritual, que era D. Pedro Amorós, i li deien que jo els feia xerrar. D. Emilio un dia em tragué de classe.

Aquest caràcter meu a vegades em duia a no donar sa importància deguda a certs aspectes circumstancials d'es reglament, com en es cas de ses panses que jo m'havia guardat dins sa butxaca i que després anàrem a menjar dins la sagristia es tres escolans (Sebastià Oliver, Vicens Orvay i jo) i també es mestre de cerimònies n'Albert Casanovas. Mos les menjàvem amb glopets de vi de missa.

Jaume: Notares en es Seminari algun rebuig pel fet de provenir d'una família socialista?

Pere: Mai. Em vaig dur bé sempre amb tots ets superiors excepte amb un que va estar a punt d'engegar-me d'es Seminari. Era D. Pere Xamena. (Aquí mostràrem estranyesa, donada la benevolència demostrada del Sr. Xamena). Ara vos contaré una anècdota. Quan en Biel Reus cantà sa seva primera Missa convidà sa Schola Cantorum perquè hi anàssim a cantar-la a Campos. Jo, que cantava de baix a sa Schola, hi vaig anar dos dies abans perquè en Guillem Julià, que era amic meu, m'havia convidat a ca seva. I en Baltasar Coll, en Tomeu Sitjar i jo arribàrem tard a n'es dinar, per això ja no poguérem seure amb els altres cantaires de sa Schola. Haguérem de seure on poguérem que resultà ser devora unes cosines de'n Biel Reus. Molt guapes, per cert. Idò hi hagué qualcú que escampà que amb elles haviem anat a ballar i a n'es cine plegats, cosa que era absolutament falsa. Quan arribà a les orelles de D. Pere Xamena, s'enfadà molt i mos volia engegar, i crec que ho hagués fet si no fos estat p'es rector d'Alaró i D. Guillem Fiol que intercediren i D. Pere retirà l'amenaça. No, no li vaig caure bé, ni ell a mi. Però després em feren escolà major d'es Seminari.

Toni: Ara ja hem de parlar de la primera destinació.

Pere: Es primer destí va ser vicari "in capite" de Son Mesquida "con residència en Porreras". Així que vivia a Porreres i anava i venia de Son Mesquida en una mobilette. Pareixia Don Camilo. A Porreres, abans de mi, hi havia hagut en Servera "vell". Un gran capellà que havia creat un bon grup de "cursillistes" i jo, que també sentia s'esperit d'es "cursillos", em vaig trobar dins es meu ambient. Vaig "disfrutar": reunions dins ca nostra a totes hores. Vaig fer amb ells exercicis espirituals. Per això vaig fer venir en Guillem Parera. Anàrem a fer-los a Monti-sion. Fèiem "ultreyas". I duia al·lotes a Sta. Llúcia per fer convivències amb en Jaume Bonet.

Martí Cifre - Vicens Orvay - Pere Rosselló - Joan Soler

Però quan feia mig any que hi era vaig rebre un avís de n'Alemaný, que era es secretari del bisbe Enciso, i em diu que el bisbe em volia veure. I jo pensava: Què em voldrà dir? Ho vaig comentar a n'es meu rector i s'estranyà que el bisbe em volgués veure. Em digué: "ja em diràs coses". Arrib al palau, em rep el bisbe i em diu: "Te mandé allí para que lo arreglases y tu te has vuelto rebelde como los demás. Si yo lo hubiese sabido antes, te mando a S' Arracó".

El bisbe Enciso era anti-cursillista. Un dia, quan jo feia es curs d'es convictori, en una classe que mos donava D. Bartomeu Torres Gost, que era de sa mateixa corda que el bisbe, mos dejectava es "cursillos". Deia que es "cursillistes" anaven pel seu compte, que eren un grup a part. I jo li vaig dir: "Ecolti, a Alaró es "cursillistes" estan implicats en tot.

Jaume: *Aquell dia segur que quedares ben marcat.*

Pere: Sí, i tan marcat. Però, aquell dia del bisbe, quan baixava s'escala, encara vaig resar una oració d'acció de gràcies. I me'n vaig a contar-ho a D. Pau Oliver.

Després d'una operació d'una fístula, vaig anar a veure D. Pep Estelrich, que era es delegat del bisbe d'Acció Catòlica, i li vaig preguntar què sabia de lo del bisbe i ell em mostrà una carta d'es meu rector on contava al bisbe que jo anava contra s'Acció Catòlica. Però, a partir d'aquell moment, jo més "cursillos" que mai fins que un dia vengué a veure'm en Miquel Nicolau, germà d'en Joan Nicolau que fa poc entrevistàreu, i em digué que acabava de sentir per sa Cope que m'enviaven a Biniali. Sa carta on m'anunciaven es canvi de destinació l'havien enviada a Son Mesquida i jo encara no l'havia rebuda perquè a Son Mesquida només hi anava es diumenges. Així em vaig "enterar" d'es nomenament de Biniali. Jo mai no vaig dir a n'es meu rector què sabia que era ell qui m'havia acusat.

Toni: *Sé que dins sa teva vida hi ha hagut dos Sebastians que han estat molt importants per a tu: en Sebastià Jaume i en Sebastià Arrom.*

Pere: Efectivament. Quan estudiava a n'es Seminari Vell a vegades em passejava per davant lo que seria St. Josep Obrer, que era sa parròquia d'en Sebastià Arrom, i quan estava en es convictori m'enviaren a fer pràctiques pastorals precisament en aquella parròquia. Allà vaig administrar sa primera extremunció, es primer funeral, sa primera confessió. En Sebastià va estar malalt i jo aquella època em vaig quedar fent ses funcions d'es rector perquè es vicari era n'Ernest Hernández. Vaig viure aquesta etapa amb molta intensitat.

Noces d'or:
Sebastià Arrom - Pere Rosselló - Sebastià Jaume

Toni: *I s'altre Sebastià?*

Jaume: *Aquest altre va anar a Alaró de vicari i després hi quedà com a rector. Jo record que en una ocasió anàrem a n'es Castell i mos aturàrem a sa rectoria. Ell estava veient un partit de futbol perquè era molt esportista. Marcaren un gol i el va celebrar. Repetiren sa jugada, cosa que solien fer quan havien marcat un gol, i ell el tornà celebrar, pensant que era un altre. I en Tomeu Català, que era estudiant de la Salle de Palma, deia que*

aquest Sebastià, que era professor de religió d'aquest col·legi, tenia entusiasms als al·lots.

Pere: En Sebastià Jaume a Alaró va fer molt bona feina mitjançant es "cursillos". Feia hores apostòliques. Era com un ideal per a mi.

Toni: *Mos pots parlar de Biniali?*

Pere: Puc dir que com a capellà els anys més feliços els vaig viure a Biniali. Hi havia molt bona gent. Un poble petit on coneixia tothom. Vaig dur gent a "cursillos" i cada 15 dies feia una reunió amb ses al·lotes de 10 a 15 anys. Venia es mes de Maria i el fèiem amb molta devoció. Fins i tot em vaig atrevir a fer uns exercicis espirituals a ca ses monges.

Estant a Biniali un dia em va venir a veure en Toni Ramis i intentà animar-me perquè anàs amb ell a Amèrica. I un temps després em vengué a veure un castrense i també em volia convèncer que em fes capellà castrense. Jo no vaig fer ni el que deia un ni s'altre perquè no volia deixar ma mare tota sola amb una germana meva invàlida. Mai no sabré si aquesta decisió de no anar-me'n va ser sa meva salvació o es meu fracàs.

A Biniali vaig tornar caçador d'escopeta i garbellets. Jo era molt amic d'en Ventura Rubí, que també era "cursillista" i ell em deixava caçar dins es seus vedats. Un dematí que encara feia fosca vaig anar a caçar amb sotana i després de penjar es conill que havia caçat, agaf es motoret i me'n vaig a posar benzina. Un tal Pep que era es qui la posava, em diu: Avui dematí he vist una femella i quan m'hi he acostat un poc he vist que era vostè. A Biniali hi vaig estar 6 anys i mig.

Toni: *Com va ser això que t'enviaren a Consell?*

Pere: Em va sebre molt de greu. Vaig plorar molt. Em vaig trobar una parròquia pràcticament duita pel Verbum Dei i es rector hi havia consentit. Vaig haver de lluitar molt i practicar un adagi francès que diu: "val més es temps i sa paciència que sa força i sa ràbia". Ells manaven. Jo vaig seguir sa marxa i passat mig any en Pep Guasp, que era qui duia es bar parroquial, em diu: "Me'n vaig a viure a Sta. Llúcia". I em deixà ben penjat.

Quan hagué passat un any i mig vaig sebre per què m'havien enviat a Consell. Es rector, que era D. Jeroni Cifre, i que era condeixeble de D. Guillem Fiol, vicari General, estava molt malalt. Era diabètic i va dir a D. Guillem: "Si m'envies en Pere Rosselló que està a Biniali, jo em retir". I al cap de ben poc temps vaig rebre sa comunicació anunciant-me es canvi de destí. Veis sa força dels condeixebles?. No és una espècie de nepotisme això?

Toni: *Quants anys estigueres a Consell?*

Pere: 16 i mig. Hi vaig anar el 1967 i hi vaig estar fins el 82. (En Jaume li diu que el 67 va ser un any memorable per a nosaltres ja que va ser s'any de sa nostra Ordenació Sacerdotal)

Vaig “disfrutar” molt aquests anys. Hi vaig fundar un equip de futbol infantil. Es deport ha estat molt present dins sa meva vida. A Biniali sa caça, a Consell es futbol i a Sta. Maria ses bicicletes.

Abans d’es canvi a Sta. Maria m’havien ofert dues parròquies: Lloseta i Muro. Vaig dir que no a totes dues. I posteriorment em proposaren per anar a Sta. Maria i ho vaig acceptar. En aquesta parròquia hi havien passat bons capellans com en Pere Fiol i en Pere Llompart, que morí...

Per tot on he estat sempre he viscut amb sa meva família i això em fa sentir un privilegiat.

Un fet que em comprometé molt i que vaig viure de ben a prop va ser sa secularització d’en Jaume Terrassa, condeixeble meu. Tenia un problema psicològic. No vivia content. Li vaig fer molta companyia, fins i tot anàvem a pescar junts a Illetes. No es va secularitzar per cap dona. Una vegada secularitzat seguia resant es breviari, participava de ses activitats d’un catecumenat i en el seu testament deixà una tercera part als pobres. Era una bellíssima persona.

Toni: Parla ara des teu darrer destí que és Sta. Maria. Quants anys has estat aquí?

Pere: 20 anys. Del 82 al 2011 que és s’any que em vaig jubilar i que em nomenaren fill adoptiu d’es poble i em regalaren un quadre on jo estic pintat i en feren un altre que és a s’Ajuntament.

Jaume: Tenc sa impressió que es teu secret és que has sabut integrar-te en tots es llocs on has estat.

Pere: Ho he procurat.

Toni: Ho demostra lo molt que t’han costat els canvis.

Pere: Moltíssim. En es canvi a Sta. Maria m’acompanyà tot es poble de Consell i un grup d’unes 40 persones anàrem al bisbe Úbeda a suplicar-li que no em canviàs. El bisbe no els va fer cas, però uns anys després em digué: “Si fos ara, no et canviaria”. Vaig trobar molt valent el bisbe reconeixent això.

Toni: Aquesta manera teva de fer-te amb tothom. T’ha duit conseqüències?

Pere: Sí, però més de positives que de negatives. És veritat que a vegades has de dir que no i qualcú s’enfada. Es rector Caldentey, que està en fama de santedat, aquí també en va tenir de problemes.

Toni: Quins han estat es teus objectius pastorals durant sa teva vida?

Pere: Mostrar-me com som i presentar una església natural, humana i d’es poble. Noltros som d’es poble. Sempre m’he agafat responsablement ses tasques que m’han tocat, per exemple mai no he fet un sermó que no l’hagués preparat abans. He adaptat ses formes a ses circumstàncies d’es moment. Per exemple a Consell a una carrossa del Barça la vaig beneir amb una bufanda del Barça. Aquest és es meu estil pastoral.

Toni: Com veus l’Església actual?

Pere: Adormida, però esperançada. Vagis on vagis sempre trobes persones de fe. “Pussillus greg”. Aquesta és sa meva experiència. Sempre he tengut interès per sa pastoral i he assistit a ses jornades de renovació. Però qualche vegada n’he sortit decebut com aquella vegada que sa conclusió a què es va arribar va ser que haviem de sortir de les sagristies. De les sagristies? Però si no hi he estat mai jo dins les sagristies.

Toni: I ara ja per acabar : Com està sa teva salut?

Pere: Mirau. Jo sempre he estat molt feliç i ara sembla que Déu em faci pagar es seu impost d’hisenda. De s’ull esquerre no hi veig gens, un maluc romput, hipertensió, sucre, etc. Ja veureu es medicaments que prenc i que tenc damunt una tauleta. No puc celebrar perquè no puc pujar els escalons d’es presbiteri. Vaig a missa com un feel normal.

Però, això sí, tenc molta vida social. Sa meva germana em diu: Pere, pensa a avisar-me quan hags de venir a dinar aquí.

D’aquesta manera donàrem per acabada s’amigable entrevista i anàrem a veure es seu quadre i es títol honorífic de fill adoptiu.

Baltasar Coll - Pere Rosselló - Tomeu Mateu
Tomeu Ramis - Jaume Terrassa - Vicens Jaso

Entrevista

a Mn. Marià Gastalver Martín,
Prior de Lluc

Domingo Mateu

LA FRANCA I ALEGRE BONHOMIA AL CAPDAVANT D'UN GRAN REPTE

Fites biogràfiques

Marià Gastalver Martín, prevere, llicenciat en Psicologia i màster en Psicoteràpia.

Nascut a la ciutat de Palma el dia 27 de novembre de 1958, viu feliçment la infantesa en el si acollidor d'una coneguda i ben nombrosa família. És el setè dels deu germans i germanes. Als 22 anys, havent cursat i obtingut la llicenciatura en Psicologia, entra en el Seminari Diocesà el dia 20 de setembre de 1982, on hi cursa els estudis de la carrera eclesiàstica i hi rep la formació prèvia a l'ordenació de prevere. Acabats els estudis, és enviat a la parròquia de El Molinar de Palma, on hi porta a terme les primeres tasques de servei pastoral. A la mateixa parròquia, el dia 15 de maig de 1988 és ordenat de prevere, als 29 anys. Aquí mateix, el 16 de juny de 1988, inicia, com a vicari de l'esmentada parròquia, l'exercici del ministeri sacerdotal.

Dia 29 de juny de 1989 és nomenat vicari de la parròquia d'Artà, en la qual hi exerceix aquest càrrec fins que, el dia 26 d'octubre de 1990, és nomenat rector solidari d'Artà i de la Colònia de Sant Pere i es fa càrrec de la regència d'aquestes dues parròquies fins al dia 1 de juliol de 1993 quan deixa temporalment tots els serveis ministerials i es trasllada a Madrid per cursar el màster de Psicoteràpia individual i de grup a la Universitat Pontificia de Comillas.

Retornat a Mallorca el 1996, fou nomenat director del Secretariat de Pastoral juvenil i el dia 14 de maig de 1999 fou proclamat delegat d'aquest organisme. Des de 1996 i durant 10 anys, harmonitza la gestió d'aquesta responsabilitat amb l'atenció pastoral a la parròquia de Sant Alonso Rodríguez i posteriorment a la parròquia Verge de Lluc, exercint alhora el càrrec d'arxipreste del territori pastoral, zona 3, de Palma. Al mateix temps, atesa la formació adquirida en el camp de la psicologia i de la psicoteràpia, assumeix la direcció del servei conegut com a *El Telèfon de l'Esperança* on s'hi mantén com a director en actiu al llarg de 23 anys.

L'any 2003 es nomena professor ordinari del CETEM i professor no estable de l'ISUCIR.

Dia 29 de juny de 2008 accepta el nomenament de rector solidari de la Vall de Sóller i arxipreste de les parròquies d'aquesta zona de Tramuntana, exercint el servei de les citades funcions per un període d'onze anys. Tot i la plena dedicació a les tasques pròpies d'aquests càrrecs, el 29 de novembre de 2017 va acceptar del bisbe don Sebastià Taltavull el nomenament i l'exercici de vicari episcopal territorial de les zones de Palma Llevant, Palma Ponent i Miramar Vall de Sóller, mantenint vigents alhora les responsabilitats assumides com a Consultor del Col·legi de Consultors, Membre del Consell Pastoral Diocesà i Membre del Consell Episcopal de la Diòcesi de Mallorca.

El 8 de setembre de 2019, per encàrrec del bisbe de Mallorca, Mons. Taltavull, deixa el servei pastoral de les 7 parròquies de la comarca de Tramuntana de les quals tenia cura fins ara, des de Sóller, per assumir el càrrec de prior del Santuari de Lluc i de rector de la parròquia de Sant Pere d'Escorca i de Nostra Senyora de Lluc. En la gestió d'aquesta nova i compromesa responsabilitat, per decisió del bisbe, tindrà l'ajuda i la col·laboració del prevere Antoni Burguera Cabrer, que residirà a Lluc juntament amb Marià Gastalver, i del diaca, Toni Moreno Bestard que, pel fet de tenir esposa i fills, seguirà residint amb la seva família.

El mateix dia 8 de setembre de 2019, els tres responsables de la gestió de la nova etapa del santuari de Lluc, en presència del bisbe de Mallorca, don Sebastià Taltavull, prenen possessió de llurs càrrecs. En el marc de la solemne presa de possessió i en un afectuós acte d'agraït reconeixement als missioners dels Sagrats Cors per la seva curosa gestió fraternal i acollidora presència en el santuari de Lluc durant els darrers 128 anys, se celebra una solemne i festiva eucaristia d'acció de gràcies.

ENTREVISTA

1. **Els qui coneixem, amic Marià, la cordialitat espontània del vostre tracte i la franca i alegre bonhomia del vostre caràcter, atribuïm de seguida aquesta preeminència bondadosa en la vostra manera de ser al fet que vàreu poder madurar el vostre creixement personal en el privilegiat entorn familiar que us va agombolar en l'etapa de la vostra afectuosa infància. ¿Quines marques i empremtes de la vostra personalitat creieu que tenen l'origen en el fet d'haver crescut immers en els valors tendrament conreats pels vostres pares? ¿Hi té també algun lligam l'opció elegida de voler ser prevere?**

Jo sempre he dit que la meua personalitat i la meua manera de ser té molt que veure evidentment, tal com em demanes, amb el meu origen familiar. El fet de ser una gran i nombrosa família, 10 germans, com hem dit abans, el sèptim dins aquesta família, fa que el meu tarannà estigui marcat pel saber compartir, per donar molta d'importància a la tasca, a la feina. Hem estat una família amb els pares molt treballadors per dur endavant una gran família. Per tant, sempre a ca nostra el valor del treball, el valor del compartir, de l'esforç, de l'estalvi, tots aquests valors que avui en dia estan tan necessitats, nosaltres els vàrem mamar dins l'ambient familiar. I això, sens dubte, m'ha donat a mi un caràcter molt social, molt apropat a la gent i bé jo crec que té molt que veure, sens dubte.

Dins aquest fet, també la meua família, al manco des que jo vaig venir al món, en els nou mesos de néixer, vàrem anar a viure a unes cases protegides de la barriada de Son

Armadans, aquells edificis blancs que hi ha pujant a l'antic Son Dureta. Això va fer que ja la família no fos tan errant, perquè anàvem de casa en casa i allà, a la fi, vàrem poder tenir la primera casa en propietat, pagant una llarguíssima mensualitat, tal com es feia en aquell temps.

Són els pisos, comenta Domingo, on hi viu encara na Rosa Amengual, la vídua de Joan Sans?

Exactament, en aquelles cases la nostra família va ser de les primeres que va anar a viure allà. I això va fer que residíssim en una barriada que s'anava creant entorn de las parròquia de Santa Tereseta.

Quan anàrem a viure a les noves vivendes de Son Dureta, el capellà de la parròquia de Santa Tereseta era don Dionís Sastre Alonso, qui suggerí la idea de crear un col·legi parroquial al bisbe Jesús Enciso. Aquest ho va aprovar i fou inaugurat l'actual Col·legi Santa Maria a l'octubre de 1961.

Això feia que tota la gent d'aquella barriada optava per portar els nins al Col·legi Santa Maria i les nines, a La Immaculada de El Terreno, propietat de la família de don Miquel Fernández. Les meves germanes majors anaven a La Immaculada i els meus germans grans, també, perquè encara el Col·legi Santa Maria no tenia parvulari. Per tant, era una barriada molt cuidada pastoralment per la parròquia.

Ho dic perquè tota la barriada i la meva família participaven d'un ambient parroquial de matrimonis joves, amb molts de fills, pares practicants, de l'Acció Catòlica, amb una espiritualitat senzilla però molt forta, molts treballadors, intentant de ser molt bons cristians dins les seves limitacions. El papà també va fer els cursets de cristiandat. Veníem de la parròquia de Sant Sebastià, amb don Bartomeu Martorell, qui aglutinà també en aquella nova parròquia joves i matrimonis dels quals naixeren moltes vocacions a la vida consagrada i bons pares de família, com els meus. Set dels deu fills naixérem dins la barriada de Sant Sebastià. Jo en concret al carrer l'Aldea de Cariño, molt a prop del mateix temple. Als sis mesos, ja se varen donar les claus del pis famós de la barriada de Son Dureta i els pares i la família vàrem anar a viure allà.

Això dona tot un tarannà a la meva vida i a la meva infantesa. Jo jugava en aquells carrers de per allà, i tot d'una, ja dins l'escola, em feren escolanet de la parròquia, vull dir, una vida molt de barriada parroquial. I això ha fet que jo tenguí aquest caràcter que tenc, sens dubte.

També la qüestió vocacional té molt que veure amb la parròquia i amb l'escola. Era una parròquia en la qual els capellans es feien molt presents perquè el director era el rector. I bé, vaig ser escolanet, vaig fer la comunió, també la confirmació i, en el seu moment, participant en el club parroquial. En els 15 anys, me va sorgir la pregunta de per què no dedicar la meva vida a fer allò que feien els capellans de la parròquia.

El que sorprèn, comenta Domingo, és que sigui als 15 anys que decidíu de fer-vos capellà, quan era habitual començar d'infant en el Seminari. Vós començàreu més tard, fins i tot vàreu fer, abans de començar, la llicenciatura en Psicologia, la qual cosa a mi em sembla perfecta.

Els capellans que hi havia a la parròquia i el vicari que era el qui m'acompanyava espiritualment me va dir: mira, està molt bé que tu vulguis ser capellà, però ja arribarà el moment. Tu acaba el batxillerat en el Col·legi i després ja en parlarem.

Vaig acabar el batxillerat i després de fer el COU, tot il·lusionat, vaig dir: idò, ara ja està. No, em digueren, ara no. Has de fer una carrera i has de continuar madurant i ajudant a ca teva, com fas fins ara. Estudiava i feia feina a ca nostra i així vaig treure la carrera, fins i tot vaig fer després el servei militar i, a la fi, varen dir: ara és el moment. I vaig entrar en el Seminari.

Aquest temps jo el valor molt perquè va fer que jo visqués una vida totalment normalitzada dins l'àmbit familiar, dins l'àmbit dels amics, de la barriada i també dins l'àmbit de la universitat. Aleshores, aquí a Palma, només es feia el primer cicle. El segon cicle, quart i quint, el vaig fer a Barcelona. Va ser un estudi molt interessant perquè ho combinava amb la feina. Feia feina aquí i durant mesos me n'anava allà. I me va donar una visió molt maca de tot. Això va fer que pogués entrar al Seminari amb un bagatge un poc especial, tan d'estudi com de feina, tant de família com de vida.

Molt bé, Marià, afegeix Domingo. Us avançàreu a allò que crec que hauria de ser lo normal a l'hora d'iniciar la formació per ser prevere, amb un bagatge important de realitat viscuda i experimentada.

Sí, continua Marià, pensa que en aquells moments, la meva infància i la meva joventut han estat molt d'ajudar a ca nostra, de fer feina; d'estudiar, però sense deixar d'ajudar no només als meus germans, que érem molts, sinó d'ajudar també a la tasca de la feina del papà i de l'empresa familiar.

Els pares van crear aleshores una primera botiga, després una altra i tots els germans majors feien feina, no varen poder estudiar perquè el negoci anava augmentant i s'anava ampliant, i es necessitaven moltes mans. Jo vaig poder estudiar carrera, però a les vacances sempre donava una mà, sempre. Ni vacances ni res, en aquell temps no hi havia vacances; era temps d'ajudar a la família. Això ha fet que jo després valoràs molt més la vida de la família tant distinta del prevere.

2. Agrairia que em poguéssiu fer una breu valoració, llums i ombres, del vostre període de formació en el Seminari dels anys vuitanta.

Un poc enganxant amb el que he dit abans, clar, jo, per una banda, anava molt motivat per allò de, a la fi, podré entrar en el Seminari, perquè s'havia allargat molt l'espera seguint el que m'aconsellaven de "encara no puc entrar, encara no puc entrar". I certament va resultar ser un bon criteri el fet de no entrar en aquell moment, perquè va ser el temps de la gran crisi del Seminari i aleshores ja feia molts d'anys que s'havia deixat la residència del Seminari Major de Son Gibert i els pocs seminaristes que quedaven havien anat a viure a Palma a la Sapiència, però, abans de la Sapiència, a l'Almoina. Nosaltres hi vàrem viure tres anys a l'Almoina. L'Almoina era la casa que tenien els canonges de la Catedral, aquella botiga que hi ha a la sortida de la Seu, això era l'entrada de la casa de l'Almoina. Els pisos, que ara són les oficines de la Seu, abans eren una residència que anomenaven la casa de l'Almoina i el Seminari es va allotjar primerament allà. Quan hi entràrem els 6 del meu curs, ja hi trobarem a l'Almoina altres 6 companys seminaristes, érem 12 en total en aquell moment. Va ser com reiniciar el nombre de seminaristes. Havien minvat tant que quedava només un únic seminarista a Mallorca, en Pep Garau. En Pepín Garau, com solíem anomenar-lo, el primer any seu de seminarista va quedar tot sol, únic, perquè els altres ja s'havien ordenat.

Després, l'any següent, va entrar en Pep Toni Guardiola amb en Bernat Mestre i en Tomeu Barceló, que un any després ho deixà, i ja varen ser 4. L'any següent, entraren en Toni Vera, en Paco Ramis i en Tomeu Clar, per tant, 3 més i ja eren 6. L'any següent entràrem nosaltres, els del meu curs, sis de cop. Aquesta recuperació de seminaristes va donar molta força i alegria, es va considerar com una gràcia.

Aleshores eren els formadors en Teodor Suau i en Lluç Riera i havia acabat de rector en Llorenç Alzina, que havia estat també formador. I clar, aquest va ser el meu primer any

de Seminari, doncs vaig entrar amb els altres 5 companys a una comunitat de 6, i va ser el primer any que tinguérem només en Teodor Suau i en Lluç Riera.

Va ser una experiència molt guapa perquè era com un període de “recreator”, de “initiator”. L’habitat, l’Almoina, era una casa amb poques condicions: ens adaptàrem així com poguérem. L’any següent, quan n’entraren 3 més, ja no hi cabíem.

En Llorenç Tous tenia la casa a l’edifici on encara hi vivien canonges, allà on ara s’hi ha fet la residència de Sant Pere i Sant Bernat; però en Llorenç no vivia en aquesta casa perquè aleshores residia en Es Jonquet i per això ens va cedir ca seva, que estava mig en ruïnes, era una casa no habitada. Teníem habitació a calcs canonges, a can Llorenç per entendre’ns, però vivíem a l’Almoina: resàvem a l’Almoina, dinàvem a l’Almoina; però anàvem a estudiar i a dormir en aquelles habitacions de can Llorenç. Va ser un any molt interessant.

Mentre, es va començar a replantejar la rehabilitació de la Sapiència. Tenia més condicions i en aquell moment es dedicava a tot el projecte de marginació. Va ser el moment en què, des del bisbat, es va replantejar cercar un altre habitat.

I quan es va començar la reforma de la Sapiència, la comunitat de seminaristes anava augmentant. Per això, les missioneres dels Sagrats Cors van cedir al Seminari la casa de la Presentació que hi ha al carrer de Montis-sion, un poc abans de l’església a mà esquerra. És una casa amb un pati on hi tenien una petita comunitat de tres germanes, però no s’utilitzaven els dos pisos de dalt. Es va fer una petita reforma i allà vàrem viure 3 anys mentre s’anava rehabilitant la Sapiència.

El meu quint de Teologia el vàrem fer ja a la Sapiència. En Pep Garau ja es va ordenar de diaca a la capella de la Sapiència, quan encara no s’havia acabat la rehabilitació. Es va ordenar de diaca, crec que en el mes de juny, i tot l’estiu nosaltres vàrem anar a pintar per tal que en el mes de setembre ja poguéssim viure tots plegats al nou Seminari.

El meu Seminari, per tant, va ser un Seminari itinerant, de casa en casa. Jo vaig viure a dos, tres, quatre llocs diferents. Una experiència molt interessant, perquè això va ser, a nivell formatiu, també una sensació d’itinerància, d’anar aprenent coses. L’espai per a mi és molt important.

Els estudis es donaven en el CETEM, que ja feia temps que s’havia obert. Per tant, sempre anàvem a estudiar a la Casa de l’Església, en el CETEM.

Això va crear un tipus de comunitat molt casolana, que possibilitava fer-nos molt entre nosaltres mateixos, poc institucionalitzat. Després, una vegada instal·lats a la Sapiència, ja era un habitat diferent, ja hi havia cuina i menjador com cal, hi havia una capella molt guapa; a les altres cases hi havia capelletes, oratoris fets a la nostra mida. L’edifici de la Sapiència donava una estructura de més comunitat, però fins arribar a la Sapiència, vàrem itinerar constantment. On estarem enguany? Doncs, aquí. I ara? Jo això ho llegesc com a molt positiu.

Jo personalment tenc un record molt positiu del Seminari. No sé si era influenciat per la meva gran il·lusió d’entrar en el Seminari, pel meu gran desig de ser capellà. Des del 15 anys fins als 22 que vaig entrar, ja me vaig anar creant una gran necessitat interior. Jo això

crec que ho llegesc com el fet que el Seminari que jo vaig viure anava omplint les meves necessitats, tant espirituals com d’estudi. Jo tenc una gran facilitat en les relacions personals com a resultat del conviure en una família tan nombrosa. Per tant, jo ho vivia com si fos la meva família real, que de fet ho era. Això fa que jo valori molt el Seminari del meu temps.

Ombres? Jo diria que com en tot Seminari. Des de la distància, consideres que a lo millor podria haver tingut una formació més específica en segons quines coses que a lo millor no la vàrem tenir; però, clar, com que era un Seminari que anava creixent i anava agafant forma, sortint ja de la crisi, era molt poc liturgista, molt allunyat d’allò que s’havia viscut fins llavors.

Nosaltres, a nivell anecdòtic, participàvem com a seminaristes en els actes diocesans a la Seu i a tot, però no dúiem cap signe visible que ens identificàs com a tal, de tal forma que el camis que es duu a les celebracions, el primer pic que ens el posàvem era al moment de rebre les primeres ordres menors, ja al final del temps de formació. En aquests moments les coses són distintes i els signes externs també han canviat.

3. Assumir la responsabilitat de gestionar com a prior el santuari de Lluç, us ha comportat deixar la intensa i reeixida experiència viscuda a les 7 parròquies de la zona de tramuntana a les quals heu servit com a rector solidari durant els darrers onze anys. Què en destacaríeu com a més valorat personalment de la vostra generosa dedicació pastoral a les comunitats ateses? Han quedat pendents d’acomplir-se actuacions pastorals que consideràveu urgents i necessàries? Quina valoració en feis de la vostra darrera etapa pastoral?

Aquesta pregunta és molt complicada perquè demana donar resposta a la gran pregunta sobre les unitats de pastoral. La vivència pastoral ens ha duit al fet que un capellà avui no pugui fer-se càrrec exclusivament d’una sola parròquia. I aquest és un gran debat intern a nivell eclesial; però lo que és evident és que ja no tenim numèricament un capellà per parròquia. Això fa que, a nivell eclesial, fa anys es replantejàs la qüestió de la pastoral i s’iniciàs un procés de pastoral de conjunt, dirigit per un únic capellà o per un equip de capellans, allò que hem anomenat *unitat de pastoral*.

Jo venia d’una única parròquia de barriada de Palma, de Verge de Lluç, el canvi de nomenar-me rector de la unitat de pastoral de la Vall de Sóller, en la qual ja s’havia fet un treball previ, un treball pastoralment de conjunt, per a mi va ser un handicap. Vull dir, la idea era aquesta: sempre he tingut clar que jo som pastor d’una, o de dues, o de tres, o de quatre, o de cinc, és a dir, de totes les comunitats que el Sr. Bisbe m’encomani. Jo ho he enganxat molt a nivell personal meu i a nivell familiar. Jo, quan vaig venir a Sóller, ja vaig venir amb el nomenament de rector solidari de les parròquies de Sóller, de l’Horta, del Port i de Biniaraix, la qual cosa era un canvi eclesial important.

Aleshores, fins a la meva arribada, hi havia un rector en el Port, que era don Joan Perelló, don Joan Oliver era rector de Sant Bartomeu i el pare Janer era rector de l’Horta i de Fornalutx. Treballaven conjuntament, però no era una unitat de pastoral. En el moment que vaig anar a Sóller, jo era el

rector solidari juntament amb el vicari, Jaume Mercant i l'altre rector solidari, el pare Janer. Entre tots tres formàvem un equip d'unió pastoral. Clar que aquest és un canvi important.

Jo, a nivell personal, vaig dir: mon pare i ma mare varen tenir 10 fills. Cada fill s'ha sentit ben estimat pel mateix pare. És veritat que no és lo mateix una família de 3, que de 4, que de 5, que de 10; i el pare és el mateix pare, són els mateixos pares. Jo me vaig plantejar això: jo som pastor, però, en aquest cas, de 5 fills, de 5 comunitats. Bé, això és molt complicat. No és lo mateix esser pare d'un fill que de set. Ara bé, això és a nivell personal, no tots els capellans tenen aquest plantejament o els costa entrar dins aquesta dinàmica. També és difícil a nivell de comunitats, com és difícil a nivell de germans. No és lo mateix ser dos germans, que ser tres, que ser quatre. Ho dic perquè ha estat una experiència complexa, però, a la vegada, molt guapa. Jo m'he sentit molt, molt bé i molt estimat a totes les comunitats on he estat. A una estava més temps, a unes altres estava més poc temps; però jo sí que m'he sentit pastor, pare de totes aquestes comunitats. Ara, els fills no sé com ho han viscut, que és distint, (*Riu*) Ho dic per aquest transfons que inclou un model distint de pastoral. Clar, la cosa se complica perquè tu tens menys dedicació temporal a cada comunitat. I és ver. És una qüestió objectiva, d'horari, de calendari; però, per a mi almanco, tenia clar que no minvava ni la intensitat, ni el *carinyo*, ni la presència, per una banda. Per una altra banda, jo valor molt la tasca d'unificar coses a nivell sobretot formatiu, la catequesi, per exemple, tant d'iniciació cristiana com d'adults, com també l'intentar mantenir lo propi de cada comunitat: les seves festes populars i de barriada. Aquesta combinació entre lo propi i lo comú és lo que he intentat fer a la Vall.

A la vegada el territori pastoral ha anat canviant. Què vull dir? Durant aquests 11 anys, quatre anys o cinc, ara no me'n record ben bé, ens hem encarregat també de la parròquia de Deià. Per tant, el territori pastoral incloïa la Vall, Fornalutx i Deià. Quan a Sóller ens quedàrem dos capellans, la parròquia de Deià s'assumí des de Valldemossa. Això vol dir que durant bastants anys nosaltres vetllàrem per Deià i tu saps que aquest dos darrers anys hem atès també les parròquies de Bunyola i de Palmayola.

El dibuix parroquial o d'unitat parroquial ha anat canviant, s'ha anat movent. Això ha afectat a les comunitats i sobretot als preveres que dirigien aquestes comunitats. Però crec que la vida ens duu cap aquí: intentar unir esforços, complementar activitats, mantenir la vida de cada comunitat. Això ha fet que, a nivell de temporalitat, el temps, jo l'he viscut amb molta de velocitat: 11 anys m'han passat d'una manera més que ràpida. Això ha fet que coneguéssim molta gent, que molta de gent me conegués a mi. Amb uns hem creat molts de vincles, com tot, i amb altres, manco. Jo tenc aquesta sensació de pare amb molts de fills i a cada comunitat hem fet un equip de companys, perquè tenia molt clar que jo era

el cap visible d'un equip de companys, un equip que també ha anat canviant: hi havia el pare Janer, hi havia Jaume Mercant, hi havia el pare Gaspar Alemany, don Miquel Mulet, i després darrerament en Xisco Joan Bernabeu i el diaca Toni Moreno.

Ha estat com una experiència d'equip també en moviment: un arribava, un altre se n'anava. I de qualque manera, el pal de pallar he estat jo que, com a rector solidari, ho he aguantat un poc tot. Té grans avantatges i grans dificultats. Clar, això també ha dificultat més la partida de Sóller. A nivell personal i a nivell de comunitats, amb l'avantatge que han quedat en Xisco i en Miquel un poc continuant i donant la benvinguda al nou rector, Eugeni Rodríguez.

Però bé, tot plegat ho he viscut com un temps de gràcia i un temps de creixement personal, un temps d'aprendre a fer moltes coses, d'acompanyar molta gent. També la Vall de Sóller és un lloc de molta població i això fa que hagi tractat amb molta de gent per molts de motius, no només espirituals i religiosos sinó a nivell social, a nivell polític, a nivell associatiu. Jo m'he sentit molt implicat i he intentat que les parròquies s'implicassin també molt dins la vida associativa i real. Les parròquies, les comunitats s'han fet molt presents en tot i he intentat que fossin comunitats obertes en les quals tothom s'hi sentís bé i col·laboràs intensament amb els ajuntaments i amb les associacions creades en aquelles zones.

4. Des del mes de novembre de 2017 sou membre del Consell Episcopal, l'organisme de l'Església de Mallorca constituït per vuit vicaris de qui depèn la gestió de govern i la creació i el foment del servei pastoral a les comunitats cristianes de Mallorca. Des d'aquesta talaia privilegiada, com albirau el futur immediat de la nostra Església de Mallorca? Què fa i com es prepara l'Església de Mallorca per portar el goig de l'Evangeli a totes les perifèries, amb l'objectiu d'assolir la renovació radical de l'Església que exigeix el papa Francesc?

A nivell personal, ha estat veure la realitat diocesana i pastoral, com tu deies molt bé, des d'una perspectiva totalment nova, totalment nova en el sentit d'eixamplar i ampliar àrees pastorals que, per la meua vivència concreta no coneixia d'una manera tan directa. Això fa que tenguis una visió molt més objectiva i també t'ajuda a entendre més coses; quanta més informació tens i quants més coneixements tens, fa que el teu criteri sigui més ric perquè tens més informació, però, a la vegada, entenguis més coses que abans no entenies perquè abans no tenia tanta informació i el meu judici era més petit i limitat.

Tenint aquesta visió més de conjunt, veus que les coses són més complicades, molt més difícils de lo que t'imaginaves. Jo puc dir que hi ha una gran preocupació, de part del senyor Bisbe i de part del Consell, per ser molt realistes en la visió de la realitat que tenim, a nivell pastoral, a nivell vocacional, a nivell d'evangelització. El senyor Bisbe està fent un gran esforç de presència. Ell també té un do especial: un caràcter molt proper, és molt bon comunicador i per ell està sent una experiència d'actuar com una esponja, d'absorbir moltes, moltes realitats que s'han anat creant. Des d'aquesta experiència, acaba de publicar una carta pastoral, que és una reflexió i també unes pistes d'acció pastoral molt interessants, des de la seva visió concreta de la realitat, perquè no podem dir que no conegui la realitat de Mallorca, perquè la coneix molt i molt bé.

Com ho vivim? Un poc com l'experiència de Lluc. Vivim, a nivell d'Església, un repte molt gran. Personalment crec que vivim un bon moment: no podem tenir un papa millor i, per a mi, no podem tenir un bisbe millor, a nivell de sensibilitat. Després, tenim les

mans que tenim i som els que som. Però, realment lo que el papa Francesc ens convida a fer, jo crec que el nostre bisbe també ens ho convida a fer i la seva preocupació són les perifèries a tot nivell. És ver que som més pocs capellans. L'edat mitjana és molt alta: de 71 o 72 anys. Capellans de menys de 65 anys, som una seixantena llarga; menys de 50 anys, són una trentena. Per tant, són números que ens han ajudar a plantejar una nova manera d'evangelitzar. Evidentment, és ben clar que l'evangelització és de tots. Tots som membres evangelitzadors i que el prevere es va re-situant dins un nou marc d'evangelització.

Però bé, des d'aquesta talaia vas veient moltes realitats que no coneixies: com integrar els nouvinguts, com integrar els nous moviments espirituals i religiosos que van apareixent, com transformar les noves pobreses des de l'Evangeli, com acompanyar el jovent amb la gran dificultat que això té, com crear xarxes d'esperança i de transformació des de l'Evangeli. Tenim moltes, moltes preguntes.

Passes que anam fent: s'ha reestructurat el territori a nivell d'evangelització: uns arxiprestats més nombrosos s'han reduït per tal de poder treballar més en conjunt, aquesta Carta Pastoral mostra pistes molt concretes de com treballar des de l'Evangeli. Hem parlat molt dels laics, però no hem de perdre la història recent: el fet que, en poc temps, hàgim tingut tres bisbes ha comportat que, a nivell eclesial, hagi estat com un temps de poca estabilitat. El bisbe el vas coneixent i ell ens va coneixent. Sí que es ver que el bisbe Murgui va estar uns quants anys. Des de la mort del bisbe Teodor, han estat uns anys de molt de moviment i, a la vegada, han mort molts de companys. Ara darrerament ens ha deixat gent que encara estava en actiu, majors, però en actiu. Això ens fa replantejar moltes coses.

És veritat que amb el bisbe Sebastià, a nivell de capellans, s'ha revitalitzat la vivència fraternal, vull dir, el bisbe ha potenciat molt les trobades, tant de recessos d'advent,

de quaresma, de temps de Pasqua, ha potenciat molt que la nostra relació fraterna arreli més, vetlla molt per cada un de nosaltres. Jo crec que estam en un moment de sumar, de relativitzar coses, d'anar a lo important i deixar diferències, de tenir com a més clar lo que hem de fer i cap a on hem de caminar, però clar sabent que som els que som.

5. Els missioners dels Sagrats Cors expressen en un llibre recentment publicat que *per obediència* pujaren a Lluc el 1891 i *per obediència* baixen ara de Lluc el 2019. Per què hi pujau vos ara, assumint de bon grat l'encàrrec del bisbe d'encetar una nova i compromesa gestió del santuari? Quins són els reptes que us ha posat el bisbe a les vostres mans a l'hora de fer-vos càrrec del nou projecte de Lluc que a vos i a l'equip col·laborador us ha confiat recentment ?

Jo ahir vespre mateix vaig poder anar a la presentació del llibre i va ser una presentació molt interessant i molt ben feta. Tots els participants varen fer aportacions molt bones. Va quedar molt clar ahir vespre que en aquest llibre se reflectia tota una gran experiència d'amor, d'entrega, de generositat i que aquest llibre s'endinsa en unes com arrels, unes grans arrels per conèixer el Lluc darrer, aquest Lluc que rebem els qui ara som aquí. Deixa-va molt clar també que com més aprofundim dins aquestes arrels, l'heura que creixerà serà més viva en el pla d'una continuïtat de missió. Als missioners dels Sagrats Cors el bisbe Jacint Maria Cervera els va encarregar que vinguessin aquí en un pla missioner i, com tots

sabem, per les seves opcions i per les seves vivències en aquest moment congregacional seu tan singular, ells mateixos desgraciadament han hagut de deixar aquest servei. No ha estat la diòcesi ni el bisbe que els ha demanat que ho deixessin, sinó que ha estat un poquet a l'inrevés. Des que el superior dels MMSSCC va posar aquesta trista notícia en mans del bisbe, la decisió de deixar el Santuari, el bisbe i la diòcesi ho han viscut com un repte. Què passa a Lluc? I més que el que passa a Lluc, com hem de continuar aquesta tasca missionera en el Santuari?

Aquesta ha estat una reflexió molt llarga del bisbe i de l'equip de vicaris per tal de no només mantenir Lluc sinó potenciar tota la tasca que els missioners tant bé han duit a terme. Ara bé, no deixa de ser un gran repte i una gran responsabilitat pel nou equip que hi pujàs, sense saber encara qui. Però lo que sí tenia molt clar el bisbe, des del primer moment, és que el Santuari de Lluc havia de ser lo que diu el papa: un lloc d'acollida, un lloc d'acompanyament, un lloc d'exercici de la misericòrdia i un lloc privilegiat d'evangelització en el qual tothom hi tenguí cabuda.

Vivim també un moment eclesial i un moment d'evangelització diferents: la vida parroquial és una vida que va minvant i que és molt difícil i en canvi la vivència espiritual que transmeten els santuaris va en augment. Cada vegada hi ha més pelegrins, cada vegada hi ha una espiritualitat més de camí: el camí de Santiago, el "camino" de sant Ignasi, vull dir, aquesta vivència espiritual va encaminada cap a un lloc d'acollida més ample, és un nou moment.

L'Església de Mallorca ho rep com un repte en positiu d'evangelització: Lluc no ha de deixar de ser allò que sempre ha estat, però sí ha de donar un nou impuls evangelitzador, comptant, és clar, que tampoc no tenim moltes de mans. Això fa que sigui un repte amb el qual comptem amb més gent, amb un altre estil de fer, que no estigui fonamentat en la vida consagrada, com a missioners o capellans, sinó que els missioners o capellans o l'equip d'aquest projecte confiï en molta de gent. El Santuari és de tots, de l'Església de Mallorca, en el qual tothom s'ha de sentir un poc corresponsable en aquest projecte.

Bé, duim tres mesos i uns dies el nou equip. Hem tingut la sort de poder compartir aquest temps amb el pare Janer, amb el pare Toni i amb el germà Macià, que ens han transmès el dia a dia i la quantitat de coses que realment té el Santuari. Una cosa és Lluc des de defora i una altra des de dins. Ens trobam aquí, tornam a lo mateix, amb un començament que és molt complex: a nivell escolar, a nivell cultural, a nivell de valors.

Te puc dir que Lluc és un lloc viu on hi puja molta gent, amb moltes demandes, amb moltes necessitats, unes més explícites i moltes altres, implícites; però tothom ve a Lluc amb una atracció interior que alguns expliciten com una experiència religiosa, una experiència cristiana, una experiència catòlica, una experiència mariològica; altres, no: la verbalitzen des d'un altre llenguatge espiritual.

Tenim el privilegi que Lluc és un lloc sagrat, és un bosc sagrat en el qual ens acompanya la natura, ens acompanyen moltes de coses i tenim com a teló de fons el "Laudato si" del papa Francesc, que és ja un programa d'acció. Per tant, si poguéssim aconseguir de viure aquí en aquest lloc el "Laudato si", doncs, superariem el repte. Clar, això és molt guapo, però cal concretar-ho en projectes, en accions. Tenim molt clar, com a equip, que hem d'anar creant espais d'acollida. Hi ha molta gent que puja i molta gent que ha de trobar el seu espai d'acollida a Lluc. Per tant, es tracta de rehabilitar espais nous i això ho confiam fer amb equips de laics que entenguin i que vulguin fer aquests projectes.

6. Com pot aconseguir Lluc de transformar-se en el lloc del temps, de l'espai, del repòs, de la natura, del silenci, de l'harmonia que cerca aquell qui arriba per trobar-hi i viure aquests valors?

Jo crec que, com equip, te parl com a cap d'aquest equip, com a prior, tenim clar que els primers que ens hem de transformar som nosaltres mateixos, entrar dins aquest clima de silenci, d'escoltadors de la paraula, de conversió personal. Si nosaltres no ho duim endavant, de manera personal, difícilment ho podrem transmetre als altres. Aquest és un primer element.

Un segon element seria – cosa que ja estam fent – que la gent que resideix aquí com a constructors de Lluc: tenim l'Escolania, tenim els professors, tenim les persones de manteniment dels edificis, aquí hi ha tot un equip de treballadors i treballadores, una família molt nombrosa que sustenta Lluc.

Tu quan entres al Santuari i veus aquesta netedat és que qualcú ho ha netejat. Tu quan vas al cambril i veus l'ordre és que qualcú ho ha fet. Per tant, hi ha aquí darrere un gran equip des de fa molts d'anys que estan donant la vida pel Santuari i que viuen al servei de Lluc. És una primera família, un primer nucli que tots ells han de ser protagonistes d'aquest projecte i volem que ho siguin i és lo que els estam transmetent.

Dimecres passat vàrem tenir una trobada per celebrar el Nadal, per resar junts i per saludar-nos; jo els deia que, quan ve un pelegrí, una persona, ells són el primer que es troben: l'al·lota que està a la tenda de les mides o la persona que està acollint a la recepció, com tu ho has fet avui, o la que està a la fonda servint un cafè, aquestes persones són el primer rostre de Lluc. Segons com les trobin, segons el somriure que posin, segons la paraula amable que diguin, començaran a tenir una experiència transformadora o una experiència limitant i llunyana.

Per tant, tots hem d'estar dins un clima d'acollida, de comprensió, de benvinguda, que tothom digui; Ui! Que bé que s'està aquí! I no s'està bé només per la natura, sinó que hi ha molts d'elements que depenen de nosaltres. I això ho estam aconseguint. No és que no es fes abans; però li estam donant una atenció més important.

I després volem que Lluc sigui també un poc lo que el senyor Bisbe deia ahir a la presentació del llibre: que Lluc sigui un lloc de reflexió, de formació i de profecia. El magníficat té una part profètica quan diu això: *derroca els poderosos del soli, exalta els humils, omple de béns els pobres i els rics se'n tornen sense res*. Vull dir, tot el Santuari de Lluc ha de ser un lloc en el qual diguem coses que a lo millor no es diuen, però que s'han de dir: per als pobres, a favor dels necessitats, que sigui com un lloc on puguem dir una paraula davant la sèrie de desastres que passen i ningú no diu res.

Per tant, aquesta dimensió profètica, social hi ha de ser present. La nostra Església de Mallorca ha tingut en compte sempre la dimensió caritativa i ha creat fundacions i sempre ha estat a l'avantguarda de donar resposta a les noves pobreses. Per tant, Lluc ha de ser un espai en el qual també la caritat de l'Església es vegi, es conegui i es potenciï. Vénen molts de turistes; aquests turistes doncs han de conèixer la pobresa que hi ha a Mallorca i no només la pobresa sinó la quantitat de programes d'acció que s'estan fent a favor dels pobres.

7. Què hauria de ser Lluc avui per a les joves generacions actuals, respecte a la recerca i encontre dels atractius valors culturals, ecològics, espirituals, d'aprofundiment de la fe o d'innovadores accions pastorals?

Com deies abans, jo he tingut la sort d'acompanyar el jovent diocesà a través de la Delegació de la Joventut. I una cosa que vaig aprendre en aquell temps és a estimar molt els joves i estimar des del cor i no caure en el judici fàcil de només remarcar les ombres d'aquest moment evolutiu tan guapo, que és la joventut.

Per tant, posar Lluc en clau juvenil vol dir estimar, acollir, escoltar i acompanyar la persona en aquest moment tan important de la seva vida. Jo, com a jove, també vaig tenir experiència de poder pujar a Lluc i sentir-me acollit i acompanyat. Jo me record de l'època de les vetlles de Lluc en les quals jo també formava part dins la dinàmica més pastoral.

Per tant, seria convidar el jovent a pujar a Lluc. Hem d'ensenyar als joves a escoltar, a admirar, a deixar-se sorprendre, a no perdre l'esperança, a ser allò que són i que tenen com a valor innat. Que Lluc sigui, per tant, canalització de tots aquests valors.

Fotografies: Domingo Mateu

TONI SALAS EN EL PENSAMENT (1947-2019)

Joan Escanelles

És just en ell, Toni Salas perpetu, en què estic pensant, i l'acció em deixa gust saborós i una pau que no sé descriure'm. El conec des d'octubre 1965, cinquanta-quatre anys, per mi, d'avui enrere. Tot i així, amb el contacte dia a dia, gairebé a tothora, hi he conviscut els quatre cursos de Teologia, de 1965 a 1969. Al·l'inici, però, que ens hem conegut, no ja sabuts de referència, sinó d'esguard fiter, l'amic té 18 anys, acompanyats a gener passat d'aleshores, 1965 dia 31. Ell ha superat consecutivament la doble etapa de llatí, cinc anys, i tres de filòsof. En el novíssim canvi de període, als orígens exactes, primer de Teologia i novè del currículum seu dins el Seminari, és, en Toni, el més jove dels condeixebles, o companys en el curs d'on és particip vuit anys rodons des de l'octubre 1957.

De l'anterioritat fins en aqueix punt, soc en els llimbs, ignorant gairebé absolut; no n'he gaudit el testimoniatge ni a prop fer-s'hi. D'altra banda, mai no li he vist, a en Toni, proclivitat a fer discursos ni a destapar l'interior. De la llarga odissea llatí, només en puc referir, contades seves, unes paraules, *ipsissima verba Antonii*, les que matxucava el professor de primer curs, don Toni Esteva, en auxili d'un correcte aprenentatge: "**erant-t; eramus, eratis, erant-t-t!**". Rònegament això, no pus. Me n'he proveït, així mateix, d'altres poques i adequades referències. La principal, a judici meu, la n'he recollida sense coordenades, amb imprecisió quant a dades, vull dir-ne. És la felicitat avinentesa d'en Musculitos, mot apel·latiu d'un benèfic militar, don Rafel Caldentey, que, dins el seminari menor, imparteix l'educació física en horari de lleure. Sobre el tema, les memòries d'en Pere Calet n'han feta precisa, prolíxa i agradable constatació en aquesta revista; em plau de remetre-us-hi. Pens -dit, això, meu- que, amb la deguda annuència dels superiors, don Rafel ha despertat, en un centre educatiu per a joves seminaristes, la consciència del cos humà com a talent diví i, amb això, la virtut evangèlica de l'exercici corporal, amb vista a la plenitud de la persona i a la convivència interpersonal i col·lectiva.

No vull penedir-me de la perorata. Per al meu bon Salas, aquest influx ha resultat orientador; tan discret, ell, en paraules com n'és de fondo el pensament i propícia l'actuació. En conseqüència, ha d'espigar-ne, el fruit, en el trienni de Filosofia. He meditat, en punt a ell, que mai no ha sigut partidari d'aquell mètode passiu d'estudi, el llibre de text, i ha reservat l'aguda intel·ligència per al camp d'on és entranyablement persuadit. Sóc l'únic *ad hoc*, així ho crec, a desar en memòria un instant seu revelador. Mai no l'hi he contat. Cursa, ell, segon, i un vespre, hora de sopar, irromp dins el refector i exclama: "Al·lots, he disfrutat, avui, d'estudiar". Jo l'hi capturo al vol. N'és, la referència, una lliçó de Cosmologia, potser les teories de la relativitat i el consegüent desafiament a la percepció natural com a via de certesa. L'ha entusiasmat el risc i l'esforç més que no la seguretat ingènua o submissa. Cinquanta-set anys després, avui, n'he destapat l'anècdota. En Toni, aquest any, octubre 1963, té 16 anys i concorre en el *Certamen científico-literario*, amb el tema "*Las Olimpiadas*"; com a lema "*De Atenas a Roma*", fruit, ho pens, de convicció, de vivència i de compromís. N'obté guardó, el març propinent, de 1964 i, la mateixa primavera, ho du a la pràctica. Primer de ser inaugurada la cita de Tòquio, ell inspira, a desset anys, l'esforç col·lectiu i hi dona cap, a fi de realitzar la primera olimpíada autòctona del Seminari. N'he retinguda l'exhibició de Toni Bassa en curses de fons i el Fosbury Flop, un salt en amunt

de cap enrere, que Toni Galmés anticipa (1964) primer que Fosbury el dugui a la fama en la cita de Mèxic (1968).

Aquest mecenatge de servei i agitació col·lectiva ha tingut continuació, en el decurs de Teologia, amb la punya d'una fe contra l'esperança, don Pep Sacanell a l'ajuda, i ha permès, dins el Seminari, la creació de clubs federats, particips en campionats oficials de bàsquet i futbol, dues temporades consecutives, els anys 1969 i 1970, fins a la diàspora dels agents.

Durant la Teologia, arriba a sa clausura el Vaticà II. La crisi del pensament posa en qüestió el sistema de la fe, doctrina i pràctica. L'escolàstica resulta desfasada. En Llorenç Tous, en el desert fa llum i motiva els deixebles a tenir contacte amb els textos i aplicar mètodes actius en l'estudi, a fugir de la seguretat i abraçar la sorpresa, gosar assumir, cadascú, la ipsitat. En Toni hi concentra el compromís, n'afaiçona el criteri personal, és autòptic. He sentit calfred amb la seva posició arran de la caiguda original, Eva, Adam, el serpent. "**Això que només el permeti, Déu al mal, són bajanades; el mal és volgut per Déu -m'ensenya en Toni-, com la prohibició que n'és l'origen, i l'inclou en el pacte salvífic amb el llinatge de la dona**". Tota ma vida hi he pensat, en l'amic i sa conclusió. Tot plegat em resulta persuasiu; em doblega a sa raó, ja no sé fiar-me de solucions prefabricades o de l'obediència a consignes. Com a valor afegit, m'agafa, lentament, la crisi d'aquella vocació; l'he d'encaminar dins l'òrbita de l'autenticitat. Per consegüent, en sortim, en Toni el primer, no sense frustració i, tanmateix, convençuts.

El contacte perdut en la diàspora col·lectiva de 1970 i següents, el recuperem, tots els membres del curs, a desembre 1975. Les diferències no han pervertit la substància. Hem diversificat i personalitzat l'existència, completats els estudis i encarrilats la professió i el nucli familiar respectius; però hem conservat l'anhel de companyonia i mantingut l'amor. Ens reconeixem amb alegria singular. El temps és continu, i l'amistat, *ipsius sui generis*, no té parió.

Les cites anyals mantenen l'exactitud i la fidelitat, fora cap reserva ni excepció. En Toni hi acut, a posta, de Barcelona al Cristal. N'assegura, en Toni, el compromís, i no espera consulta, l'anticipa. Les reunions de lleure han multiplicat les fonts, i ell surt espontani a l'engrescament i a l'aportació de sentit, sia la reunió del curs o del Son Gibert o de l'Associació Amics del Seminari. Mai no ha dat en vida la mínima oportunitat a la peresa, ni reserva a la generositat amb alegria. Tan sols ni el dolor més intens l'en ha fet recular.

I dic no pus, temorec de resultar excessiu. *Faciant meliora potentes*.

En Toni ens ha deixat, a límit de la resistència, dia 19, a la frescor d'un excessiu novembre. Ens ha deixat com a protagonista vivent. Dic això, aconsolet d'una alegria que em meravella, flirtejant amb el decòrum; mes l'alegria em brolla de la gratitud. En Toni és sobretot un amant de la vida; n'ha gaudit els dons i n'ha escampat els fruits, amb convivència i humanitat: particip i factor de comunitat, incardinat en la fibra dels temps, exemple de confiança transmesa i meritòria; amb un amor dels qui bressolen, acreixen i integren la família. És aigua neta i un amic d'entranya endins, irrepertible com ningú, singular i present. Just ara que ha ascendit a la transfiguració de si mateix, que el record d'ell ens sia estímul, acompanyament i raó d'esperança, *in perpetuam eius memoriam*.

Binissalem, comença a créixer el dia, 22 desembre 2019.

TONI SALAS EN EL PENSAMENT

Toni Salas Santandreu
soci fundador de l'Associació
Soci número 13

TONI SALAS EN EL PENSAMENT

JOAN SALAS I SANTANDREU en la memòria

Bones.

En primer lloc, gràcies a tots, de part de la família, per ser aquí per recordar al meu pare, en Joan Salas Santandreu.

Per parlar del meu pare, i més essent jo el seu fill, podria estar hores, inclús dies, però intentaré fer un resum.

Va néixer el 25 d'octubre del 42, va ser el setè de vuit germans, fill de la seva estimada mare na Joana Maria i d'en Tò-

fol, un fuster, per això segurament ha estat de tan bona fusta. Aquestes paraules, les he agafades de les paraules que es van dir fa prop d'un mes al funeral del seu estimat germà petit, en Toni.

Però continuem amb la seva història. Va estudiar en el Seminari i d'aquí en va treure la joia dels seus amics que fins el darrer dia, fins el darrer moment varen estar amb ell.

Amb els seus estudis, li va tocar anar un parell d'anys a Madrid, allà entre d'altres aspectes es va fer del Barça, fet important, i es va trobar aïllat. Sí, sovint ens explicava que no li agradava pujar a una muntanya i des del cim no veure la mar. Això els de Madrid no ho entenen, ens deia.

Es va ordenar. Essent ja capellà, a Muro va topiar amb ma mare, l'amor de la seva vida. I de resultes d'un conflicte de classes amb l'església a la que pertanyia, que va produir l'aixecament del poble a favor seu. Segurament digué o pensà: a ca una puta es sords i es va casar amb ma mare.

De resultes de l'amor amb la meua mare, vàrem sortir en Tòfol, na Maria Antònia, sa Nena, sa seva Nena com deia ell i jo.

A partir d'aquí, puc contar en primera persona el que he vist, he sentit i el que ell m'ha transmès. Recordo, essent jo molt petit, el veia estudiar i partir cap a la universitat amb una senalla plena de llibres. Es va treure Turisme amb tres infants molt petits i fent feina.

Es Papà era d'una intel·ligència quasi privilegiada, inclús amb la malaltia que patia, no vaig aconseguir mai guanyar-li als escacs, i això que jo vaig guanyar algun campionat a l'escola. Ara ja no el guanyaré mai, aquesta victòria és teua, Papà. De fet, jugava amb els alemanys i jo de petit el veia guanyar o perdre en funció del que l'interessés i el contrincant ni se n'adonava. Sovint me deia, Toni, per riure-te'n d'un i que no se n'adoni has de ser molt viu. Això és el que cercava, que fóssim vius. En el meu cas, no sé si ho ha aconseguit.

Amic dels seus amics, gaudia d'estar amb ells, d'anar a berenar, dinar, pescar o caçar amb ells. Generós i després amb tothom que se li apropava, bona persona i un reputa; sí, un reputa, un reputa noble i

bon al·lot. I clar, això mesclat amb la seva intel·ligència, la seva fina ironia i un sentit de l'humor privilegiat el feia un còctel explosiu. Des de galtades que anaven cap ell i s'acotava i la galtada anava a parar a un germà, a estirar sa corda de sa barca a port en ple mes de febrer, perquè el convidat que havia anat a pescar amb ell, quan anava a botar de la barca al moll, caigués a l'aigua i no poder-lo treure de l'aigua de rialles que feia mentre pescadors del moll treien el seu amic de l'aigua. Doncs sí, era així.

El meu pare parlava molt bé l'alemany i els caps de setmana gaudia fent feina a la tanca de baix de sa finca de Cas'Hereu, que limita amb una camada que va de Cala Millor a Son Servera. Anava vestit amb roba de fer feina al camp i pel camí, sovint, passejaven turistes alemanys. D'una forma natural, es posava a xerrar amb els turistes, esperant sempre que li preguntessin com és que ell sabia parlar tant bé alemany; llavors ja els tenia on volia. Contestava que ell havia après alemany fent feina al camp i escoltant les

Maria Antònia Salas

Joan Salas

Antoni J. Salas

conversacions d'alemanys que, com ells, passejaven per la camada. Després venia i ens contava, amb unes rialles d'orella a orella casi sense poder parlar, l'expressió que se li havia quedat a la cara dels alemanys quan els hi havia dit com havia après el seu idioma.

Doncs si, li agradava molt riure, i fer riure a la gent, que es sentís bé. Tant que, a la seva professió, rebia i acomiadava els turistes amb una, o varies copes de cava i els feia un discurs ple de bromes i, entre broma i broma, quan els feia riure, els deia que recordessin aquests moments per omplir les enquestes de satisfacció a l'avió de tornada.

Mon Pare, com el seu germà, va ser un exemple, respectat, estimat i de fet ens deia, per tot on he estat he deixat amics. Tòfol, Maria Antònia i Toni això és important.

Capítol a part mereix l'admiració i amor incondicional que sentia per ma mare. Els darrers temps ens repetia: quina sort que l'he trobada, el millor que he fet es trobar-la i tenir-vos a voltros.

De fet, això ho he comprovat aquests darrers dies. Quan es trobava mig dormit, quan ma mare entrava a l'habitació, en Joan només tenia ulls per a ella i se li il·luminava la cara com un jove que veu la seva estimada, mostra del seu amor pur envers ella.

Sí Papà, has estat un referent, ens has ensenyat a viure, a riure, a ser persona, ens has marcat el camí.

I com crec que tu feies, per acabar, contaré una anècdota de fa prop d'un mes. Quan va anar a visitar el seu germà Toni a l'hospital Joan March, allà a un banc situat al jardí amb vistes a la badia de Palma, assegut, gaudia amb silenci, mirant a l'horitzó, d'una panada que li havia

comprat ma mare per berenar. De seguida, una guarda de moixos se li van apropar esperant que el meu pare compartís la panada amb ells. El meu pare anava donant-los alguna mica i veient l'escena, del meu pare assegut a un banc menjant una panada, enrevoltat de moixos submisos esperant una espipellada de la panada, un senyor que estava per allà li va dir, "cuánto caso le hacen estos gatos" i ell se'l va mirar i com una centella va respondre: "si te arrodillas aquí delante, también te daré comida".

Gràcies per tot, Papà.

Antoni Joan Salas Cantarellas
19/12/2019

Estimada Mare, estimats germans, estimats amics, estimada família Salas:

Estic molt trist. Tenc una tristesa infinita. En Joan Salas Santandreu, Mun Pare. Com expressar tot el que sentim. Papà, dona'm força. Ses paraules quedaran curtes. Em falten paraules. Paraules d'amor senzilles i tendres.

Com ja sabeu, mun Pare va nèixer a una família de 10 germans. En moriren 2 i en Joan prengué el nom d'un germanet mort. Sa vida era dura. Fregava sa subsistència. Es padrí Salas s'hagué d'esforçar per treure-ho endavant. No hi hagué temps per besar i abraçar. Aquesta infància el va marcar. I és així. A mun Pare no el varen abraçar. Per això ell no en sabia. No em va abraçar mai.

En Joan Salas nin va haver d'aprendre molt aviat. Sa infància li durà poc. Va entendre que per créixer hauria de fer-se ell mateix. Va beure de ses fonts d'es coneixement. Va fer Teologia i Filosofia. Més endavant, Turisme. Aquí es va despertar en Joan humanista. Havia trobat sa seva vocació. Estar i entendre sa gent, arribar a sa seva ànima. Al cap i a la fi, estimar-la.

Mun Pare no em va abraçar mai; però no ho dubteu, ell abraçava amb paraules. Gaudíem d'ell, de la seva dialèctica, de les conversacions, de la seva fina ironia, de la seva presència, dels seus silencis. Mun Pare omplia, tenia presència. Et trobarem a faltar.

Ens ho vares donar tot. Mai no ens faltà res. Ens vares ensenyar a mirar el Món. A veure la bellesa de les petites coses. A gaudir d'un dia de bona mar o extasiar-se amb una posta de sol. Ens ensenyares a tenir esperit crític, a qüestionar-ho tot, a ser constructius i feiners. Mos ensenyares l'amor per sa feina que tant t'agradava, que tant be feies, que tant orgullós n'estaves. Ja et vaig dir que no tenguessis remordiments; tengueres també temps per noltros. Sempre posares a sa teva família per davant tot.

Estimada Mare, estimats germans, estimats amics, estimada família Salas, no estigueu tristos.

Joan Salas Santandreu: Has tengut una vida plena. Has estimat i t'han estimat. Has triomfat!

Tòfol Salas Cantarellas.

SEBASTIÀ SALOM

Paratus ad omnia (sempre dispost)

Toni Bennasar

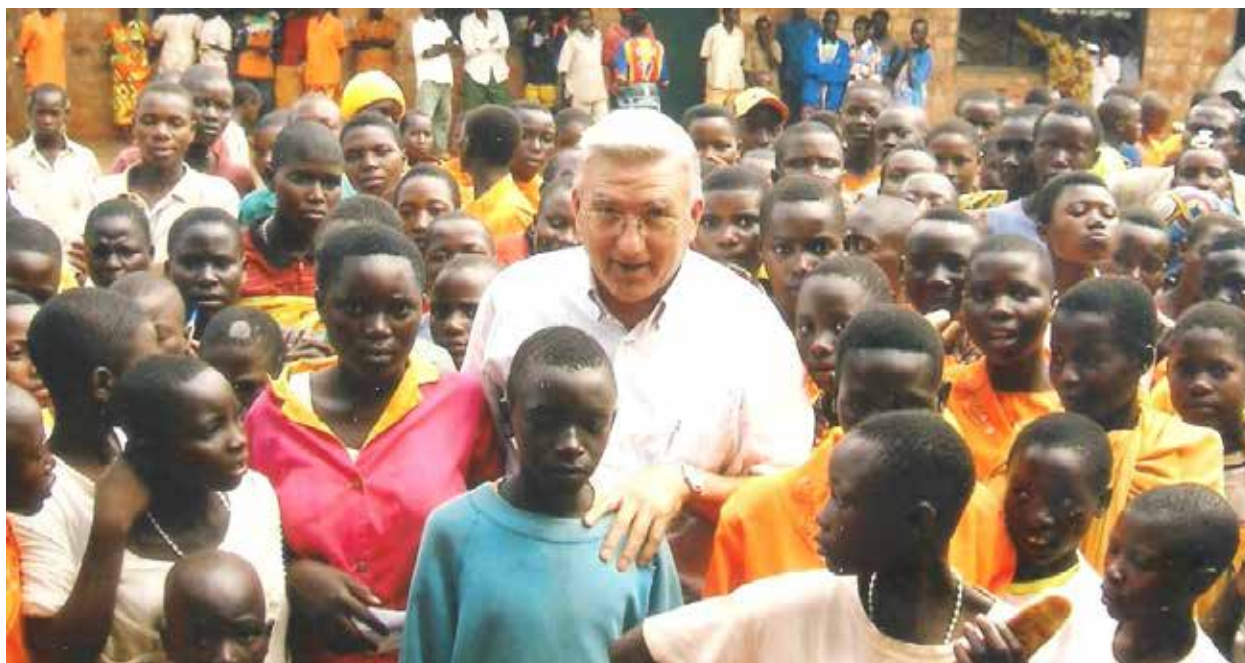

Era el 9 de desembre quan el metge li parlà amb total claredat i li digué: "Sebastià, ja no podem fer res més per a tu". Jo precisament aquell dia havia anat a donar-li el sopar. Bé, això és només un dir perquè no en prengué més de dues cullerades d'aquell puré tan poc mengívol. Tanta sort que jo li havia duit un poc de llet d'ametla feta a casa i una coqueta de Nadal. D'això sopà aquella nit.

El fet que només haguessin passat un parell d'hores des que el metge li donàs aquella notícia em feu testimoni de la primera reacció de'n Sebastià. Em digué: "Toni, la meva missió aquí ja ha acabat. Sempre he procurat fer les coses bé i ara estic en les mans de Déu"

Aquestes paraules em recordaren les que pronuncià Jesús a la creu: "Pare, confii el meu alè a les teves mans" (Lluc.23,46) i les que cita Joan: "Tot s'ha complert" (Jn. 19,30)

Imediatament, després de pronunciar aquestes paraules, en Sebastià recordà una expressió del seu germà abans de morir. Li havia dit: "Ningú ja no em necessita. Els meus fills són grans. Ja no els faré falta. Jo tampoc no deix ningú que em necessiti. Vosaltres, els que teniu fills, estau en una altra situació."

He posat per títol d'aquest escrit "Sempre dispost" perquè per a mi aquesta és l'expressió identificadora que millor li cau. En Sebastià no pretenia altra cosa més que servir. Sempre estava a punt. No n'és una prova el fet de les tres vegades que partí a Burundi malgrat mai no hagués estat membre de l'Institut Juníper Serra, nineta dels ulls de D. Pere Sureda?

Per a la primera anada al país africà en Sebastià hagué d'inventar-se una estratègia que fes comprendre a la seva mare el motiu de la seva partida. Li digué: "Mare, aquesta vegada m'ha tocat a mi, però després tocarà a altres" La mare quedà conhortada, però a la segona partida hagué de treballar molt quina resposta donar a sa mare quan aquesta li digué: "Sebastià, hi tornes? Ja n'han passat tots?"

No tenc cap dubte que Burundi marcà el nostre amic. Ell mateix en el número 45 de la revista "Modèlics i amics del Seminari", a la pregunta: "Quin és el moment de la teva vida que et sentires més bé com a capellà?", contestà: "Sens dubte a Burundi és on m'he sentit més realitzat com a capellà... pel fet de sentir-me enmig dels més pobres de la terra, fent-los costat i demostrant-los, just amb la meva presència, que els estimava". I afegia: "Em sent ara més a prop de Jesús que fa 50 anys". (Era una resposta a unes preguntes en motiu de les noces d'or de la seva ordenació sacerdotal)

Els condeixebles sempre admirarem la seva claredat d'idees i la seva capacitat discursiva com també la valentia que el caracteritzava a l'hora de dir les coses, sense mirar mai la seva conveniència.

Els membres de la junta de redacció de la revista "Modèlics i amics del Seminari" coneixem bé el seu esperit de treball. Ell es carregava amb l'onerosa tasca de corregir tots els escrits.

Mai no cercà llocs de poder ni honors. El que més li importava era dir i fer les coses amb coherència amb el que creia, que indubtablement era l'Evangeli. En Sebastià era un autèntic creient. Jesús també hauria dit d'ell: "Vat aquí un home sense amagatalls", com ho digué de Natanael.

I també vull mencionar aquí la manera tan valenta i confiada de suportar les contrarietats que li suposava la malaltia que durà més de tres anys. Mai no el vaig sentir queixar-se. Si la cosa es presentava fosca però entrava un poc de llum per una escletxa, ell preferia parlar d'aquesta claror.

Els condeixebles l'hem estimat molt i l'hem admirat procurant estar a prop seu durant el procés de la seva malaltia cosa que agraïa com deixà escrit en el n. 47 de la revista mencionada (gener del 2017): "Aprofit aquesta ocasió per agrair als condeixebles i als altres amics la seva preocupació, la seva assistència o el seu oferiment per estar amb mi a l'hospital"

Quins representants ja tenim en el cel!: en Miquel Nigorra, Biel Rossinyol, Pep Toni Fuster, Guillem Ramon, Joan Pol, Tomeu Tauler i Sebastià Salom. Set són els modèlics que ja han arribat a la seva plenitud. Set grans amics i ara intercessors davant Déu. A reveure, amics.

Una anècdota amb un final sorprenent

El darrer que esperava jo quan vaig decidir demanar a l'amic Sebastià Salom aquell últim favor és que la cosa acabàs com va acabar.

Jo, des que no conduesc cotxe fora del redol més proper de ca nostra, em trob moltes vegades com si m'haguessin tallat les cames: ja no puc disposar de mi mateix per anar a qualsevol lloc i necessit demanar ajuda. El que sol ser més habitual és que m'acompanyi la meva filla... mentre no cometi un erro com el que vaig cometre: Li vaig demanar que me dugués a Lluc perquè em volia *despedir* de la Marededéu.

Quan va sentir que me volia "despedir", va ser com tirar un coet als seus peus: la cosa li degué sonar com si parlàs del darrer badall, i se va negar en rodó a dur-m'hi i d'aquí no la vaig poder treure. Total: que vaig haver de demanar a en Sebastià si m'hi voldria dur ell, i li vaig explicar que probablement ja no hi podria tornar pujar, entre altres raons perquè som molt propens a marejar-me quan condueix un altre. Quedàrem a dia i hora i prenguérem plegats muntanya i voltes amunt. La Marededéu m'esperava.

Això era a finals de juny quan en Sebastià encara funcionava com un rellotge. Record que allà dalt ens trobàrem amb en Marià Gastalver que ja devia ser allà per prendre mides i empatàrem la xerradeta de tot i de res, sense moure el tema del canvi perquè encara la cosa no era pública i en Sebastià no volgué comprometre en Marià.

Pujàrem al Cambril i jo vaig enllestir les qüestions que tenia amb la Marededéu i en Sebastià mentrestant, sabent que aquella era la darrera vegada que jo pujava a Lluc, sense dir-me res ens va fer aquesta foto perquè guardàs un record d'aquesta trobada.

El que no esperàvem cap dels dos és que el comiat vertader, el d'aquell dia de juny, no era prioritàriament el meu. El qui se despedia realment era ell: Mai més va tornar pujar a la muntanya santa de Lluc. La pròxima trobada amb la Marededéu ja no seria en aquest món.

Ara m'estic repensant si, encara que em costi, he de tornar pujar un dia a Lluc a veure la Marededéu i dir-n'hi quatre de fresques... Perquè aquestes no són passades de fer!

Jaume Sancho Gili

SEBASTIÀ SALOM MAS
en la memòria

Va passar fent el bé

Jaume Sancho

Aquesta foto va ser feta a Son Llàtzer el 20 de juliol del 2019, quan la cosa començava a pintar malament.

El meu amic Sebastià té la culpa de moltes coses. Entre elles haver fet que jo, des de ben jove, ja sabés que mai seria com ell. Això, mirat pel seu caire positiu, vol dir que sense dir una paraula, just veient la seva enteresa, el seu caràcter recte i la seva total disponibilitat, això tot sol ja em posava al meu lloc... En Sebastià era eixut de paraules, però diàfan en el seu comportament.

Era clar i llampant, un home transparent i sense voltes: Si no volies que t'ho digués, més valia que no li preguntassis el que pensava de tu o de qualsevol altra cosa, perquè t'ho deia sense voltar gens. Prest vaig aprendre a curar-me en salut i només m'arriscava a fer-lo parlar, quan necessitava necessàriament el seu parer, fos el que fos. Aleshores sí que solia posar-me en les seves mans sense paraigües de cap mena i sabent clarament al que m'exposava: em deia el que havia de dir... I mai em va fallar.

Els que ens coneixen saben que la nostra amistat ve de molt antic i ha estat un tipus d'amistat sempre en augment. Ell mateix, en el pròleg que escrigué per al meu llibret "*Estampes d'uns temps viscuts*", descrivia així aquella incipient amistat nostra que sense canvis remarcables ha perdurat idèntica i creixent durant tota la vida:

"En Jaume Sancho es va afegir a la nostra promoció del Seminari en el primer curs de filosofia. Era l'any 1959. Aleshores jo era un bergantell de quinze anys que encara no havia sortit del niu, i ell ja era un jove d'una vintena d'anys que havia començat a córrer món. Per ordre estricte de llista (Salom-Sancho) com era costum de la Casa, ens va tocar seure a classe sempre un al costat de l'altre i així ens mantinguérem durant tres anys d'estudi de filosofia i tres anys més de teologia, fins que anàrem també junts a Comillas.

En Jaume i jo érem i som molt diferents en molts d'aspectes, però va començar a néixer entre nosaltres dos una amistat-complicitat que anava més enllà de la simple relació acadèmica i que ha perdurat al llarg de les nostres vides. Entre

ell i jo hi ha hagut sempre una recíproca admiració i un profund respecte. Jo l'admirava pels seus sabers de mecànica, d'electricitat, de física, per la seva arrelada dèria pels perfeccionismes, pel seu esperit independent... i no diré més. I ell em devia admirar a mi per altres motius.”

Certament, jo ben prest –en la mesura que l'anava coneixent– anava descobrint també en ell uns trets que m'admiraven moltíssim. Diuen que sempre solem admirar en els altres allò que ens falta a nosaltres. Només destacaré aquí, per no ser massa extens, aquells aspectes que ben prest provocaren la meva admiració per ell.

A en Sebastià sempre li havies d'anar amb la veritat per davant. Prest descobria la trampa o el cartó que emmascarava les coses, aquells parafernals que volien daurar el que en el fons era només llautó. En el Seminari n'hi havia molt d'això, i ell prest ho descobria i aviat ho rebutjava, a vegades amb massa vehemència i davant qui fos: la diplomàcia i la contentació no eren el seu fort i la hipocresia el posava dels nervis. Ell anava sempre de cara i amb claredat. Això des d'al·lot i durant tota la vida!

Com que jo de música, malgrat sempre m'ha agradat molt, he estat sempre un negat, incapaç de manejar qualsevol instrument i que sols per entonar decorosament una cançó ja tenc problemes seriosos, al·lucina quan sabia que ell als cinc anys ja tocava el piano, als set o vuit improvisava peces senzilles, i que no li costava gens transcriure qualsevol cant polifònic de tres o quatre veus sols escoltant-lo d'un disc. Això a mi em deixava totalment boca-badat. Ell se'n reia i ho considerava com un infantilisme meu que li feia molta gràcia quan jo li ho manifestava. Durant molt de temps el vaig importunar, instant-lo a dedicar més temps a la música, i sempre em va respondre el mateix: *“Jo no em fas capellà per a ser músic. La música que sé em basta per servir a qualsevol parròquia on m'enviïn”*. La seva vocació parroquial va ser sempre diàfana, cosa que jo tampoc vaig acabar d'entendre mai. Mai va ser ambiciós i el “carrerisme” eclesiàstic mai va ser per a ell una temptació a vèncer.

Però allò que realment em va obrir els ulls i em feu entendre que ell i jo jugàvem i jugaríem sempre a distintes lligues, fou la seva disponibilitat: Ell no va pertànyer mai a l'*Institut Apostòlic Junípero Serra* del Seminari –i que consti que el pregaren– però, sense haver-s'ho de fer creure a força de repetir-ho, sempre tingué ben clar el *“paratus ad omnia”* i així ho manifestà en una carta al bisbe Rafael que jo vaig llegir pocs dies abans de la seva ordenació sacerdotal a Comillas el dia de Pasqua de 1967. Sols hagueren de passar dos anys per demostrar que aquella carta seva d'oferiment *“anava a missa”* i així començà tota una vida de servei constant a l'Evangeli allà on fos fins el dia mateix de la seva mort.

En Sebastià era un home conseqüent: vivia i actuava com pensava que calia fer-ho. Era home creient, però mai crèdul. Mai el vaig veure combregar amb rodes de molí... És una llàstima que el que ha dit i el que ha deixat escrit en llibres, articles o fulletons no ho puguem recollir i exposar, perquè reflecteixen el motiu central de la seva vida: Acostar a l'home d'avui el missatge més nítid i profund de Jesús i del seu Evangeli. Descansi amb aquella pau que durant tota la vida va espargir per tot allà on passà.

SEBASTIÀ SALOM MAS en la memòria

Com si seguís el camí d'un estel en la nit, a mig dia clar imagin com se va acostant al Senyor un amic entranyable, seguint les passes de molts altres que a la meua edat m'han deixat en una orfandat. Sé on són i cap on caminam tots en passa ferma com quan pujàvem plegats a les muntanyes.

Llavors era en cansament, amarat de silencis i altes veus de records que ens han marcat a tots, en canvi ara és en pregària confiada, compartida per molts, en silenci compungit. Dol perdre en aquest món als que hem estimat, encara que sabem on van i on serem tots plegats.

Donam gràcies a Déu i a ell pel bé que ha fet per aquest món; puja carregat de treballs que deixen llavors, arbres i collites granades. Queden davant nosaltres les seves passes que marquen el ritme i la direcció; pujam tots vers el mateix destí on ens hi espera la misericòrdia i l'amor. Allà la bellesa no tindrà fi. Ens conhorta a tots, l'estol de tants i tants que el segueixen i el saludaran quan sàpiguen del seu traspàs. Jo me sent entre els més vells de la guarda, Déu sap quin dia també me cridarà i partiré content. Vullau, Senyor que sigui amb poca roba, no sia que els vent retardi la pujada. Me satisfà que fa molt poc que parlàrem, ell al llit i jo de molt enfora; després ploràrem tots dos i es feu un silenci molt ple.

Enhorabona, Sebastià!

T'espera el Senyor amb els braços oberts. T'acompanyin els àngels!.

Llorenç Tous

Diumenge, 15 de desembre a les 14,20. Ceinos de Campos. Valladolid.

Comiat a l'església parroquial

Campos fa 75 anys. Va fer els seus estudis al Seminari Diocesà de Mallorca i els va acabar a la Universitat Pontifícia de Comilles. Allà va ser ordenat prevere amb 22 anys, el dia de Pasqua, 26 de març de 1967.

El seu primer destí va ser la Vicaria in càpita del Port d'Andratx. Començava així un dels eixos que marquen el seu servei ministerial: la vida parroquial, que va exercir a Sa Pobla, Inca i sobre tot a Santanyí i altres parròquies del Migjorn com es Llombards, sa Colònia de Sant Jordi i ses Salines i a l'etapa final, la parròquia de Porreres, de la qual se va acomiadar el dia de Sant Roc, 16 d'agost, d'enguany.

Una altra realitat que el va captivar i en la qual va esmerçar prop de quinze anys és la missió diocesana a Burundi. En tres etapes -entre el 69 i el 74; el 80 i el 83. I ja en aquest segle entre el 2007 i el 2013- Mn. Sebastià va endinsar-se dins el món encisador del poble i l'Església de Burundi. Per a ell va ser la millor escola i el tall on va elaborar un pensament propi sobre l'evangelització, a Burundi i a Mallorca.

Encara podem ressenyar el seu servei com a vicari episcopal del bisbe Teodor; delegat diocesà d'apostolat seglar i secretari de pastoral. Aquest servei l'ha culminat com a membre del col·legi de consultors, del qual n'era el degà. És amb aquesta qualitat que va donar la benvinguda en nom de l'església de Mallorca al bisbe Sebastià que va presidir la celebració del seu funeral.

No podem acabar aquest recordatori sense fer una al·lusió a la seva vàlua com a persona, com a campaner i com a capellà. No li feia peresa la feina; tenia una humanitat ben moblada i un pensament propi sobre l'evangelització que havia anat madurant des de Burundi i des del seu contacte directe amb la nostra realitat social i eclesial.

Pagant el preu de resumir massa podem dir que Mn. Sebastià tenia una passió: connectar la fe amb l'home d'avui.

Per aconseguir-ho intuïa una mediació fecunda i poc transitada: la humanitat de Jesús. I un camí providencial: la lletra i l'esperit del Concili Vaticà II

Ens deixa molts de records i sobre tot el testimoni d'una vida senzilla, d'un servei generós, i d'un pensament lúcid i renovador. En el solc que ens deixa parat hi podem continuar sembrant.

Descansi en Pau.

Dissabte passat dia 14 de desembre, l'estimat Mn. Sebastià Salom Mas va acabar la seva estada en aquest món. Per la manera com va morir bé podem dir que se va adormir en la pau del Senyor.

El que acabava era una vida fecunda i provada per una llarga malaltia a la qual va fer front amb molt d'ànim i facilitant les coses als que l'acompanyaven.

Mn. Sebastià havia nascut a

Francesc Munar Servera
Campos, 14 de desembre de 2019

Ecce homo

Heus aquí l'home, els digué Pilat.
Sens temer-se'n, model d'Home el declara.
Poc després a la creu l'Home a sa mare
un altre fill en braços li ha deixat.

-Qui és, mare, l'altre fill que acollí ara?
És el mateix Jesús, mon fill amat:
pobres i malalts, vells abandonats,
ocupen el seu lloc, li posen cara.

-Si bella sou vós, ¿com no és bell com vos
el fill que ara abraçau? Si un nadó fos,
grassó i bonic, així és com ens agrada.

-Ara els meus fills sou tots: els rics i els pobres,
àrabs, negres i blancs, pàries i nobles.
Sou tots germans, nissaga sou sagrada.

Sabastià Salom Mas

ECCE HOMO

A la memòria de
Sebastià Salom Mas

Joan Font Llitas

Per Nadal vaig telefonar a n'en Jaume Sancho per donar-li ses bones festes i, al mateix temps, agrair-li haver-me facilitat la visita a n'en Sebastià Salom a

Son Llätzer, poc temps abans de morir. En Jaume em va dir que en Sebastià va estar molt content de la meua visita i que noltros havíem parlat de "l'Ecce Homo" i, també, que feien comptes posar-lo damunt la Revista i per això me convidava a escriure unes paraules per explicar el "perquè" i el "com" es varen ajuntar el Sonet d'en Sebastià i la meua petita escultura; jo li vaig contestar que ho intentaria. Idò ja comença el meu intent:

Els condeixebles des de fa molts anys mos reunim cada mes i després de la meua greu malaltia mos reunim a Petra. A una d'aquestes reunions vàrem convidar en Sebastià i mos va regalar a n'en Joan Servera, a n'en Pere Torres i a mi, un exemplar del seu darrer llibre: l'HOME- FET-DEU.

Un altre dia, per cert poc temps abans d'ingressar a la clínica per darrera vegada, se va aturar a ca nostra, després de sortir de la revisió ordinària de Son Llätzer, i dinàrem plegats; després mos posàrem a comentar l'HOMO-FET-DÉU, que jo ja havia llegit; Jo li vaig dir que m'havia agradat molt i que havia subratllat lo que m'havia cridat més s'atenció i que una de ses coses que havia subratllat era la referència que fa d'en Pilat al final del llibre; li vaig dir, també, que jo, fa molt de temps, vaig intentar fer un "Ecce Homo" un poc "raro": Que el qui diu les paraules "Ecce Homo" no és en Pilat, sinó la Mare de Déu, que mos "mostra" lo que som els homes (i les dones, els nins i les nines ,com diuen ara) per al Déu en qui creim els cristians... Una Mare de Déu que fos una representació plàstica de Maria com a "Mare Nostra", a més de ser la Mare de Jesús de Natzaret, tenint en compte aquelles paraules que mos va dir Jesús: "Tot el que faceu, o deixeu de fer al més petit, m'ho feis a Mi. I perquè me semblava que la cosa era del seu interès, li vaig contar tot el procés que vaig seguir per fer aquesta imatge de fang:

L'any 1978, estant jo a Pollença, vaig sofrir una greu malaltia dels ulls; en un any m'operaren quatre vegades de retina i en cada operació havia d'estar trenta dies dins el llit, sense poder-me moure gens per res i amb els dos ulls tapats. La recuperació va ser llarga i dolorosa perquè hi va prendre bona part la cosa psicològica. Una de les coses que més m'ajudaren en la recuperació, va ser "jugar amb fang" (d'amagat, al principi) i, per cert, vaig començar en ocasió d'un Betlem que varen fer els nins i nines de catequesi i que el vàrem col·locar en el jardí de davant l'Església de Sant Llorenç, i totes les peces les varen fer els al·lots. Però jo, amb intenció, vaig fer que sobràs un poc de fang per intentar fer alguna figura en els temps perduts, per distreure'm.

Des del principi em va estranyar que les figures que vaig intentar fer em sortissin més bé de lo que em pensava. Cada coseta que feia me durava mesos i mesos (tapada amb un tros de plàstic i banyada amb un esprai d'aigua, perquè jo no tenia pressa i se complia lo que jo cercava; En sí, son coses que no tenen importància, perquè son fetes per un “manyà”, però a mi em feren molt de bé, sobretot aquesta imatge de la Mare de Déu.

Poc abans de començar la figura de l'Ecce Homo havia assistit a unes conferències que va donar el jesuïta i gran biblista Juan Mateos, durant vuit dies, a Eivissa, a la que assistirem capellans de distintes diòcesis de la península, i una de les coses que em va ajudar a fer “aquesta Mare de Déu” així com la vaig fer, va ser una definició del “pecat”; mos va dir que: “El Pecat per un Cristià és fer mal a un Altre o a Mi mateix, a la curta o a la llarga; o deixar de fer el que podríem fer, bonament, a un Germà que necessita de Noltros”, perquè Jesús mos va donar un sol Manament: “Estimar-nos, de veres: a Noltros mateixos i als Altres Germans”. Déu, com a “Pare Nostro”, no vol que mos facem mal a Noltros ni als altres Germans. Mentre modelava la Imatge cercava una persona que expressàs plàsticament el “Mal” que produeix a la Persona humana “el Pecat”, i posar-la dins els braços de la Nostra Mare, en el mateix lloc on solem posar-hi el Nin Jesús. Em va semblar que la “persona” més adequada podria ser un Nin de tercer món mig mort de fam que essent innocent i representant milions de Germanets seus, era víctima i conseqüència del gran Pecat de la Nostra Societat Actual que “ha deixat de fer el que bonament podria fer i hauria de fer”. També pens que dins els braços de Maria hi tenim lloc “tots”, fins i tot aquells que surten damunt els diaris o a la televisió i que tenim per molt “dolents”, perquè crec que és una gran veritat la frase del gran pensador espanyol: “Jo som jo i les meves circumstàncies”, i l'únic qui coneix “totes” les Meves circumstàncies i les circumstàncies dels Altres és, per sort nostra, el Nostre Pare Déu, el qui mos ha de jutjar i el qui mos estima sempre.

Feia comptes posar al peu de la Figura unes lletres gravades que explicassin el seu significat; al principi estava indecís si posar-hi “Mater Ecclesiae” (per allò de que els cristians també tenim rues i taques), o “Ecce Homo” i em vaig decidir per “Ecce Homo”, perquè expressava millor el meu pensament; La Mare de Déu és Mare de Tots.

Al final d'aquesta conversa, en Sebastià em diu: “Podem veure aquesta figura?”. La vàrem mirar, va fer unes quantes fotografies, i vàrem acabar la reunió. Al cap de tres o quatre dies vaig rebre aquesta carta d'en Sebastià amb el sonet i una fotocòpia de la meva escultura:

“Porreres, 25, maig 2019.

Joan, aquests dies mirant la teva escultura ‘Ecce Homo’, vaig provar de dedicar-li un sonet, per explicar el seu profund significat i que ens serveixi de pregària. Si tens una adreça electrònica t’ho enviaré i així ho tindràs i en podràs fer còpies, si t’interessa. Sebastià Salom,”

Em vaig alegrar molt que una persona com en Sebastià em digués que la Imatge i el sonet mos pot ajudar a pregar. Jo sabia, per experiència, que a mi la Imatge m'havia ajudat a pregar des de que la vaig començar a modelar fins avui, i sobretot en els meus moments més difícils; però no pensava que pogués ajudar a altres persones, com en Sebastià.

Moltes gràcies, Sebastià per haver-nos “explicat” amb poques i belles paraules, en “Poesia”, el que jo volia expressar.

Sebastià... bon amic

A part de la meva relació com a condeixeble a l'època del Seminari de Son Gibert i les trobades esporàdiques quan venia del Burundi per a passar un temps de descans, jo voldria exposar un temps concret en què vaig poder compartir amb En Sebastià la meva activitat ministerial. Foren els quatre anys que vaig ésser destinat a Santanyí com a Rector (setembre 1995 – juny 1999).

Fou curiosa aquesta avinentesa. Jo acabava els 6 anys de Vicari Episcopal de la Zona IV amb el Bisbe Teodor i iniciava aquesta nova singladura. En Sebastià aleshores era Rector de Santanyí i amb la meva arribada acabava de rector i assumia el càrrec que jo acabava de deixar. Passava a ser, doncs, Vicari Episcopal de la IV Zona de Mallorca. Resultava que ell havia de residir a algun indret i em va demanar si trobava convenient que es quedàs amb mi a la rectoria de Santanyí i faria compatible la nova tasca amb la seva ajuda a la parròquia. Naturalment jo no hi vaig posar cap pega tot i que no és la cosa més normal que el qui se'n va d'una parròquia també s'hi quedi.

Ma mare i jo l'acollírem amb molt de gust i va viure amb nosaltres des del setembre de 1995, data de la meva entrada, fins aproximadament el mes de maig de l'any següent.

Quin va ser el motiu que provocà que hagués de deixar la seva residència a Santanyí per anar a viure amb els seus pares a n'Es Coverany (una finqueta situada entre Campos i Sa Colònia)? Senzillament, les obres que vàrem iniciar a la Rectoria.

El mateix Sebastià havia posat en marxa aquestes obres de reforma i restauració d'un dels edificis més emblemàtics de Santanyí. Aquestes obres, finançades, com passava en aquells moments, en un percentatge prou alt pel Govern Balear, ens obligaren a deixar en part l'edifici que es va fer gairebé inhabitable. La meva mare passà a viure al meu poble de Son Carrió, i jo vaig enllestir un racó de la casa on no hi havia massa pols per col·locar-hi un llit i fer-hi allà el meu jaç. Aquestes obres duraren fins a finals de novembre del mateix any de 1996. Fou una obra llarga i delicada en la que hi col·laborà aportant la seva saviesa i coneixements l'amo En Jeroni Llambies, pare del prevere santanyiner del mateix nom, ambdós ja difunts.

En Sebastià m'ajudà no sols amb les celebracions normals de la parròquia sinó que també m'assessorà en dita restauració, inclòs també l'acabament del Portal Major de la parròquia i el nou terrat de la Capella del Roser. Una vegada establert a Es Coverany ja no tingué ganes de retornar a viure a Santanyí i més quan al cap de poc temps va morir son pare i es quedà sol amb la mare. De totes maneres, seguia desplaçant-se tot el que podia per ajudar-me en les celebracions i altres tasques.

Fou per a mi una època molt agradable, tant la primera de convivència més intensa, com la de després en que seguirem treballant junts, malgrat les moltes obligacions que tenia ell com a Vicari Episcopal. Curiosament, acabada la meva estada a Santanyí i finalitzat el servei de Vicari Episcopal, En Sebastià enganxà de bell nou com a Rector de Santanyí. En aquesta segona etapa va realitzar obres al temple, a l'orgue i al Museu Parroquial que restaran sempre com a mostra de la seva gran estimació a aquest poble.

No ressaltarem mai prou la seva entrega al Burundi. La seva immersió lingüística total. Mestre de kirundi. Encarnat en aquella realitat a la que va dedicar part dels millors anys de la seva vida ministerial. Tot un model de valentia i entrega generosa.

Fou un home feiner. Valent a l'hora d'expressar les seves idees i conviccions. Aglutinador i animador de trobades.

I sabé situar-se davant l'etapa definitiva de la seva vida amb una fortalesa i acceptació envejables. Així ho vaig detectar en les meves esporàdiques estades a l'hospital acompanyant-lo en tantes hores de sofriment i soledat.

Descansa en la pau del Senyor, gran amic i germà. T'ho has guanyat.

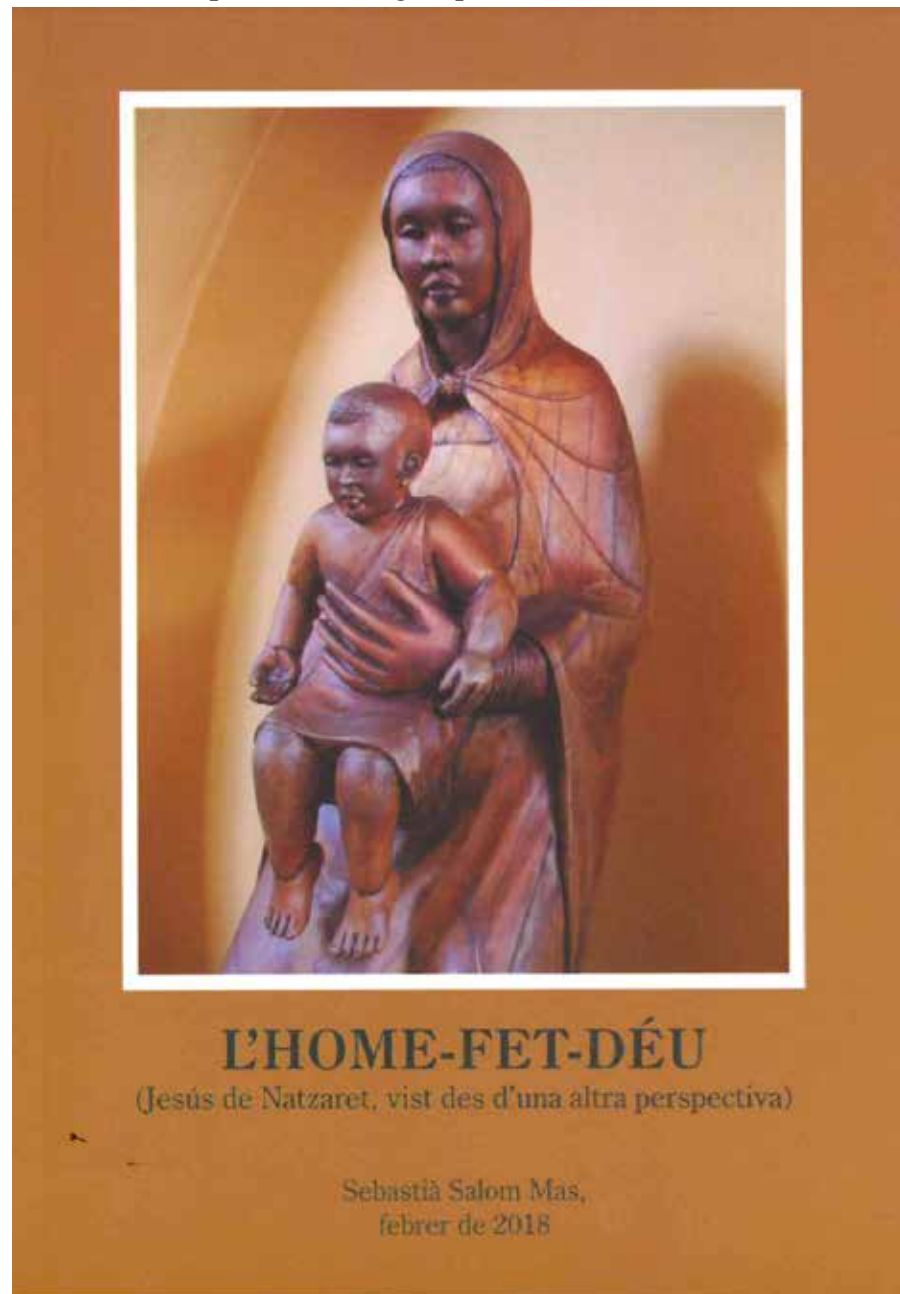
R. Umbert

SALOM, UN PREVERE QUE PENSÀ

Joan Bauzà

Contava el bisbe Úbeda que, anys enrere, la Conferència Episcopal convidà a Julián Marías, deixeble d'Ortega y Gasset i gran filòsof ell mateix, a fer una intervenció davant els bisbes reunits en assemblea per tal de saber el que, des de la seva privilegiada perspectiva intel·lectual, podria aportar al col·lectiu. La sorpresa fou el missatge, formalitzat en consigna, que els transmeté: "Pensau, pensau". Imagin que el conferenciant intentà posar remei al que considerava una "manca de pensament" en el gremi mitrat d'aquell moment.

Sebastià Salom pensà molt al llarg del seu recorregut presbiteral. Sense haver-se dedicat preferentment a l'ensenyament teològic acadèmic, fou un referent en la diòcesi mallorquina en el camp de la pastoral tant pels càrrecs parroquials com pels seus càrrecs diocesans exercits. El fet, emperò, és que, per baix o per alt de les línies estratègiques per ell traçades, hi havia sempre una reflexió seriosa, una base conceptual i, en definitiva, un pensament. En moltes de les seves intervencions a reunions arxiprestals o consells diocesans, es notava que no sols verbalitza-

va el "què" proposava sinó el "per què" de la proposta. Veritat és que en una gran majoria de les seves intervencions incorporava el que acostumàvem nomenar "fets de vida" en un esforç honest d'assumir la realitat insubornable de la vida quotidiana en els idearis programàtics, així mateix no deixava de conferir ample suport bíblic a les seves propostes.

Tot el que estic expressant es fa palès i clar en la seva última publicació, la de "L'home-Fet-Déu" que en la portada porta data de "febrer de 2018" (malgrat al final dugui incorporat un text homilètic d'abril del mateix any). No avaluaré l'encert o no de la tesi explícitament defensada per l'autor en la publicació, entre altres motius perquè excedeix la meua capacitat d'anàlisi teològica i, a canvi, resumiré el plantejament que en ella es fa; i no deixaré de mostrar una admiració profunda pel "motor" potent que posà en moviment a l'amic Sebastià en l'àmbit de la seva activitat evangelitzadora.

He nomenat jo "tesi" al que ell, a la presentació de l'opuscle, nomena "curolla", la que "obsessivament no deixa de donar-me voltes per dins el cap". D'on parteix el seu plantejament? De la següent constatació: "Fins ara l'anunci de la fe es feia a través del paradigma de Déu-fet-home, jo pens que és arribat el moment de canviar el punt de partida del nostre discurs i de partir de Jesús home". Sebastià, en primer lloc, afirma la legitimitat del primer paradigma des de que fou anunciat la fe cristiana: "Aquell home que vosaltres vàreu matar, Déu l'ha ressuscitat", sense negar la legitimitat, igualment carismàtica, d'un segon paradigma (ara molt vigent entre nosaltres), el que fa partir l'anunci no des l'home, sinó des de Déu: "I el Verb es va fer home". En segon lloc, Sebastià recorda: "Hi ha dues teologies a la tradició de l'Església", no una sola. En tercer lloc, sospira: "M'atrevesc a afirmar que necessitam recuperar el valor d'aquella primera teologia".

Què cal pensar del viratge carismàtic-teològic-pastoral que proposa l'autor de la publicació? Sols deixaré constància de dos trets del nostre company: era fort (a vegades s'hi enfadava en la defensa del que pensava), però no dogmàtic (mai no desqualificava l'opinió aliena raonada, més aviat cercava el debat franc i el gaudia). I el que feia més noble les posicions ideològiques que formulava era l'anhel del seu tarannà de pastor: facilitar l'accés dels homes amb els quals vivia a Jesús a qui seguia.

Semblaria que aquest procés mental fou iniciat aquí, a aquest continent europeu, tal volta als seus anys d'estudis a la Universitat de Comillas a Santander, tal volta sofrint la secularització accelerada a la nostra illa, però no. El procés començà des de dos indrets distints: un, des de "la meua primera gran crisi de fe" (pàg. 9), l'altre, des del Tercer Món: "La meua vertadera Universitat, la que més em va ajudar a pensar va ser el Burundi" (pàg. 10-13)

Ja mort Sebastià, un condeixeble poeta ens donà a conèixer una faceta que molts altres no coneixíem, tot llegint-nos un sonet que havia compost glosant una escultura mariana que portava el títol "Ecce homo". Si algú no fruís de la prosa i en canvi trobàs plaent la versificació, bastaria que llegís, del llibre comentat, l'Epíleg graciosament intítulat "Resum de la meua fe en retxes curtes".

Memòries del Seminari. UN CONTE DELS REIS.

- Bidons*, Pep !!!

- Bi...bi...bi...oons !!! La llengua, voluminosa en excés que casi no li cabia dins la boca, no li deixava articular correctament les paraules, i returava, però es donava a entendre i enraonava bé. Qui l'havia escomès era un dels seminaristes que, a l'hora del *recreo*, ens trobàvem amb en Pep de ses monges, sortint, amb una senalla de goma que passejava dins un carretet amb els estris necessaris, d'una de les sales dels vàters, que ell feia nets.

-Bi... bi... oons, tu !!!

I, de sobte, allargava el braç cap al mig de les cames de qui l'havia escomès:

- Uep! Dàssssa-là !!! I no returava gens, aquest pic. Era un nin amb la síndrome de Down. No podria precisar l'edat, però el faria, en aquell moment, d'una vintena d'anys. Baixet i grasset, les cames curtes i els braços musculosos, se'l veia fort, les mans gruixades i els dits arrodonits. La cara, característica dels nins amb aquesta síndrome, rodoneta, els ulls vius i el cap amb pocs cabells, que solia dur curtets i ben tallats. Quan el topàvem pels *corredors* o pel pati, l'envoltàvem i entaulàvem conversa. No en fèiem befa, no. No ens en rèiem d'ell. Ens entreteníem i rèiem amb ell, perquè l'apreciàvem i en Pep es trobava bé amb nosaltres i seguia les bromes:

- Què en vols un?

Algú li oferia un Celta curt. En Pep es posava mà a una butxaca dels calçons, que duia de mitja cama, i treia una caps de Peninsulars. La sacsava dins la mà fins que un dels xigarrets treia el cap. Llavors, amb el dits com a botetes, el treia, com podia, una mica banyat de la humitat aferrada als dits, i el mostrava:

- A...ets ooon mée boons. Oooo.ls un?

El se posava a la boca, mentre es treia de l'altra butxaca un encenedor de pedra. Pegava cops a la rodeta, que feia botir la xispa i li pegava foc.

En Pep de ses monges era un dels servents externs que treballaven al Seminari.

Feia feina a la cuina i ajudava en la neteja. Les monges tenien cura d'ell i en Pep les respectava i creia, sobretot a la mare superiora, a qui respectava i obeïa més encara. Era un nin bon al·lot. Intel·ligent.

A més d'en Pep, altra gent de fora treballava al Seminari. Hi havia mestre Tomeu, el fuster; record també un germà i la mare d'en Moragues, un seminarista de Petra; dos homes que anaven i venien en bicicleta cada dia, i n'Àngel, que, com en Pep, treballava a la cuina i en la neteja.

Àngel era un home damunt la cinquantena, alt, ben proporcionat, el pit pla, l'espatlla dreta i ampla, les cames i els braços llargs, i els dits, com si penjassin del cos. Tenia l'aspecte d'home cansat, la cara trista resplendia d'amargura, amb les galtes molles i els ulls vidriosos, apagats, de cabells abundants i grisos que anunciaven una vellesa incipient, li solcaven el front rues fondes que semblaven guardar quelcom d'enigmàtic en aquell home amb l'expressió sempre greu. No el vaig veure parlar mai, molt manco riure. Quan vaig ésser arquiteclí i li comanava qualche cosa, que ell, de vegades, servia a les finestretes del menjador, no contestava ni reia mai, com a molt responia amb una capada. Solia vestir una granota de color blau, adient a la seva feina, i una gorra pels cabells.

Els anys de Filosofia vaig ésser l'infermer de la casa. L'infermeria estava situada al pis de dalt, a la banda que pegava al nord, damunt les cuines, lloc solitari i tranquil, de pas entre el corredor dels teòlegs i els dormitoris del Seminari menor. Jo habitava una de les cel·les reservades als malalts que, casi sempre, estaven buides perquè els malalts, llevat d'algun cas més greu, romanien als dormitoris o als *quartos* respectius. En Pep i n'Àngel tenien posada allà dalt i ocupaven un *quarto* cada un. Coincidíem, adesiara, a l'hora de dormir. Una nit vaig pujar al mateix temps que en Pep, ell davant i jo darrere, escales amunt. El vaig veure returar-se davant la Mare de Déu de Lluc, al corredor dels teòlegs, i fer una jutipiri amb la mà per davant la cara mentre inclinava el cap. Quan va ésser davant la porta del seu *quarto*, es girà cap a mi:

Aaaande !?

El vaig entendre. Posava una cara temorenca. Tenia por, una por injustificada, infantil, d'aquell home tan seriós que mai reia i que compartia una habitació prop de la seva. Li vaig dir que no passàs ànsia, que anàs a dormir, que jo era allà. Obrí la porta, entrà, encengué el llum i tancà sense llevar-me l'ull de sobre. Jo em vaig quedar a la porta mig oberta de la meua habitació. Al cap de molt poc temps, vaig sentir obrir la porta del quarto d'en Pep. Va guaitar aquella carona de nin que em vegé amb la porta oberta, no digué res, i, altra vegada, poc a poc i sense fer gens de renou, tornar a tancar la porta. Al punt vaig sentir les passes de n'Àngel, que arribava. Duia la granota i portava la gorra a la mà. Em mirà amb l'esguard impassible. El mirall d'aquells ulls color de cendra, com entelats, reflectien un deix de melangia, de sofriment pregon i ignot, de vida esvaïda. Li vaig dir *buenas noches*. N'Àngel * no digué res. Només entreobrí els llavis amb un moviment imperceptible. Obrí la porta del seu *quarto*, entrà i tancà. Vaig apagar el llum del corredor i vaig entrar a la meua cel·la. Abans de tancar, vaig comprovar si sortia claror per baix de la porta del *quarto* d'en Pep. Era fosc. Dormia.

Les finestres de la infermeria tenien vista a la Serra i als camps d'esports. Un diumenge horabaixa, després de dinar, quan ja tornàvem a ser a les habitacions, vaig guaitar per una finestra: En Pep caminava, les passetes curtes. Travessava el camp de futbol dels teòlegs de la mà a sa mare que l'havia anat a cercar per passar el capvespre a ca seva. Anava mudat, amb els calçons llargs, americana i sabates de vestir. Tot un homenet.

Pere J. Amengual.
Els Reis 2020.

* Un dels mots de vici que es posà de moda entre els seminaristes substituïnt altres mots o expressions d'ús corrent en la parla vulgar dels mallorquins.

* No ho he anat a cercar, però vaig sentir a dir si havia estat a la *División Azul*.

MODÈLICS

Trobada de condeixebles a Puigpunyent, dia 28 de desembre de 2019

Jaume Gual Mora

El passat dia 28 de desembre, els condeixebles ens reunírem a la rectoria de Puigpunyent. Com és costum de cada any sempre coincideix amb la festa dels Sants Innocents.

En Tomeu Català, rector de Puigpunyent, que és un bon cuiner, ens havia de fer un arròs brut, però l'ictus que va tenir li va desfer la potranca i va encomanar l'arròs a un restaurant des poble. Que per cert va ser molt bo i abundós.

Poc a poc vàrem anar arribant, els residents a la Residència de Sant Bernat, sis en total dels set que allà estan hostatjats, Joan Bauzá, Tomeu Català, Joan Parets, Joan Sunyer, Joan Darder i Tomeu Moll. De la comarca de Llevant-Migjorn, Rafel Umbert, Pere Orpí i Toni Perelló. El darrer grup que va arribar era un grup procedent d'es Raiguer i part de Palma, Miquel Amengual, Jaume Gual, Miquel Bestard, Jaume Sancho, Toni Mateu i Toni Bennasar. En total fórem 15. No varen venir, en Mateu Buades i en Tomeu Fons per malaltia; tampoc en Biel Rosselló que estava de viatge fora de Mallorca.

Com cada any, per aquestes festes de Nadal, tenim presents i recordam els nostres companys que ens han deixat, Miquel Nigorra, Pep Toni Fuster, Biel Rossinyol, Joan Antoni Pol, Tomeu Tauler i Sebastià Salom.

Mentre esperàvem que es fes l'hora de dinar empatàrem conversa i de manera especial parlàrem dels companys que enguany ens han deixat (en Tomeu i en Sebastià). Personalment vaig recordar les dues obretes que ens va lliurar, un dia que ens trobàrem a Montision de Porreres, *Algunes anècdotes curioses de la meua vida*, i l'altra *L'home fet Déu*, que les vaig llegir i que per mi reflecteixen les dues coses que més remarcaria d'en Sebastià. Les anècdotes donen a conèixer la rectitud i la coherència en el

seu obrar, moltes vegades amb una caparrudesa insistent però sincera i necessària. L'altra *"L'home fet Déu"*, un tema que va reflexionar molt en profunditat i que supòs que ara ja haurà pogut encabir en tota la seva veritat. Per cert aquest tema a la trobada el va encetar en Joan Bauzá i fou motiu de diàleg entre nosaltres.

Anaren sortint i comentat aspectes de la vida d'en Sebastià que feren palès l'estima i l'admiració que teníem per la seva persona, enaltint la seva humanitat i la seva dedicació al servei de l'Església de Mallorca, des de les moltes responsabilitats que va tenir al llarg de la seva vida de sacerdot.

Donàrem bon compte de l'arròs brut, ens desitjàrem unes bones festes i un bon any 2020, amb salut, pau, serenor i estima entre tots.

Llistat complet de tots els ex-alumnes del Seminari que en algun curs foren condeixebles nostres

En el número 6 (octubre de 2004) de la nostra revista "Modèlics i Modelicons", ara "Modèlics Amics del Seminari", es recull la trobada del 14 d'octubre de 2004 en el Seminari nou per celebrar el 50è aniversari del grup que va entrar al Seminari el dia 14 d'octubre de 1954. Hi assistiren 26 persones, més els que foren prefectes aquell any, en Llorenç Sastre i en Joan Puigròs. La iniciativa de la trobada i la organització fou a càrrec de Pep Toni Fuster. La crònica de l'esdeveniment, que surt a la revista, la va fer en Sebastià Salom i va adjuntar un Apèndix, elaborat amb dades extretes del CETEM, que conté una graella amb el títol: *"Llistat dels condeixebles 1954-1967 del Seminari diocesà de Mallorca"*. N'he fet un extracte i he afegit la situació del grup de condeixebles fins al dia d'avui.

Dades del curs des de l'any 1954, passant pel 1967, fins a l'actualitat

1.- En total són 99 les persones, que al llarg dels 13 anys que estiguérem al Seminari, han conviscut, un any o més, formant part del grup inicial; és a dir, persones que entraren més tard, amb estudis i s'afegiren al curs i d'altres que ja estaven al Seminari i repetiren curs i s'adjuntaren a nosaltres.

2.- El curs 1954-55 començàrem 65 alumnes. S'inclouen els que havien entrat el 1954, més els repetidors que havien començat el curs anterior, octubre de 1953, any de la inauguració del Seminari nou. També hi havia alumnes majors, que entraren el 1954, però no anaven amb nosaltres a totes les classes perquè tenien altres estudis fets.

3.- En el curs 1966-67, 13e curs de la promoció de 1954, érem 20 matriculats al Seminari, més 4 companys que estudiaven a Comillas, tres hi havien anat en el curs 1965-66, Orpí, Sancho i Salom i un en el curs 1966-67, Joan Darder. En el juny de 1967 fórem ordenats sacerdots 22; 20 al Seminari i dos a Comillas. Els altres dos que estudiaven a Comillas, Jaume Sancho i Pere Orpí, foren ordenats l'any anterior, 1966.

3.- Sempre tots 24 ens consideram del mateix curs, perquè a sisè fórem 27 i a primer de teologia, érem ja 24, però degut als que anaren a Comillas, érem 20 els que fórem ordenats al Seminari de Mallorca.

4.- Des que ens ordenaren de preveres, aquesta és la realitat d'avui:

4.a) 6 companys ja es troben a la Casa del Pare: Miquel Nigorra, Pep Toni Fuster, Biel Rossinyol, Joan Antoni Pol, Tomeu Tauler i Sebastià Salom.

4.b) Dels 18 que encara som en aquest món:

- 7 estan a la Residència de Sant Bernat, Joan Bauzá, Tomeu Català, Joan Darder, Tomeu Moll, Joan Parets, Biel Rosselló Joan Sunyer.
- 1 està a la Residència de les Germanetes dels Pobres, en Mateu Buades.
- 10 estan a ca seva, Miquel Amengual, Toni Bennasar, Miquel Bestard, Tomeu Fons, Jaume Gual, Toni Mateu, Pere Orpí, Toni Perelló, Jaume Sancho, Rafel Umbert.

In Memoriam Mn. Sebastià Salom Mas

El diumenge dia 12 de gener, a Sa Pobla, en el marc dels actes programats per les festes “Sant Antoni 2020”, el Cor de Sant Antoni, que es constitueix cada any, uns dos mesos abans de la festa, amb els cantaires procedents de la Coral de Sa Pobla i del Cor Parroquial, només amb la finalitat de preparar els cants de les Completes, va retre un homenatge de reconeixement al nostre company Sebastià, que va ser vicari i rector del poble. El Cor va està acompanyat de la Coral de Porreres, poble del darrer destí d'en Sebastià.

En Jacint Soberats, director del Cor, a la presentació de l'acte va recordar que en Sabastià fou qui va dur a terme la configuració actual de les Completes i és un dels seus llegats que perdura amb reconeixement popular.

A l'acte hi era present el batle i alguns regidors. Al final es va demanar si qualcú volia parlar. Jo no me vaig poder reprimir, coneixent els problemes que va tenir en Sebastià, intentant dur a terme les normes emanades de l'aplicació del concili Vaticà II, davant unes autoritats civils, molt autoritàries i carques, que no anaven de reformes ni modificacions, i també davant els sacerdots que residien en aquell moment en el poble, amb una mentalitat tridentina. Les actituds, d'uns i altres, no cessaren amb crítiques fortes i atacs a la seva persona de manera sibil·lina i amb enviaments d'anònims.

Em vaig aixecar i vaig fer una semblança íntima, sincera i vital d'en Sebastià com a persona i com a sacerdot i rector de Sa Pobla. La gent va estar molt contenta fins al punt, que les persones que parlaren després, inclòs el batle, remarcaren algunes coses de les que jo havia dit i agraïren les meves paraules.

**Dinar de companyerisme
a ca'l Padrí Toni
Maria de la Salut
dia 27 de desembre de 2019**

Brindem !!!

Brindem per la vida, la nostra vida, la vida teva, la vida mia, la vida dels amics que ens regalaren l'amistat, el somriure, alegries, plors, treballs, penes i confidències, i amb qui compartírem la mà que ens donaren.

Uns anys de la meva vida, pot ser també de la vostra, Déu era a l'horitzó. En el camí, Jesús i la Mare Assumpta, i, fent camí, els amics, mà per mà, envoltats d'una munió de mans per estrènyer i per assaciar.

Quan arribi a tocar a la baula de casa meva, en paraules de Sant Francesc d'Assís, la germana Mort, vull que em trobi damunt el portal, a punt de partir, amb el boliquet fet. Ja vénc. Abans de mi partiren altres amics meus. Ara em toca a mí.

Vull que la Parca em vegi serè, amb els ulls de l'esperit fitant l'horitzó, o la volta del cel estelada, si ja és de nit. Lleuger d'equipatge, molt lleuger, ans el viatge es faria molt feixuc, sinó impossible. Lliure de pedres precioses, d'or i de plata; més encara, alliberat d'odis, enveges, rencors, venjances, de malignitats i altres maleses.

M'agradaria -recordau Balarrasa- mostrar unes mans amarades d'estimar, de perdonar, de béns compartits i d'esperances, somriure com un infant, ple de confiança, i sentir, fortament i amorosa, l'estreta de mans dels amics.

Pere J. Amengual.

27 de desembre de 2019. Nadal.

He llegit ...

Miquel Jaume

Busquets, Rafael.
Llibre de la invenció
y milagros de la prodi-
giosa figura de Nostre
Senyora de Lluch.
[Mallorca] :
Frau, 1684.

El llibre va ser traduït al castellà i és accessible en línia a Google Books amb el títol Breve compendio del origen y milagros de la prodigiosa imagen de N. Sra. de Lluch. [Palma] : Imprenta de la Viuda Cerdà, 1783 (225 p.).

BREVE COMPENDIO
DEL ORIGEN, Y MILAGROS
DE LA PRODIGIOSA IMAGEN
DE
N. S^{RA}. DE LLVCH.
COMPUESTO
POR EL Dr. D. RAFAEL BUSQUETS,
Presbytero, Beneficiado en la Sta.
Iglesia de Mallorca.
DEDICADO
A LA SUPREMA REYNA DE LOS ANGELES,
D^{ña} original de su admirable
Figura de Lluch.
Y NUEVAMENTE TRADUCIDO AL
Castellano, para la completa extension del
grande nombre de Maria Santisima.
CON LICENCIA.
En la Imprenta de la Viuda Cerdà
delante la Carcel del Rey. año 1783.

L'autor, prevere beneficiat a la Seu de Mallorca, presumeix de ser el primer en publicar una història de la trobada de la marededéu de Lluc. El llibre conté una relació de miracles atribuïts a la Verge de Lluc que se basa en la cinquantena de testimonis que declararen en el procés diocesà de 1642 per justificar l'antiguitat i autenticitat del culte a la Verge. Per als clergues i seminaristes el més interessant és el conjunt de referències a la fundació, el reglament i el funcionament del col·legi sacerdotal, i la formació i estil de vida dels "infantillos que sirven el Santuario de nuestra Señora". Per aquest assumpte el capítol III és bo del tot. Finalment, per entendre el sentit del llibre de Mn. Busquets és recomanable la lectura de l'article del P. Gabriel Llompart "Los orígenes históricos del santuario de Lluc" que trobareu en aquest enllaç : http://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_60/AST_60_239.pdf

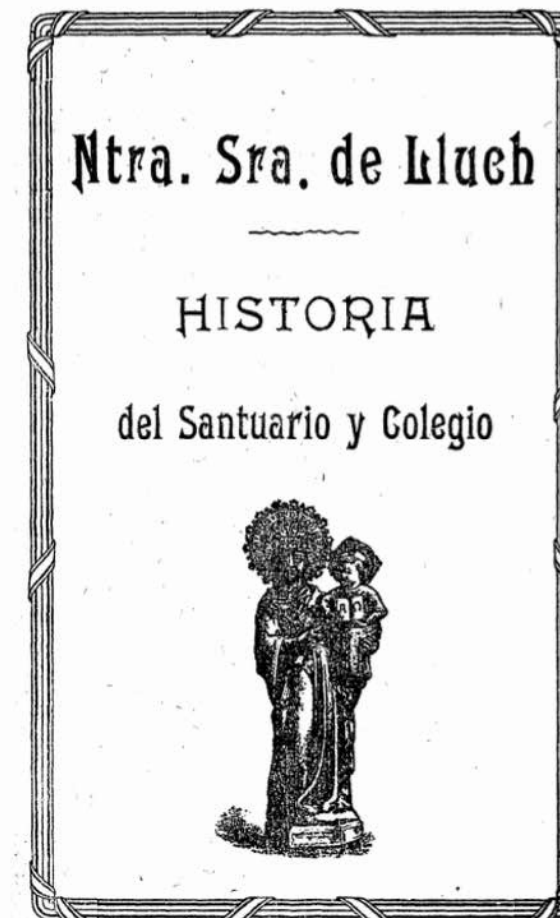
He llegit ...

Miquel Jaume

Rotger Capllonch,
Mateo. Historia del
Santuario y colegio
de Nuestra Señora de
Lluch : Parroquia de
Escorca : Diócesis de
Mallorca. Palma de
Mallorca : Tipo-Lito-
grafia de Amengual y
Muntaner, 1914. (XII,
262 p.; 19 cm.).

Disponible en línia https://openlibrary.org/books/OL14026033M/Historia_del_Santuario_y_Colegio_de_Nuestra_Señora_de_Lluch

El canonge Mateu Rotger Capllonch (1862-1916) va escriure aquest llibre a tall d'ampliació i correcció d'un treball que l'octubre de 1899 havia presentat a un certamen organitzat per l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana de Lleida. El llibre està estructurat en 23 capítols que abasten els aspectes més diversos de la història del santuari, des de la trobada de la imatge de la Verge de Lluc l'any 1239 fins a la remodelació arquitectònica de l'església i la seva consagració solemne el dia 17 de juliol de 1914. L'autor va saber treure el suc als documents de l'Arxiu diocesà, del qual era director, i de l'Arxiu del Col·legi de Lluc, per bastir aquesta història que inclou una descripció detallada del santuari i de la imatge venerada en ell, a més de notícies sobre les vicissituds del seu patrimoni material i artístic. No hi manca una relació rigorosa del desenvolupament de les institucions lligades a Lluc, com el col·legi sacerdotal, l'escolania, l'hostatgeria i la confraria, com tampoc hi falten les referències a les festivitats, celebracions, llegendes i devocions populars. Per a més informació sobre Mn. Rotger, que era catedràtic d'Història de Mallorca i de Paleografia al nostre Seminari diocesà, vegeu la nota necrològica del seu amic Miquel Costa i Llobera al número de gener-juny de 1916 del Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, accessible en línia al següent enllaç : https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2232994

He llegit ...

Pujada i baixada dels Missioners dels Sagrats Cors a Lluç Per obediència

Josep Amengual i Batle (Director)
Albert Cassanyes Roig (Coordinador)
AA.VV. (25 autors)
Mallorca, 2019

Jaume Sancho Gili

En un moment molt oportú i de plena actualitat per la ressonància tant eclesial com social i mediàtica del tema referent a Lluç i al canvi problemàtic i mai suficientment explicat de la “baixada” dels “Coritos”, vet ací que els Missioners dels SSCC –almanco els de

Mallorca– han volgut donar una passa endavant per tal de deixar testimoni adolorit –o així m’ho ha semblat– d’aquest fet que ens va agafar d’antuvi una mica desprevinguts, com una cosa molt poc esperada, donat el lligam que sempre hem vist els mallorquins entre aquesta Congregació tan nostrada i el Santuari de Lluç: Els Missioners dels SSCC i Lluç sempre ens havien semblat inseparables. Semblava que el darrer reducte de la Congregació a Mallorca seria precisament Lluç.

Aquesta publicació sembla voler donar una explicació del fet al poble mallorquí... i al final l’únic que queda clar és que els autors i coordinadors d’aquesta obra ho accepten “per obediència”, però jo diria que poc convençuts de l’encert d’aquesta decisió o, si més no, si el seu cap ho vol entendre, el seu cor s’hi resisteix. Lluç està dins l’ànima dels “Coritos”: El primer que descobresc entre retxes és que ha estat un procés dolorós.

L’obra començà amb tres articles que consider fonamentals per donar sentit a tot el contingut posterior. Els tres articles primers estan redactats i firmats pel director de la publicació Josep Amengual i Batle i són els següents: Presentació, Context social i eclesial de la baixada de Lluç (2019) i Context de la pujada a Lluç (1891). És important llegir aquests tres articles al principi per situar bé tots els altres continguts.

La publicació es pot considerar una miscel·lània sobre Lluç i el seu significat dins la societat i l’Església de Mallorca en tots els àmbits imaginables: Demés d’aquests tres articles esmentats s’hi recullen 32 articles o col·laboracions més sobre aspectes ben significatius del fenomen Lluç dins tota Mallorca. Dits articles són col·laboracions independents que es poden llegir amb l’ordre que es vulgui o sigui més grat al lector.

És una obra molt interessant que té només un inconvenient: és un llibre que no està a la venda i –sense que pugui precisar l’abast de la tirada– no serà una obra fàcil de trobar.

He llegit ...

Cabot Estarellas, Joan: **OLLERS I GERRERS DE LA MARE DE DÉU DE LLUC. II Jornades d’Estudis locals a Marratxí. 1997.**

Ed. per l’Ajuntament de Marratxí. 1998. pgs.187-190.

Més que llegir, he rellegit un cop més aquestes planes dedicades a contar la petita història dels ollers i gerrers de la Mare de Déu de Lluç, una història que dóna goig, i fa pena que sigui tan poc coneguda. De la mà de Joan Cabot, a qui li agraeix des d’aquí aquest treball, ens traslladam a mitjans segle XIX quan els mallorquins pujaven a les muntanyes de Lluç, pel que ara en deim Camí Vell, a peu, amb carro o amb l’ase d’en Beia, a venerar La Moreneta.

Coneixereu el traginer de la Mare de Déu, el veureu captar pels pobles i romandre a les posades de Lluç on guardava tot el que havia recollit per dur al Santuari.

Sereu a temps de tocar la terra vermella del poble portolà, batuda i porgada, que el traginer portava al Santuari en un parell de viatges dins les beasses a l’esquena dels muls, per fer cada any una fornada d’olles i greixoneres, atuell de primera necessitat per els pelegrins i la cuina del Santuari. Salutareu mestre Miquel Barrera Seguí, l’oller major, de l’olleria de Ca Mestre Martí *, i els altres ollers, de Pòrtol i de la contrada de Marratxí. Els imagineu a aquella gran casa, que els allotjava amb les millors atencions, gaudint de sentir l’escolania mentre resaven una salve o un rosari a la Verge, com treballaven el fang amb l’aigua de la Font Coberta i coïen les peces al forn que cremava feixos d’alzina i d’olivera. En feien una quarentena de dotzenes, d’olles i de greixoneres, meitat per meitat.

De tornada, en baixar de la muntanya, vos trobareu amb els gerrers de Santa Maria del Camí, que compatiren tal honor amb els ollers, fent les gerres per l’aigua que havia d’apaivagar la set dels pelegrins.

La tradició dels ollers de pujar a Lluç acabà amb mestre Martí, fill (1846-1946). L’autor d’aquest estudi recull textualment del programa de la festa que li feren a Pòrtol quan va fer cent anys: ...centenari Martí Barrera i Serra, que nasquè el 29 de novembre de 1846 a l’olleria anomenada Can Mestre Martí. Ollers de temps immemorial de la Mare de Déu de Lluç...

Pere J. Amengual

* L’olleria de Ca Mestre Martí ja no existeix, com moltes altres que hi havia a Pòrtol. Està localitzada al Camí del Jardí, on es pot veure des del camí la casa, que manté el caràcter tradicional de les cases antigues, i està habitada. No me consta si queda res de l’olleria.

M'ho han contat: Toni Obrador, Jaume Oliver, Miquel Vadell, Pep Lluís Munar, Rafel Estelrich, Joan Antich, Francesc Riera i altres.

Dins el ric i llarg anecdotari catòlic-religiós, protagonitzat per les persones que hauríem de qualificar de persones de seny, trobam singularitats que ens vénen de nou. Tots sabem la competència (ara ja no) entre convents de monges o entre convents de frares i parròquies, (tots n'hem vist i viscut). Ja en establir-se els agustins l'any 1603 a Felanitx, (com ens explica en Jaume Oliver) la comunitat parroquial hi tombà el coll. Volent suposar que no hi havia més remei.

Vet aquí dues anècdotes de convents de monges:

11 Un amic meu de casa benestant començà a anar darrere una al·lota. Els seus pares volgueren saber si l'al·lota en qüestió era bona persona per ser la seva nora, i decidiren demanar informació a unes monges veïnades d'ella. La resposta no es feu esperar: *Sí que és bona nina, però... té un defecte...* Sí, aquella nina tan joveneta i bona nina tenia un emperò que era un defecte! La resposta completa fou: *Sí que és bona nina, però te un defecte. Va amb amigues que van per ca ses altres monges!* Aquella al·lota ha resultat ser bona esposa, bona mare i bona nora.

12 Dins el mateix àmbit contarem que un dilluns una monja retreia a una alumna seva el fet que no hagués anat a Missa el dia abans.

-*Sí que hi vaig anar.*

-*No, no hi vares anar perquè jo no t'hi vaig veure.*

La nina li feu el contrari ja que sí hi havia anat.

-*I on anares a Missa!?*

-*A Sant Alfonso.*

-*Idò no serveix!!!*

La nina alçà el cap per mirar l'altària de la monja i pensà: una monja tan gran i un cervell tan petit.

13 Per la primera comunió, en els 7 anys ens enviaven a confessar. I quins pecats podíem tenir? M'ho contava el tio Macià que ell en confessar-se per primera vegada digué els pecats més grossos: he fet enfadar mumpare i mumare, m'he barallat amb so germà...

-*Res més?*

-*He robat ametlons, he tret sa llengo a sa padrina...*

-*Res més?*

-*Noo, res més.*

-*Mem pensa-ho bé. Que no t'has tocat sa cosa lletja?*

-*O tenim una cosa lletja?*

Més tard deduí que sa cosa lletja era allò que es tocava tantes vegades...

14 La joventut felanitxera allà on perdiem l'oremus, era a les berbenes. Teníem un *parque* més reduït i manejadís que l'actual, amb una pista de ball en forma de bisbe (estómac), enrevoltada de cadires perquè la gent pogués seure i mirar. I les mares de les al·lotes sí que miraven... I aquella parella es decantava de la vorera i prest era ben enmig d'una pista on no hi cabia ningú més, i allà ballava lluny de la inquisició de la sogra.

Si estudiam el ball d'aferrat detingudament, veurem que en el principi les al·lotes, ben aconsellades per sa mare i les monges, bé que empenyien amb el colze per no acostar-se al cos de l'al·lot, i ell bé que estirava per aconseguir acostar-se-la. El sendemà, esbraonats tots dos, una d'empènyer i l'altre d'estirar.

Però no sempre és corema, arriba un dia de Pasco i l'al·lota es deixa acostar: El cel! Aquells dos cossos junts, assaborien totes les coses que Déu nostre senyor ens ha posat damunt. La música col·laborava: *Ven junto al mar donde yo estoy Margarita...* i posava dins un nigul aquella parella que se sentia tota sola ben enmig de la pista, i ells dos sense quasi moure els peus d'un mateix lloc, feien un poc de moviment, mentre ulls clucs meditaven la transcendència de l'univers.

Resulta que un servidor a unes berbenes que, com ja he dit, meditàvem transcendències amb l'al·lota, a un moment donat vaig obrir els ulls, i em vaig topar amb els ulls d'un antic seminarista, que també feia meditació... Però que l'havien ordenat de capellà l'any anterior. Sorpresa! Hola! Heu vingut a festa? Mira aquí et present la meva cosina. Encantat, molt guapa... No fa falta dir que desaparegueren immediatament de la pista.

15 En fer el servei militar un servidor, una temporada la meva feina va ser fer guàrdia a Capitanía. Això feia que de cada tres dies en tenguéssim dos de lliures. Uns dies que jo emprava per anar al Palau a fer el meu arbre genealògic, tornant a Felanitx amb l'exclusiva es va asseure devora jo es Regent, D. Gabriel Rebassa, i parlant de tot parlàrem de l'arbre. I ell comentà:

-*Hi trobaràs de tot...*

De molt enrere no vaig poder destriar massa coses, però de més a prop sabem que hem tengut una grapada grossa de monges, però també una tia que feia de... de... per Ciutat. I mumpare em contava que tenia molt bons clients. Tenia un Canonge...

24 d'octubre 2019: Assemblea general

Celebràrem a la sala de plens del Seminari Nou la segona assemblea general de l'Associació, amb l'assistència de vint-i-cinc afiliats i la delegació del vot de cinc més.

Macià Llabrés, com a secretari, projectà en pantalla la memòria de 2018 i els pressupostos pel 2019.

S'establí un diàleg sobre el sistema de qüotes anuals a pagar pels socis per tal de cobrir les despeses de l'Associació. Quedà fixada una qüota de 50 euros; i també s'aprovà una qüota voluntària, en més o menys que l'esmentada, que, igualment, identificarà el pagador com a soci de ple dret.

En el **torn obert de paraules** es tocaren un bon grapat de temes. Jaume Oliver els ordenà, segons consta a l'acta que haureu rebuda:

- 1.- Diades Culturals:** Tomeu Ripoll està al davant de la diada a Inca el 2020.
- 2.- Actuacions de la Schola Cantorum:** Se proposa cantar a més ambients i llocs, diferents dels que ho hem fet fins ara.
- 3.- La revista Modèlcs Amics del Seminari.**
- 4.- Els Caminants, que caminen i canten.**
- 5.- Viatges:** Per organitzar.
- 6.- L'arxiu fotogràfic.**
- 7.- L'orgue del Seminari:** Hem tengut contactes amb Tomeu Mut, organista de la Seu i professor del Conservatori, i Lluís Montes, responsable de l'àrea de música del col·legi Sant Pere. El projecte d'ensenyament està en marxa.
- 8.- Per acabar,** el president Joan Barceló proposà Felanitx i don Pere Xamena per la diada cultural de 2021.

2 d'octubre:

Fou presentat al Centre Cultural Sa Nostra el llibre de Cecili Buele Llorenç Tous, biblista i amics dels pobres. Ed. Lleonard Muntaner. Allà ens hi vérem.

5 d'octubre:

Ens trobarem molts dels amics a la inauguració del Vermut dels primers dissabtes, a Marginalia, la institució que anima Jaume Santandreu, al polígon de Ca'n Valero. El grup musical dels Caminants col·laboraren, entusiastes, amb una actuació genial. En Jaume ens lliurà un escrit: Amics del seminari, adoptau-nos ! A la sortida, pa amb sobrassada i vinet. Mel. En Toni Salas hi era present, amb la cadira de rodes, però hi volgué esser.

19 de novembre:

Mor Toni Salas. 72 anys. Pocs dies abans, a la seva habitació de l'hospital Joan March, Joan Brunet cantà La Nit. Els amics passàrem per Son Valentí a acomiadar-lo: En Joan Barceló ens féu a saber que havia llançat a la mar, amb emoció i en record d'en Toni, un ram de roses. Tomeu Català resà un Pàrenostre, l'oració, digué, que li agradava resar a en Toni. Al funeral de Puigpunyent, en Tomeu tengué per a tots paraules de conhort i d'esperança. Trià com Evangeli del dia el Sermó de la muntanya: Benaurats... La Schola cantorum cantà. I l'himne de la Virgen Asunta s'enlairà per aquelles muntanyes, cap al cel. Amics del Seminari comunicà al correu dia 20 de desembre, en un escrit de Joan Escanelles: En Toni Salas i Santandreu ahir ens ha deixat... En Toni és sobretot un amant de la vida... És aigua neta i un amic d'entranya, irrepertible com ningú, singular i present... Valgui uns silencis, tots vius. Preguem.

2 de desembre:

Correu de Margarita Tauler Valens, que reenvia Domingo Mateu dient que ja està presentat, amb l'ajuda de Tomeu Català i Víctor Dengra, al Registre d'Autors el Lexicon, l'obra que no pogué acabar el seu germà Tomeu.

14 de desembre:

Mor Sebastià Salom, al capvespre. 75 anys. Les seves despulles reposen al cementiri de Campos. El bisbe Sebastià, al funeral, també trià el passatge de l'Evangeli esmentat abans: Benaurats... tengué bones paraules a l'homilia pels presents i per en Sebastià. I cantàrem els que hi poguérem anar de la Schola. El Canticum amoris retronà dins l'església. En Francesc Munar, rector de Porreres després de la jubilació d'en Sebastià, llegí una semblança de la vida d'en Sebastià, molt interessant i emotiva. Jaume Sancho, amic coral de tota la vida, ens anuncià al correu l'horabaixa del 14: Amics, en Sebastià ha mort avui capvespre a Son Llätzer... El nostre amic ha vençut la mort. Donem gràcies a Déu.

15 de desembre:

Tengué lloc a l'església de l'Alqueria Blanca la presentació del llibre de Pere Orpí Versos per cantar.

19 de desembre:

Mor Joan Salas, 77 anys, germà d'en Toni.

19 de desembre:

Tots els amics reberen una felicitació de Bones festes i molts anys que els envià la directiva de l'Associació Amics del Seminari.

27 de desembre:

Dinar de nadal a Ca'l Padrí Toni, a Maria de la Salut. Ens arreplegàrem una seixantena de bons amics, alguns dels que venen poc i algú que no havia comparegut mai, que sempre és agradable reveure els de sempre i veure cares noves. Encara que la celebració de Nadal i l'any nou estés marcada per l'absència dels fa pocs dies traspassats, regnà el goig de la trobada i l'alegria. El dinar va ser molt bo: arròs brut amb un pic de coent, bracet de me rostit o bacallà a la mallorquina, de segon, i púding o un bocí del millor cardenal. Cafetet i xampany. La schola ens alegrà Gaude, gaude, amb tres cançons de Nadal; Josep García Mallada feu sonar, magistral, l'orgue o piano electrònic; l'equip de so, nou, just acabat de comprar, funcionà beníssim. Cecili Buele ens parlà dels Caminants, que caminen i canten, i tengué memòria de Sebastià Salom; Joan Escanelles ens revisqué en Toni, i Domingo Mateu ens recordà Joan Salas. Pere Amengual evocà, Brindem, la vida i la retrobada amb els amics. Jaume Sancho ens parlà de l'amic Sebastià i ens recomanà que, com ell i com Jesús, passem per aquest món fent el bé. El cant, apoteòsic tots plegats, de l'Adeste fideles ens acomiadà. Fins l'any qui ve, tots presents.

15 de gener 2020:

Els qui feim la revista Modèlics Amics del Seminari ens reunírem aquest dia per tancar la redacció del número 52. Notàrem a faltar en Sebastià.

Molts anys a tots.

Pere J. Amengual.

Sense ànim de ser exhaustiu, aquí teniu un aplec de notícies de referència al nostre entorn arreplegades durant l'any 2019.

Al Diario de Mallorca:

Diario de Mallorca

15 de gener. Hi ha l'esquela de Mn. *Llorenç Alzina Rosselló, canonge de La Seu de Mallorca*. Acompanya la data un article de Juan Oliver Araujo: *Llorenç Alzina, en el record*. Emmarcat, diu *Es va carregar damunt les seves espatles els ferits de tot tipus que trobava pels camins de la vida i els guaria amorosament les ferides*. Hi ha la foto de Llorenç Alzina.

16 de gener. Surt el nostre condeixeble, el bisbe Sebastià de Mallorca, amb un article *Derechos Humanos, ¿Avance o retroceso?*. Emmarca *Preocupa que algún derecho sea cuestionado de forma práctica, como el derecho a la vida i a la libertad religiosa*.

20 de gener. En el suplement *La Almudaina* treu a tota plana Tomeu Català, amb el seu llibre a la mà *Y si decido vivir?* I un reportatge sobre Projecte Home, signat per José Jaume.

31 de gener. El suplement cultural *Bellver* treu una foto de Bartomeu Bennàssar, a l'orgue, i una de la portada del seu llibre *Obra poètica (1974-2017)*. ed *Ll.Muntaner*. Signa l'escrit Nicolau Barceló: *L'Obra poètica de Bartomeu Bennàssar*.

9 de febrer. Ens sorprèn la notícia que l'ajuntament de Montuïri ha proposat el nostre condeixeble Biel Gomila per el premi Cornelius Atticus. Signa l'escrit *Orgullo deportivo "montuïrer"* S.Sansó, ben acompanyat d'unes fotos molt emotives.

21 de febrer. Surt la concessió del premi: *Biel Gomila y Vicky Pertierra, distinguidos con el premio Cornelius Atticus*.

21 de març, a la informació de Deportes: *Biel Gomila i Vicky Pertierra reciben el Cornelius Atticus por una vida dedicada al deporte*. Hi ha fotos amb les autoritats de la Comunitat. Enhorabona.

17 de març. Biel Bergas li fa una entrevista a *Pere Fons Pascual*. Per emmarcar: *La iglesia isleña debe vender todo lo que tiene e iniciar un movimiento de liberación nuevo*. Hi ha una foto d'en Pere, tot ell de barba blanca.

21 de març. Publica en el suplement cultural *Bellver* un comentari signat per Aránzazu Miró, *Vivències*, sobre el llibre de Tomeu Català: *I si decidesc viure? ed Disset; Projecte Home Balears*. Hi ha la foto d'en Tomeu i de la portada del llibre.

22 de març. Surt l'esquela del Rvdo. Juan Crespí Coll, sacerdote i coronel castrense retirado. *Que falleció el el 21 de marzo, a la edad de 91 años, en la residencia de Sant Pere i Sant Bernat.*

11 d'abril. Nota amb fotografia: *Es Refugi homenajea a Gaspar Aguiló por su labor en defensa del colectivo vulnerable. Es veuen bé en Gaspar i en Jaume Santandreu, ja vellets.*

22 de maig. La secció Part Forana es fa ressò de la diada dels Amics del Seminari a Sant Joan: *El Cançoner causa gran admiración. Els Amics del Seminari homenajean al pare Rafel Ginard...* amb foto inclosa de tots els quals.

30 de maig. Al suplement Bellver hi trobam una ressenya del llibre de Pere Orpí: *Sons de Mallorca. ed Documenta.* Signat per Jordi Vidal, *Tractat d'Organologia.* Il·lustra l'escrit una foto de Pere Orpí i la portada del llibre.

16 de juny. Surt l'esquela de Mn. Juan Servera Ginard. *Prevere. Que va morir dia 15 de juny de 2019, a l'edat de 89 anys.*

10 de setembre. Una nota amb fotografia: *Un paseo en Sa Riera recuerda al Pare Manolo. El barrio de Son Cotoner cuenta desde ayer con un paseo dedicado al dinamizador social Manuel Haro (1938-2018), conocido como Pare Manolo...*

8 d'octubre. A primera plana: *Tomeu Català: Nadal quiere una boda sencilla, íntima y personal. El fundador de Projecte Home oficiará la ceremonia.* A l'interior -*Sociedad y Cultura*- hi ha informació de les nocces de Rafel Nadal amb Xisca Perelló, fotografies i les declaracions d'en Tomeu nostro.

10 d'octubre. A *Opinió*: Escrit sobre *Lorenzo Tous Massanet*, que signa Norberto Alcover, amb motiu de la presentació al Centre Cultural de Sa Nostra del llibre de Cecil Buele i Ramis: *Llorenç Tous, biblista i amic dels pobres.* ed. Lleonard Muntaner.

5 de desembre. Al suplement *Bellver*: *Tres llibres, tres reflexions.* Pere Estelrich i Massutí comenta la presentació dels llibres en el cor de la Seu de Mallorca *Un altre món és possible, de Teodor Suau; L'experiència de la malaltia, de Gabriel Amengual; y Mesopotamia y el Antiguo Testamento, de Francesc Ramis Darder*, tots tres de Lleonard Muntaner.

7 de desembre. *Obituario. Muere Bartomeu Melià, el jesuita mallorquín que denunció el genocidio aché.* Descriu la vida i la mort del P. Melià, natural de Porreres. Hi ha fotografies. Agència EFE.

8 de desembre. Dues planes senceres signades per Raquel Galán sobre el *Club d'Esplai Jovent. La luz de los niños de sa Indioteria.* A una de les fotos surt Tomeu Suau, envellidet.

8 de desembre. A *Sociedad y Cultura*, *Las cirujanas que curan los tesoros de la Iglesia*, reportatge amb fotografies sobre el Taller de Restauració del Bisbat de Mallorca, que signa M.Elena Vallés. Comenta la redactora que *fue dirigido en sus inicios por el sacerdote y restaurador Miquel Garau y que ahora acaba de ser distinguido con la Medalla d'Or de la Ciutat.* Una abraçada, Miquel.

11 de desembre. Escrit de Norberto Alcover *En memoria de Bartomeu Melià, s.j. La justicia que brota de la fe.* Emmarca *Espero que tanto el Consell como el Govern tomen nota de todo lo merecido por un hijo de esta tierra.*

14 de desembre. Hi ha una carta per llegir a l'espai *El Correo de Mallorca*, que signa el nostre bon amic Guillem Ramis i Moneny *El Pla de Na Tesa, 11 de desembre de 2019, dia de la mort del lledoner de la plaça.* Molt bé, Guillem.

18 de desembre. Miquel Adrover informa sobre la presentació del llibre *Pujada i baixada dels Missioners dels Sagrats Cors a Lluc. Per obediència.* Obra dirigida pel P. Josep Amengual Batle. *Los Coritos narran su bajada de Lluc "por obediencia". Un libro, que será presentado por el obispo Taltavull, recoge la llegada, el legado i el traumático adiós del Santuario de los Missioners dels Sagrats Cors.*

24 i 25 de desembre. A *Part Forana* es fa ressò de la presentació de l'obra de Pere Orpí *Versos per cantar.* Inclou una fotografia de l'autor.

28 de desembre. A *Obituario* Miquel Vicens informa amb resum biogràfic, acompanyat de fotografia, de la mort d'Antonio Pérez Ramos, que fou professor nostre al Seminari. *Fallece Antonio Pérez Ramos, expresidente del Tribunal Eclesiástico. Experto en Derecho Canónico i catedrático de la UIB...* Descansi en pau.

29 de desembre. A l'*Especial. Resumen del año. Part Forana.* Surt una angelical fotografia de l'Escolania de Lluc escortada pels Pares del Santuari, capellans i el Bisbe. Joan Frau encapçala *Lluc pone fin a los 128 años de servicio de los "coritos".* I comenta *La falta de vocaciones y el envejecimiento de los Missioners dels Sagrats Cors, que gestionaban el Santuario desde 1891, han llevado a la Diócesis de Mallorca a tomar el control del centro espiritual de la isla.* Que la història continuï.

A l'arabalears:

10 de febrer. A *Turista de coa d'ull*, Antoni Janer Torrens signa un reportatge sobre *Els darrers presos del franquisme.* Entre d'altres, parla de Jaume Obrador i Mateu Ramis, que surten a les fotografies.

3 de març. Cristina Ros entrevista *Jaume Santandreu, Sacerdot.* Surt la fotografia d'en Jaume amb el seu darrer llibre, *Déu meu.* Emmarca: *Si hi ha Déu, que no ho sé ni m'importa, no és com ens l'han pintat.*

4 de maig. Altra vegada, Cristina Ros. Aquest cop entrevista *Josep Amengual. Prior del monestir de la Real.* Treu una foto del prior i emmarca: *Els que no volen els seus germans migrants no són cristians.*

1 de juny. A *Turista de coa d'ull*, Antoni Janer Torrens parla dels *Desertors de l'Església.* Hi ha fotos i comentaris de Cecili Buele i de Pere Fullana. A una columna a part, *El Seminari, el refugi de la cultura*, parla de Francesc Obrador (Moratinos) i escriu els seus comentaris.

7 de setembre. A *Cultura i Oci*, Elena Navarro: *Mallorca, illa dels orgues*, sobre aquest instrument musical a Mallorca. Cita el llibre d'Antoni Mulet, *Orgues de Mallorca*, i escriu les seves explicacions.

14 de setembre. A la secció *Opinió*, surt un article de Miquel Àngel Lladó Ribas: *Gràcies, Tomeu!* Sobre Tomeu Suau. Emmarca *Amb un deix de melanconia em va dir que deixava es Pont d'Inca amb un cert sentiment de fracàs, de no haver aconseguit tot allò que s'havia proposat.* Emotiu.

23 de novembre: A *les claus d'avui*, escrit que signa Laura Camargo sobre Juan Hernández, cristià de base i lluitador social *Juan Hernández i la perseverança*. Cita, entre altres, Rosa Bueno.

28 de desembre: A *Crònica. Societat*. Kike Oñate ens conta coses dels nostres ermitans. *Així viuen els darrers ermitans de les Illes Balears*. Emmarca: *Només en queden tres a l'oratori de la Santíssima Trinitat de Valldemossa i formen part d'una congregació mallorquina de més de 350 anys d'història.* Hi ha dues fotografies, que miren ja cap a la història.

A la televisió

17 d'octubre. *La dos de TVE*. Entre les onze i les dotze de la nit em fan obrir els ulls mig adormits les passes de Jaume Alemany i els seus presos camí de Santiago. *Crònica. Cárcel y Camino. Caminando juntos*. Direcció de Matías Montero. “Hace algún tiempo, en otro lugar, Jaume, donde los montes se cubren de espinos...Caminante, no hay camino. Se hace camino al andar, golpe a golpe, verso a verso.”

Pere J. Amengual

Cap d'any 2020

J. Roca Fuster – L'al·lot blau

Imatge cedida per Josep Obrador Cladera